

МАТЕРІАЛИ II МІЖНАРОДНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ **КОНФЕРЕНЦІЇ**

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ
НАУКИ ЯК ВИКЛИК
СЬОГОДЕННЯ

ТОМ 1

М. ОДЕСА, УКРАЇНА

**17 ГРУДНЯ
2021 РІК**

МАТЕРІАЛИ II МІЖНАРОДНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ
НАУКИ ЯК ВИКЛИК
СЬОГОДЕННЯ**

1 ТОМ

м. Одеса, Україна
17 грудня 2021 рік

Вінниця, Україна
«Європейська наукова платформа»
2021

Голова оргкомітету: Кореньюк І.О.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою «УкрІНТЕІ» в базі даних науково-технічних заходів України та інформаційному бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення №800 від 28.09.2021).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії CC BY-NC 4.0 International.

Д 44

Діджиталізація науки як виклик сьогодення: матеріали II Міжнародної студентської наукової конференції (Т. 1), м. Одеса, 17 грудня, 2021 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». — Вінниця: ГО «Європейська наукова платформа», 2021. — 114 с.

ISBN 978-617-8037-18-5
DOI 10.36074/liga-inter-17.12.2021

ISBN 978-617-8037-05-5 (ТОМ 1)

Викладено матеріали учасників II Міжнародної мультидисциплінарної студентської наукової конференції «Діджиталізація науки як виклик сьогодення», яка відбулася 17 грудня 2021 року у місті Одеса, Україна.

УДК 001 (08)

© Колектив учасників конференції, 2021
ISBN 978-617-8037-05-1 (ТОМ 1) © ГО «Молодіжна наукова ліга», 2021
ISBN 978-617-8037-18-5 © ГО «Європейська наукова платформа», 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК ПРАЦІ Воротиленко К.О., Науковий керівник: Шабанова С.О.....	6
ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ НАУКИ ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ Остапенко М.С., Науковий керівник: Теліщук М.М.....	9
ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ НА ОБСЯГИ ЙОГО СПОЖИВАННЯ ЗА ГАЛУЗЯМИ ЕКОНОМІКИ Бреньо А.В., Науковий керівник: Ємельянов О.Ю.....	12
РИЗИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ Постол І.А., Науковий керівник: Дашко І.М.....	15
СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЦІНОВОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА Ільницький Д.С., Науковий керівник: Калініченко О.О.	18

СЕКЦІЯ 2. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО» Кошуцька М.О., Науковий керівник: Поляруш С.І.	22
ОГЛЯД ОСНОВНИХ ВИРОБНИКІВ ЛИТИХ ДИСКІВ У СВІТІ Ісаєв С.М., Науковий керівник: Сергєєва О.Р.	25
ОРГАНІЗАЦІЯ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРУ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАКАРПАТТЯ Слобідська Д.К., Науковий керівник: Серьогіна І.Ю.	28
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ Забродська А.С., Науковий керівник: Сас Н.М.	32
ПОРТРЕТ ПОТЕНЦІЙНОГО СПОЖИВАЧА КАВИ РОЗЧИННОЇ Тибан Л.В., Науковий керівник: Сергєєва О.Р.	35

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

АУДИТ ДОЦІЛЬНОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДУ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ Місюрак Ю.Р., Науковий керівник: Кміть В.М.	37
ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19 Зубрицька А.С., Науковий керівник: Ткаченко А.А.	40
ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ Дудник О.Б.....	43

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ В УКРАЇНІ Кучмасова Т.Ю., <i>Науковий керівник: Горковенко І.В.</i>	45
ЕТАПИ ЕВОЛЮЦІЇ ОФШОРНОГО БІЗНЕСУ Сотникова В.М., <i>Науковий керівник: Мрачковська Н.К.</i>	47
ПРИНЦИПИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ Вередіна В.І.	50
СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ Ковальчук С.О.	52
СУЧАСНА ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ Поліщук В.О.	54
СУЧАСНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ Кравчук Т.О.	57
СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ Степаненко Є.В.	60

СЕКЦІЯ 4. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ Кудря І.О., <i>Науковий керівник: Ковшун Н.Е.</i>	63
ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДЕМОКРАТИЗАЦІЮ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ Уланович В.О., <i>Науковий керівник: Тушко К.Ю.</i>	65
ВПЛИВ КОМУНІКАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ МЕДИЧНИХ УСТАНОВ Агаджанян Н.О., <i>Науковий керівник: Бурцева О.Є.</i>	66
ОРГАНІЗАЦІЯ КОНЦЕРТНО-ГАСТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ Каблукова К.В.	68

СЕКЦІЯ 5. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

ІСТОРІЯ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ Вікторов Б.М., <i>Науковий керівник: Кондратенко Н.Д.</i>	71
--	----

СЕКЦІЯ 6. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

MEDIATION IN THE ACTIVITY OF ADVOCACY Kalyuzhna A.O., <i>Scientific adviser: Raylyanova V.E.</i>	74
АСПЕКТИ ЗАХИСТУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ Гірський О.А., <i>Науковий керівник: Круглова О.О.</i>	76

БАНКРУТСТВО ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ Лобанова М.Д., Науковий керівник: Нескороджена Л.Л.	78
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ, ЗОВНІШНІСТЬ ЯКОЇ БУЛО ЗМІНЕНО Голінна К.В., Радченко С.С., Науковий керівник: Короленко І.В.	80
ЕЛЕКТРОННІ СУДОВІ ПОВІСТКИ - ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ Голінна К.В., Науковий керівник: Петренко Ю.В.	82
ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГОВОЇ СИСТЕМИ ПРИ ПЕРЕДАЧІ В КОРИСТУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ БЛАГОУСТРОЮ Федорчук К.Ю.	85
КЛАСИФІКАЦІЯ ФОРМ ПРАВЛІННЯ ЗА АРИСТОТЕЛЕМ Новак Д.Є., Науковий керівник: Моряк-Протопопова Х.М.	88
МИРОВА УГОДА В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ Прибег Д.А., Науковий керівник: Петренко Ю.В.	91
ПРОБЛЕМА БЮДЖЕТНОГО ДЕФИЦИТУ В УКРАЇНІ Пилипенко І.С., Манукян А.К., Науковий керівник: Дамірчись М.І.	94
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ В КОНСТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ Кондратьєва В.В., Науковий керівник: Муртіщева А.О.	97
ЧАТ-БОТИ ЯК НАЙКРАЩИЙ ВІНАХІД ПРОЦЕСУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ Овчаренко А.В., Науковий керівник: Нескороджена Л.Л.	100

СЕКЦІЯ 7.

ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ Агасієва О.В., Науковий керівник: Цуркаленко Д.П.	103
ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ Чурілова А.С., Швець Є.В., Науковий керівник: Корогод С.В.	106
ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ І МАЛОЛІТНІХ Наконечна В.А., Науковий керівник: Лозова С.М.	108

СЕКЦІЯ 8.

БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

ДО БІОЛОГІЇ РОЗМНОЖЕННЯ <i>FULICA ATRATA</i> L. НА ВОДОЙМАХ У МІСТІ ХАРКОВІ Іванчук-Ягодкін А.О., Науковий керівник: Ярмач Т.Л.	110
ДОСЛІДЖЕННЯ МОЖЛИВОСТІ СУМІСНОГО КУЛЬТИВУВАННЯ БАКТЕРІЙ РОДІВ <i>LACTOBACILLUS</i> ТА <i>CORYNEBACTERIUM</i> Штефуряк Х.І., Науковий керівник: Васіна Л.М.	112

СЕКЦІЯ 1.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Воротиленко Катерина Олексіївна, здобувач вищої освіти

міжнародно-правового факультету

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Шабанова Софія Олександрівна, канд. юрид. наук,

асистентка кафедри трудового права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК ПРАЦІ

Діджиталізація вносить суттєві корективи в усі аспекти життя людства і ринок праці не став винятком. У наш час вона стає одним із найважливіших факторів зростання економіки будь-якої країни, її можна вважати сучасним трендом розвитку.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» «цифрова економіка» означає діяльність, в якій основними засобами (факторами) виробництва є цифрові (електронні, віртуальні) дані як числові, так і текстові [1].

Томас Мезенбург виділив три основні елементи цифрової економіки: інфраструктура електронного бізнесу (наприклад, апаратне забезпечення, програмне забезпечення, телекомунікації, мережі, людський капітал тощо); електронний бізнес (наприклад, те, як ведеться бізнес, будь-який процес, який організація проводить через комп'ютерно-опосередковані мережі); електронна комерція (наприклад, торгівля з використання мережі Інтернет) [2].

Серед переваг цифрової економіки на ринку праці можна виділити те, що вона є одним з факторів, який дозволяє ввести гнучкий графік роботи. Він передбачає можливість дистанційної та надомної роботи. Гнучкий режим робочого часу визначається як форма організації праці, за якою допускається встановлення іншого режиму роботи, ніж визначений правилами внутрішнього трудового розпорядку, за умови дотримання встановленої денної, тижневої чи іншої, встановленої на певний обліковий період (тиждень, місяць, квартал, рік тощо), норми тривалості робочого часу [3].

Цифрова економіка дуже корисна в умовах сучасної епідеміологічної ситуації у зв'язку з поширенням COVID-19. Цифровізація дає більше можливостей для людей, які працюють вдома, і мають більшу гнучкий графік. Надомна робота може зменшити контакт і поширення вірусу. Це також може допомогти зменшити затори та забруднення навколишнього середовища, оскільки працівникам не потрібно користуватися транспортом у випадку дистанційної роботи [4].

Але разом з цим виникають проблеми: а) залежність від Інтернету; б) хвороби, з якими неминуче стикнеться людина, яка годинами вимушена сидіти перед монітором комп'ютера; в) посилення нерівності між людьми, оскільки не всі люди мають можливість забезпечити себе технікою для дистанційної роботи. Крім того, цифрова економіка породила тенденцію до використання фрілансерів, які не захищені трудовим законодавством. Наприклад, водіїв доставки Uber часто наймають за нульовими контрактами. Це дозволяє компаніям скорочувати витрати на оплату праці, бути більш гнучкими, але це може залишити працівників без лікарняних або захисту зайнятості.

Також діджиталізація сприяє підвищенню ефективності ринку праці за рахунок збільшення кількості інформації, яку можуть отримати одне про одного роботодавець та претендент на посаду. Завдяки спеціалізованим платформам, таким як Work.ua, робітники можуть набагато швидше знайти роботу, а фірми - знайти вільних працівників [5].

Але з цього витікають і різноманітні проблеми. Це, зокрема, проблема загрози конфіденційності. У наш час збір і використання даних стали великим бізнесом. Наприклад, Facebook збирає широкий спектр даних про своїх користувачів і це може використовуватися всупереч інтересів особи та її права на приватне життя.

Не можна оминати той факт, що цифрова економіка сприяє розвитку цифрових компетенцій. Представлена в країнах Європейського Союзу «Рамка цифрових компетенцій для громадян 2.0» передбачає наявність навичок у наступних сферах: інформаційна та цифрова грамотність, комунікація та співробітництво, створення цифрового контенту, безпечність розв'язання проблем і т.д [6].

В Україні ж Міністерство цифрової трансформації України адаптувало до національних, культурних, освітніх та економічних особливостей країни «Рамку цифрових компетенцій для громадян із вісьмома рівнями кваліфікації та прикладами використання 2.1» та створило «Опис рамки цифрової компетентності для громадян України» [7,8]. У ній закріпили такі навички, як: 1) управління даними, інформацією та цифровим контентом; 2) розробка цифрового контенту; 3) творче використання цифрових технологій; 4) навчання впродовж життя та професійний розвиток у цифровому середовищі та багато інших. Всі ці компетенції безумовно важливі в сучасному суспільстві і мають низку переваг, зокрема, вони допоможуть зробити ринок праці більш пристосованим до сучасних реалій та забезпечити наявність більш компетентних працівників.

Але з іншого боку вони призводять до необхідності деяких працівників змінити професію, оскільки вони не в змозі опанувати необхідні навички. Все більшу популярність здобуває тенденція мислити не стільки з точки зору кількості робочих місць, скільки з точки зору навичок та їх пристосовування до потреб ринку праці. Крім того, оскільки технології розвиваються з безпрецедентною швидкістю, програми навчання цифровим навичкам повинні постійно оновлюватися, щоб забезпечити найбільш важливі професійні навички для студентів різного віку [9].

Таким чином, можна дійти висновку, що цифрова економіка має значний вплив на ринок праці й з часом він буде лише зростати. Головними проблемами залишаються недостатність нормативної бази, відсутність контролю деяких питань, зокрема, проблеми конфіденційності та врегулювання праці деяких категорій робітників. Деякі проблеми можна було б вирішити створенням відповідних умов

для людей, проведенням безкоштовних освітніх курсів для підвищення рівня обізнаності та кваліфікації, популяризацією використання компетенцій за допомогою засобів масової інформації чи забезпеченням працівників достатньою кількістю техніки. Національним органам влади необхідно розробити більш ефективні засоби контролю за інформаційною безпекою і тим самим вберегти своїх громадян від розповсюдження їх конфіденційної інформації.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації, розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р, - Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-r#Text> (дата звернення: 03.12. 2021);
2. Thomas L. Mesenbourg, Measuring the Digital Economy. U.S. Bureau of the Census, - 2001. URL: <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/working-papers/2001/econ/umdigital.pdf> (дата звернення: 03.12. 2021);
3. Кодекс законів про працю України, документ 322-08, чинний, поточна редакція — Редакція від 24.11.2021, підстава - 1150-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 04.12. 2021);
4. Tejvan Pettinger, The digital economy – Pros and Cons, - 5 May 2020. URL: <https://www.economics.help.org/blog/164275/economics/the-digital-economy-pros-and-cons/> (дата звернення: 04.12. 2021);
5. Сайт пошуку роботи №1 в Україні, Work.ua. URL: <https://www.work.ua> (дата звернення: 04.12. 2021);
6. Riina Vuorikari, Yves Punie, Stephanie Carretero, Lieve Van den Brande, DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase 1: the Conceptual Reference Model, Luxembourg (Luxembourg): Publications Office of the European Union, - 2016. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC101254> (дата звернення: 03.12. 2021);
7. Carretero Gomez, S., Vuorikari, R. and Punie, Y., DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use, Publications Office of the European Union, Luxembourg, - 2017. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC106281> (дата звернення: 03.12. 2021);
8. Міністерство цифрової трансформації України, Опис рамки цифрової компетентності для громадян України, 2021. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifra-oprilyudnyue-ramku-tsifrovoi-kompetentnosti-dlya-gromadyan/OP%20ЦК.pdf (дата звернення: 03.12. 2021);
9. Цифрові компетенції як умова формування якості людського капіталу : аналіт. зап. / [В. С. Куйбіда, О. М. Петров, Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук]. – Київ : НАДУ, 2019. – 28 с.

Остапенко Максим Сергійович, здобувач вищої освіти факультету обліку, аналізу та аудиту

Університет державної фіскальної служби України, Україна

Науковий керівник: Теліщук Микола Миколайович, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії

Університет державної фіскальної служби України, Україна

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ НАУКИ ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ

В умовах сучасної економічної кризи, викликаній пандемією, цифрова трансформація, цифрова освіта, діджитал-маркетинг – стали звичними поняттями для розвитку державних інститутів. Сучасна економічна та фінансова криза довела, що не лише майбутнє бізнесу залежить від переходу на цифрові технології, а й теперішнє державних інститутів влади поставлене на карту, якщо ми не діятимемо швидко [1].

Інформаційні технології є невід’ємною частиною сучасного світу, вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства. У цих умовах революційних змін вимагає й система навчання. Звідси можна сказати, що актуальність даного питання має місце у сучасному освітньому середовищі, адже нині якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп’ютерні технології та Інтернет [2].

Цифрова трансформація - це неминучий процес, що відбувається в усьому світі. Під цифровою трансформацією розуміють процес діджиталізації, що спрощує доступ до інформації. Так, діджиталізація стає головним трендом сучасності та радикально перетворює сутнісні характеристики процесів усіх сфер суспільного життя. Сьогодні закладу освіти неможливо залишитись осторонь цифрової трансформації.

Аналізуючи вже існуючий досвід віддаленого навчання в умовах пандемії, можна зробити висновок, що при належній підготовці, діджитал-технології можуть стати якісним доповненням заняттям в аудиторії. Змішана форма навчання в закладах вищої освіти урізноманітнює освітні програми, ефективніше поєднується з різними підходами, а також вдосконалює передачу знань.

Карантинні обмеження та дистанційне навчання виявилися серйозними перешкодами для продовження освітнього процесу в ЗП(ПТ)О, оскільки практичні заняття було складно адаптувати в цифровий формат. Раптові зміни не залишали достатньо часу для комплексної підготовки викладачів, планування і розробки електронних уроків. До пандемії цифрові технології систематично застосовували лише окремі заклади та викладачі. Найбільше постраждали ті, хто не мав попереднього досвіду дистанційного викладання, відповідно, це негативно вплинуло на якість надання освітніх послуг студентам в ЗП(ПТ)О [3].

На засіданні Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій Міністр освіти і науки було визначено наступні напрямки впровадження цифрової трансформації:

- затвердити Концепцію цифрової трансформації освіти і науки України;
- забезпечити учасників освітнього процесу електронними освітніми ресурсами;
- створити умови для підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти з інформаційно-цифрової компетентності;
- забезпечити функціонування програмно-апаратного комплексу «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту» (ПАК «АІКОМ»);
- запустити інформаційну систему управління професійною (професійно-технічною) освітою (EMIS);
- модернізувати Єдину державну електронну базу з питань освіти (ЄДЕБО);
- створити онлайн-платформу для комунікації між учасниками інноваційного процесу («Наука та бізнес»);
- Запуск проєкту SELFIE у пілотних школах і закладах професійної освіти – платформа для самооцінки закладами освіти стану своєї цифрової готовності;
- приєднатися до процесів створення та розбудови Європейської хмари відкритої науки (EOSC);
- удосконалити та наповнювати контентом платформу «Всеукраїнська школа онлайн» [4].

Слід зазначити, що діджиталізація залишається актуальним напрямом у всіх сфер суспільного життя не лише через пандемію, а й загалом через глобальні тренди сьогодення та загальнодержавну політику щодо вектору цифрової трансформації держави. Вказані кроки – пріоритетні, проте є ще низка підпроєктів із цифрової трансформації, над якими наша команда працює щодня [5].

Для подальшого розвитку цифрової освіти в Україні, ми пропонуємо розглянути наступні напрямки роботи:

- в режимі реального часу отримувати доступ до всіх необхідних матеріалів, що сприяє спрощенню отриманню необхідних знань;
- міждисциплінарний контент допоможе стерти кордони між бізнесом, виробництвом та освітою, що вимагає об'єднання знань в різних сферах;
- мотивація для викладачів надихати та направляти студентів в онлайн освіті, а для студентів розвинути бажання отримувати нові знання та якісно їх опрацювати та засвоювати;
- швидкість опрацювання усього необхідного матеріалу, при цьому вдало розставляти пріоритетність поставлених завдань;
- розвиток можливостей користування усіма існуючими гаджетами та освітніми платформами.

Отже, діджиталізацію можна визначити як вектор розвитку, що фактично є обов'язковим у сфері освіти. Він допомагає поліпшити зв'язок між адміністрацією, викладачами та студентами і сприяє кращому використанню наявних ресурсів. Але даний процес можна охарактеризувати як виклик, тому що він не тільки полягає у впровадженні технологічних рішень, а й вимагає від користувачів і організацій зміни їхнього світогляду.

Список використаних джерел:

1. Корнева Т.В. Правові аспекти діджиталізації фінансових послуг в умовах економічної кризи.

URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirnyk_didzhytalizaciya_2021.pdf

2. Діджиталізація та права людини: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 30 березня 2021 року). – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. – 395 с.
3. Змішане» майбутнє: діджиталізація професійно-технічної освіти в Україні. Громадський простір. *Інтернет ресурс*. URL: <https://www.prostir.ua/?news=zmishane-majbutnje-didzhytalizatsiya-profesijno-tehnichnoji-osvity-v-ukrajini>
4. Шкарлет С. Цифрова трансформація освіти і науки є однією з ключових цілей мон на 2021 рік. *Міністрество освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/cifrova-transformaciya-osviti-i-nauki-ye-odniyeyu-z-klyuchovih-cilej-mon-na-2021-rik-sergij-shkarlet>
5. Варжанський І. В. Виклики діджиталізації для закладів вищої освіти. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/201149-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-449774-1-10-20200422.pdf>.

Бреньо Анна Віталіївна, здобувач вищої освіти
Інституту економіки і менеджменту
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Науковий керівник: Ємельянов Олександр Юрійович, д-р. екон. наук, доцент,
професор кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ НА ОБСЯГИ ЙОГО СПОЖИВАННЯ ЗА ГАЛУЗЯМИ ЕКОНОМІКИ

Серед головних завдань, які постають перед власниками та менеджерами підприємств, слід виділити забезпечення їх сталого економічного розвитку [1, 2] на засадах нарощування інвестиційного [3] та інноваційного [4] потенціалу, впровадження нововведень [5–7], збільшення виробничо-збутових можливостей [8–10] та зниження питомих витрат ресурсів [11–13] з переходом до ресурсозберігаючої моделі зростання галузей економіки [14–16]. Особливо актуальною є проблема зменшення обсягів споживання такого виду ресурсів як енергоносії завдяки їх раціональному використанню [17–19] та державної підтримки заходів з їхньої економії [20], що дасть змогу подолати перешкоди у реалізації енергозберігаючих проєктів підприємств [21–23] та покращити їх фінансовий стан [24].

Серед видів енергетичних ресурсів, економія яких має особливо велике значення у сучасних умовах господарювання, є природний газ. Одним з головних шляхів забезпечення такої економії є підвищення рівня ефективності застосування цього виду енергоносіїв. При цьому важливо оцінити вплив ефективності використання природного газу на обсяги його споживання за галузями економіки. З цією метою, модифікувавши відповідну модель, представлену у [25], можливо здійснити декомпозицію темпу приросту обсягів використання природного газу у певній галузі за формулою:

$$\Delta I_g = I_g - 1 = I_p \cdot I_{eg} - 1 = I_p - 1 + I_{eg} + (I_p - 1) \cdot (I_{eg} - 1) = \Delta I_{g1} + \Delta I_{g2} + \Delta I_{g3}, \quad (22)$$

де:

ΔI_g – темп приросту галузевого обсягу споживання природного газу, частки одиниці;

I_g – галузевий індекс обсягів споживання природного газу;

I_p – галузевий індекс фізичних обсягів реалізації продукції;

I_{eg} – галузевий індекс обсягів споживання природного газу у розрахунку на одиницю фізичного обсягу продукції (співвідношення двох попередніх індексів);

ΔI_{g1} – частина темпу приросту галузевого обсягу споживання природного газу, що зумовлена зміною фізичного обсягу продукції, частки одиниці;

ΔI_{g2} – частина темпу приросту галузевого обсягу споживання природного газу, що зумовлена зміною обсягів споживання цього енергоресурсу у розрахунку на одиницю фізичного обсягу продукції, частки одиниці;

ΔI_{g3} – частина темпу приросту галузевого обсягу споживання природного газу, що зумовлена спільним впливом обох перелічених чинників, частки одиниці.

Тоді, поділивши частину темпу приросту галузевого обсягу споживання природного газу, яка зумовлена зміною обсягів споживання цього енергоресурсу у розрахунку на одиницю фізичного обсягу продукції, на загальну величину темпу приросту галузевого обсягу споживання цього енергоресурсу, можна оцінити вплив ефективності споживання природного газу на його обсяги за галузями економіки. Проведений нами аналіз за період 2007 – 2017 рр. показав, що впродовж цього періоду темпи приросту споживання природного газу усіма галузями та підгалузями економіки України, які досліджувалися, були від’ємним. При цьому у низці галузей частка зміни (зменшення) обсягів споживання природного газу завдяки підвищенню ефективності його використання у загальній зміні обсягів споживання цього енергетичного ресурсу перевищували 50%. Найбільшою ця частка була у деревообробній промисловості (94,65%), виробництві неметалевих мінеральних продуктів (81,7%), а також у хімічній та нафтохімічній промисловості (72,31%). Отже, деякі галузі та підгалузі економіки України протягом 2007 – 2017 років суттєво скоротили споживання природного газу переважно за рахунок підвищення ефективності його використання. Водночас, у наступних роках у низці галузей вплив ефективності споживання природного газу на його обсяги дещо зменшився.

Список використаних джерел:

1. Yemelyanov, O., Kurylo, O. & Petrushka, T. (2018). Methodological principles of evaluating economic potential of industrial enterprise sustainable development. *Науковий вісник «Полісся»*, (2 (14)), 141–149.
2. Yemelyanov, O., Symak, A. & Zarytska, O. (2016). Modelling the process of forming the potential of economic development of an industrial enterprise. *Periodyk naukowy Akademii Polonijnej, Czestochowa, Akademia Polonijna w Czestochowie*, (3), 128–137.
3. Гришко, В. А., Ємельянов, О. Ю. & Крет, І. З. (2010). Оцінювання поточного та стратегічного рівня інвестиційного потенціалу машинобудівних підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Проблеми економіки та управління*, (683), 210–215.
4. Ємельянов, О. Ю. & Гришко, В. А. (2009). Управління якістю продукції машинобудівного підприємства в процесі формування його інноваційного потенціалу. *Збірник наукових праць “Економіка: проблеми теорії та практики”* (253 (VII)), 185–191.
5. Амоша, О. І., Булеєв, І. П. & Шевцова, Г. З. (2007). Інноваційне оновлення техніко-технологічної бази промислового виробництва на синергетичних засадах: теорія і практика. *Економіка промисловості*, (1(36)), 3–9.
6. Найдюк, В. С. (2013). Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, (4), 251–263.
7. Продіус, О. І. (2010). Інноваційний розвиток промисловості: реалії та перспективи. *Вісник Хмельницького національного університету*, (1(1)), 106–110.
8. Войцехівська, В. В., Войцехівська, Ю. В. & Висоцький, А. Л. (2012). Методи прогнозування розвитку виробничого потенціалу підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми економіки та управління»*, (725), 42–48.
9. Ємельянов, О. Ю., Петрушка, Т. О. & Висоцький, А. Л. (2013). Діагностика ресурсного забезпечення як чинника формування виробничо-збутового потенціалу підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*, (23.4), 128–135.
10. Плешка, А. Р. (2011). Фактори, що впливають на розвиток виробничого потенціалу. *Наук. праці Нац. ун-ту харч. технологій* (37/38), 279–283.
11. Баландіна, І. С. (2011). Принципи формування потенціалу ресурсозбереження на підприємствах у сучасних умовах. *Бізнес Інформ*, (11), 141–143.
12. Ємельянов, О. Ю., Петрушка, Т. О. & Крет, І. З. (2013). Методичні засади оцінювання економічної ефективності впровадження ресурсозберігаючих технологій на промислових підприємствах. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми*

- економіки та управління», (754), 18–25.
13. Іваненко, О. В. (2013). Формування потенціалу ресурсозбереження соціально-економічних систем. *Економіка. Фінанси. Право*, (8), 7–10.
 14. Некрасова, Л. А. & Хрістова, А. В. (2017). Формування ресурсозберігаючої моделі розвитку підприємства. *Економіка: реалії часу*, (2 (30)), 79–84.
 15. Петрушка, Т. О. (2013). *Оцінювання економічної ефективності ресурсозберігаючого розвитку промислових підприємств* (дис. ... канд. екон. наук). Національний університет «Львівська політехніка». Львів, Україна.
 16. Сотник, І. М. (2010). Економічне стимулювання ресурсозбереження у контексті сталого розвитку України. *Економіст*, (12), 72–75.
 17. Андрусів, У. Я. & Мазур, І. М. (2017). Комплексний підхід до забезпечення раціонального використання енергетичних ресурсів. *Бізнес Інформ*, (1), 44–49.
 18. Бойчук, Н. Я. & Острянюк, М. М. (2017). Проблеми енергозбереження та підвищення енергоефективності економіки України. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*, (19), 25–34.
 19. Жадько, К. С. (2017). Сучасні тенденції енергозбереження та ефективності діяльності підприємств. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*, (16), 302–307.
 20. Yemelyanov, O., Symak, A., Lesyk, L., Petrushka, T., Kryvinska N. & Vovk, O. (2021). Modeling of Parameters of State Participation in Financing of Energy Saving Projects at Enterprises. *Advances in Intelligent Systems and Computing*, (1293), 498–511.
 21. Кінаш, І. А. (2015). Бар'єри на шляху впровадження енергоефективності та енергозбереження підприємств. *Міжнародний науково-виробничий журнал: Сталий розвиток економіки*, (3), 185–189.
 22. Севастьянов, Р. В. & Калініна, Я. Ю. (2014). Енергоефективність промислових підприємств України та бар'єри з її впровадження. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, (7), 144–154.
 23. Cagno, E., Worrell, E., Trianni, A. & Pugliese, G. (2013). A novel approach for barriers to industrial energy efficiency. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, (19), 290–308.
 24. Кузьмін, О. Є. & Мельник, О. Г. (2010). Нормативно-критеріальне забезпечення діагностики фінансового стану підприємства. *Фінанси України*, 8, 105–114.
 25. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Zahoretska, O., Kusi, M., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2019). Changes in Energy Consumption, Economic Growth and Aspirations for Energy Independence: Sectoral Analysis of Uses of Natural Gas in Ukrainian Economy. *Energies*, (12(24)), 4724.

Постол Ірина Андріївна, економічний факультет 5 курс
Запорізький національний університет, Україна

Науковий керівник: Дашко Ірина Миколаївна, д-р. екон. наук, доц.
Запорізький національний університет, Україна

РИЗИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Ефективність роботи будь-якого підприємства залежить від здатності її керівництва здійснювати постійний контроль і облік різних внутрішніх і зовнішніх ризикоутворюючих факторів, що впливають на становище фірми в конкурентному ринковому середовищі.

Ризики, пов'язані з діяльністю персоналу, є основними в процесі функціонування організації та прагненні до розвитку і підвищенню її ефективності.

Ризики в управлінні персоналом можна визначити як ймовірність втрат, що виникають при вкладенні коштів у нові напрямки кадрової роботи.

Управління персоналом – це систематично-організаційний процес відтворення і ефективного використання персоналу. Меншикова М. О. Розглядає управління персоналом, як цілісну систему, що є множинною взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють із середовищем та між собою і мають мету та як процес забезпечення організації необхідними співробітниками певної компетентності, їх мотивації та ефективності як в економічному, так і в соціальному значенні.

Система управління персоналом, являючи собою сукупність усіх підсистем, об'єднаних методологією, організацією, проходить у своєму розвитку низку стадій: формування, використання, стабілізацію й таким чином забезпечує ефективне управління персоналом (рис. 1) [2; 4].

Рис. 1. Структура системи управління персоналом

Ризик – характеристика ситуації, що має невизначеність результату, при обов'язковій наявності несприятливих наслідків. Ризики в управлінні персоналом

можна визначити як ймовірність втрат, що виникають при вкладенні коштів у нові напрямки кадрової роботи. Управління персоналом кадровими ризиками – управління персоналом компанії на всіх її рівнях.

Ризики системи управління персоналом диференційовані за підсистемами управління персоналом:

- ризики, пов'язані із плануванням і маркетингом персоналу;
- найманням і обліком персоналу;
- ризики, обумовлені трудовими відносинами;
- ризики умов і охорони праці;
- мотивації персоналу;
- ділової оцінки персоналу, навчання й розвитку персоналу;
- ризики соціального розвитку персоналу;
- ризики неефективної організаційної структури;
- ризики правового й інформаційного забезпечення [3].

Ризики персоналу виникають внаслідок проявів професійних, ділових і особистісних якостей персоналу підприємства й містять у собі такі види, як психофізіологічні, особистісні, комунікативні, моральні, освітні, професійнокваліфікаційні ризики й ризики неблагонадійності.

Сучасний менеджмент розглядає персонал, як кретичний ресурс для функціонування бізнесу, тому ризики в системі управління персоналом займають центральне місце в загальній структурі ризиків організації. Так І. Горбачова вважає, що кадровий ризик характеризується наявністю загроз з боку персоналу для підприємства, які можуть привести до небезпеки.

Основна група ризиків – це ризики помилкового вибору напрямів кадрової політики. Одна з причин – це необгрунтоване визначення пріоритетів стратегії управління персоналом, здатних внести вклад у досягнення цілей компанії.

Друга група – це ризики пов'язані з неякісним рівнем кадрового забезпечення діяльності компанії і вони займають значне місце в загальному переліку ризиків управління компанією. Успіх діяльності компанії залежить від того, наскільки персонал, який бере участь у роботі, усвідомлює свою відповідальність і зацікавленість у результатах праці.

Ризики пов'язані з неефективністю системою мотивації та стимулювання персоналу – третя група ризиків. Будь-який сучасний керівник усвідомлює, що усіх компанії безпосередньо залежить від розробки, впровадження та застосування ефективної системи мотивації та стимулювання персоналу.

Четверта група ризиків пов'язані з недосконалим захитом інформації як у процесі роботи, так і при звільненні працівника. Ефективним інструментом як контролю співробітників, так і захисту інформації є розмежування доступу даних, навіть якщо вони не є конфіденційними [1].

Отже, аналізуючи існуючі погляди на понятійно-термінологічну базу дослідження, зовнішні і внутрішні чинники розвитку підприємств, значимо, що головним завданням створення ефективної системи управління є оптимальне використання наявних ресурсів – один з найважливіших критеріїв підготовленості персоналу до роботи в ринкових умовах і створенню конкурентних переваг [5].

В останні роки підприємства відчують зростання загроз з боку власного персоналу, що супроводжується погіршенням економічної безпеки підприємства

внаслідок збільшення ризиків, пов'язаних з діяльністю персоналу. За оцінками фахівців, такі ризики можуть не тільки спричинити підприємству фінансові втрати, а й призвести до його повної втрати власниками або суттєвого зменшення ринкової вартості активів.

Список використаних джерел:

1. Андрушко В. К., Комар Ю. М., Комар С. Ю. Управління персоналом : навч.-метод. посіб. Хмельницький : ХІУП, 2000. 185 с.
2. Кольцова Л. Страховка от кадровых рисков. Справочник по управлению персоналом. 2010. №5. с. 35.
3. Кравченко В.О., Кравченко В.А. Кадрові ризики в системі управління персоналом організації. URL : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/>
4. Мазо Б. Управление рисками персонала как часть операционного риск-менеджмента. URL : <http://www.hr-portal.ru/article/kontrol-riska6>
5. Слободской А. Л. Риски в управлении персоналом. / под ред. В. К. Потемкина. СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2011. 54 с.

Ільніцький Дмитро Степанович, здобувач вищої освіти
соціально-психологічного факультету
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Калініченко Олена Олександрівна, канд. екон. наук,
старший викладач, старший викладач кафедри економіки, менеджменту,
маркетингу та готельно-ресторанної справи
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЦІНОВОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Цінова політика підприємства – найважливіша частина її загальної господарської політики, яка забезпечує адаптацію підприємства до економічних умов. В умовах ринкової економіки комерційні організації мають реальну можливість проводити власну господарську політику, в тому числі цінову.

Діяльність сучасних лісогосподарських підприємств України характеризується все більшою невизначеністю і непередбачуваністю змін у зовнішньому середовищі, що обумовлено суттєвими змінами та кризовими явищами в економіці упродовж останніх чотирьох років, змінами купівельної спроможності та структури споживчого кошика населення, розвитком нових технологій та багатьма іншими факторами.

Таким чином, виникає необхідність застосування стратегічного підходу у процесі управління ціновою політикою лісогосподарськими підприємствами, який буде сприяти прийняттю найбільш доцільних управлінських рішень, вибору найперспективніших напрямів діяльності та забезпечення оптимального рівня ефективності підприємства.

Функціонування вітчизняних підприємств в умовах ринкової економіки передбачає постійне зростання ролі цінової політики. Тема управління ціновою політикою є актуальною для всіх підприємств національної економіки. Вирішення цієї проблеми дає змогу суттєво збільшити конкурентоспроможність підприємства.

Для розробки ефективної стратегії розвитку цінової політики підприємства, спочатку необхідно детально спланувати весь процес розробки стратегії, вирішивши, якою буде послідовність етапів цього процесу, якими принципами слід керуватися під час розробки та які чинники повинні бути досліджені.

В умовах сьогодення для того щоб розробити обґрунтовану цінову політику, важливо правильно визначити систему факторів, які впливають на цінову політику. Ефективність ціноутворення, іншими словами – реалізація цінової політики, залежить від підходу до визначення ціни.

Основними завданнями економічного аналізу цінової політики в лісогосподарських підприємствах є:

- виявлення і вимір впливу факторів, що впливають на обсяг виробництва і реалізації лісогосподарської продукції, яка випускається, зниження витрат;
- вивчення і використання резервів підвищення економічного потенціалу, якості та ефективності роботи лісогосподарських підприємств загалом та окремих

підрозділів ;

– пошук фінансових можливостей поліпшення обслуговування контингенту лісогосподарських підприємств.

В умовах сьогодення для рентабельності лісогосподарських та переробних підприємств потрібна збалансована цінова політика. Водночас, фактори впливу у процесі формування цін, неврегульованість законодавства, ситуація та нововведення на ринку деревини це актуальні питання, які впливають на формування цінової політики в лісовій галузі.

В умовах сьогодення науковці наголошують на необхідності прийняття рішення щодо фінансового стану і лісогосподарських, і деревообробних підприємств, на які безпосередньо впливає цінова політика. Водночас ціна на деревину формується, виходячи з багатьох чинників: у вартість включені видатки на заготівлю та рентна плата, яка щороку зростає; лісогосподарські підприємства мають сплачувати всі необхідні податки до бюджетів різних рівнів; необхідно проводити базове лісовпорядкування; нарахування і виплата заробітної плати працівникам; витрати на охорону. Всі ці фактори безпосередньо впливають на формування ціни на деревину [1].

В процесі проведеного дослідження можна зробити висновок, що головним залишається питання формування вартості деревини, а ключовими позиціями є збалансування цінової політики, при якій рентабельно будуть працювати і лісогосподарські підприємства, і підприємства з переробки.

В процесі проведеного дослідження можна зробити висновок, що завдяки ефективному управлінню ціновою політикою та цінами своєї продукції або послуг підприємства зможуть забезпечити стабільно високу прибутковість за одночасного збільшення обсягу продажів.

В умовах сьогодення функціонування ринкової економіки передбачає погодження суспільних та особистих інтересів, яке в свою чергу підтримується функціонуванням економічних механізмів і, зокрема, механізму ціноутворення. Водночас, необхідно відмітити, що механізм ринкового ціноутворення функціонує у спільній взаємодії з іншими складовими господарського механізму.

У ціновому механізмі нашої держави доцільно розрізняти два взаємопов'язані елементи, що взаємодіють між собою, які узагальнено на рис. 1.

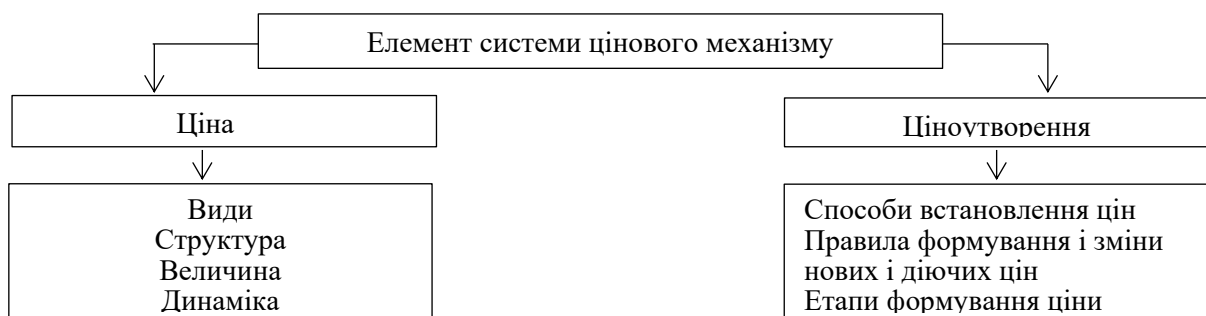

Рис. 1. Елементи системи цінового механізму

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Цінова політика у лісовому господарстві є орієнтованою на узгодження суспільних та індивідуальних інтересів у сфері ведення лісового господарства, а також спрямована на задоволення суспільних потреб у продукції лісу за умови

узгодження інтересів споживачів та обмежень з боку держави щодо реалізації продукції в процесі ведення господарської діяльності лісогосподарських підприємств.

Основні завдання, які мають вирішуватися на лісогосподарському підприємстві під час проведення цінової політики узагальнено на рис. 2.

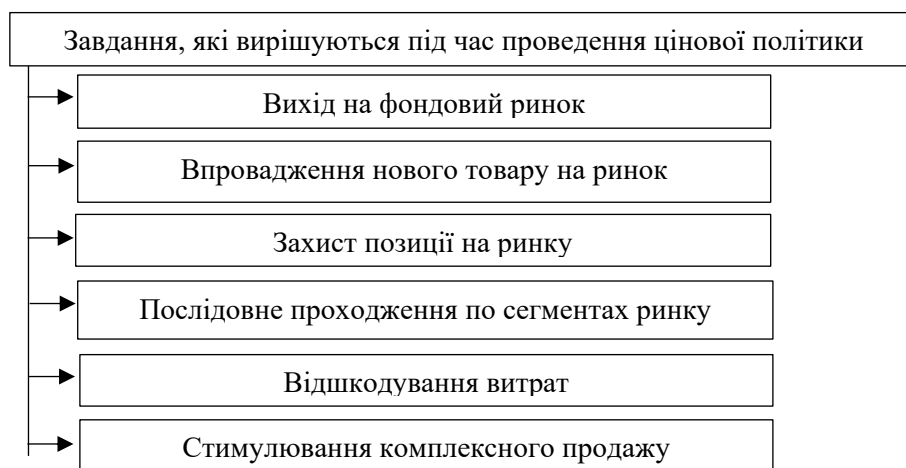

Рис. 2. Аналіз факторів, що впливають на формування цінової політики лісогосподарського підприємства

Джерело: розроблено автором

В процесі проведеного дослідження можна зробити висновок, що цінова політика є основним механізмом, що забезпечує багато напрямів економічного розвитку суб'єкта господарювання, адже вона безпосередньо впливає на обсяги господарської діяльності підприємства, а також у формуванні його позитивного іміджу та ефективності господарської діяльності. Водночас цінова політика є важливим інструментом в сфері конкурентної боротьби на товарному ринку.

Цінова політика лісогосподарського підприємства – це комплекс заходів щодо визначення цін, цінової стратегії, умов оплати, варіювання цінами залежно від позиції на ринку, стратегічних і тактичних цілей лісогосподарського підприємства.

Розроблення цінової політики на лісогосподарському підприємстві є багатоетапним процесом та має враховувати певні чинники, які узагальнено на рис. 3.

Рис. 3. Чинники, що впливають на формування цінової політики лісогосподарського підприємства

Джерело: розроблено автором

В процесі проведеного дослідження можна зробити висновок, що в сучасних умовах на формування ціни в лісогосподарських підприємствах впливає комплекс політичних, економічних та соціальних чинників. Обрана лісогосподарським підприємством цінова політика впливає на ефективність його роботи на ринку, адже кожному підприємству необхідно не лише виробити, а й успішно реалізувати.

Список використаних джерел:

1. Кватирко О. Для рентабельності держлісгоспів і переробників потрібна збалансована цінова політика. URL: <https://cutt.ly/GYhrvwW>
2. Кудренко Н.В., Редзюк Т.Ю., Муравська Т.М. Обґрунтування цінової політики підприємства. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/35.pdf
3. Литвиненко Я.В. Маркетингова цінова політика: навч. посіб. / Я.В. Литвиненко. К.: Персонал. 2008. 244 с.

СЕКЦІЯ 2.**ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ
ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ**

Кошуцька Марина Олександрівна, здобувач вищої освіти
факультету історії, бізнес-освіти та права
*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, Україна*

Науковий керівник: Поляруш Світлана Іванівна, канд. іст. наук, доцент,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, Україна*

**ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ
«СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО»**

Поняття „соціальне підприємство” останнім часом використовують усе частіше, хоча сенс вкладають у нього різний. Так називають і комерційні організації, які здійснюють соціальну діяльність, і некомерційні організації, і благодійні організації. Тому існує потреба з'ясувати генезис та зміст поняття „соціальне підприємство”.

Дослідженню цього питання приділяли увагу чимало науковців та спеціалізованих організацій. Серед зарубіжних науковців можна виділити П. Іботсона, Д. Бела, Г. Гоф, П. Трейсі, С. Коса, П. Бабос, Е. Кларенс, А. Ноя, С. Алворда, Г. Діза, Дж. Дефорні, та інші. Серед вітчизняних науковців, які вивчають проблеми сучасного соціального підприємництва в Україні та світовий досвід, можна виділити З. Галушка, О. Кіреєва, А. Корнецького, Ж. Крисько, І. Мазур, А. Мокій, М. Наумова, І. Салій, З. Свереду, В. Сизоненка. До організацій, які також досліджують це питання, відносяться американська організація „Альянс соціальних підприємств”, міжнародна організація „Організація економічного співробітництва та розвитку”, „Інститут соціального підприємництва”, британська організація „Офіс третього сектору”, та інші [7].

Варто відмітити, що на даний момент не існує єдиного законодавчо-визнаного поняття „соціальне підприємство”. Натомість, кожна відповідальна у сфері соціального підприємництва державна організація або громадська організація, що також діє у цій сфері, дають визначення, спираючись на історію становлення соціальних підприємств конкретно у даному регіоні.

Наприклад, американська організація The Social Enterprise Alliance дає таке визначення: „Соціальні підприємства - це організації, які задовольняють базові незабезпечені потреби та вирішують соціальні й екологічні потреби за допомогою ринкового підходу” [9].

В італійському законі про imprese sociali від 2005 року сказано, що соціальні підприємства – це приватні організації, що забезпечують соціальні потреби у товарах та послугах, діючи в інтересах суспільства, а не заради прибутку [6].

У законі Великобританії „A guide to legal forms for social enterprise” 2011 року наведено таке визначення: „Соціальне підприємство – це бізнес, який в першу чергу переслідує соціальні цілі, надлишки прибутку такого підприємства в основному реінвестуються для соціальних цілей в сам бізнес або в суспільство, але в жодному разі метою діяльності такого підприємства не може бути збільшення прибутку для акціонерів або власників” [3].

Вітчизняні вчені також взяли участь у дослідженні суті соціального підприємництва і, наприклад, З. Галушка, доктор економічних наук та професор так пояснює що таке соціальне підприємство: «Соціальне підприємництво – це поєднання соціальної місії та комерційного підходу. Маючи на меті вирішення конкретної соціальної проблеми, підприємці залучають ресурси для досягнення своєї місії, отримуючи при цьому прибутки від такої діяльності.» [1, с.16-17].

А от українська науковець А. Свинчук з огляду на сучасні підходи та на підставі аналізу українських та зарубіжних джерел, лише виділяє характерні риси соціального підприємства: 1) основні: пріоритетність соціальної мети; реінвестування прибутку у розвиток соціального підприємства; прозорість діяльності та періодична публічна звітність; 2) другорядні: фінансова самостійність; демократичне / колективне управління; тиражованість і масштабованість; впровадження інновацій [3, с. 25-32].

Є й ті визначення, які підкреслюють важливе значення соціальних підприємств, як от визначення Грегори Діза, директор Центру розвитку соціального підприємництва Дюкського університету (США) та «батько» науки про соціальне підприємництво, як його часто називають: "Соціальний підприємець відіграє роль агента соціальних змін завдяки тому, що він: приймає на себе місію по створенню та підтримці соціальної цінності; знаходиться в постійному пошуку та реалізації нових можливостей для досягнення цієї місії; включений в безперервний процес інновації, адаптації та навчання; діє рішуче, не обмежуючи себе тільки тими ресурсами, що є в даний момент; демонструє найвищу відповідальність по відношенню до своїх клієнтів та за результати своєї діяльності" [2].

Варто сказати, що ще в 1996 році визначення соціального підприємства дав американський бізнесмен Джордж Робертс, який заснував організацію HEDF (Homeless Economic Development Fund), пізніше REDF (The Roberts Enterprise Development Fund), головною місією якої, було приносити прибуток для того, щоб працевлаштовувати та навчати безробітних. Відповідно до його визначення соціальне підприємство – це прибуткове підприємство, що існує для того, щоб створювати економічні можливості для людей з дуже низьким доходом, одночасно беручи до уваги фінансовий результат за період.[8].

У 2006 році головна європейська дослідницька організація, що працює у сфері соціального підприємництва EMES Network дала своє визначення у якому зазначила, що соціальне підприємство – це організації з очевидною метою принести користь суспільству, ініційовані групою громадян і в яких матеріальний інтерес інвесторів обмежений. Соціальні підприємства також надають велике значення автономії і прийняттю економічних ризиків, пов'язаних з поточною соціально-економічною діяльністю.

Останнім же офіційним визначенням є визначення дане Соціальним Підприємством Лондона – стратегічним агентством розвитку соціальних підприємств у Лондоні, головною місією якого є підтримувати соціальне підприємництво у Лондоні і зробити саме столицю Великобританії світовим центром соціального підприємництва. Визначення звучить наступним чином:

„Соціальні підприємстві – це конкурентоздатні підприємства, які діють відповідно до соціальних цілей. Прагнуть успіху як бізнес, завойовуючи частину ринку і отримуючи прибуток. Вони підкреслюють довгострокові переваги для співробітників, споживачів та суспільства для економічного розвитку та соціальної вигоди, поєднуючи передовий досвід з діями в ім'я змін” [10, с. 42].

Натомість, з огляду на усі, вже наведені, визначення можна виділити декілька обов'язкових критеріїв або характерних рис соціальних підприємств, як це зробила EMES [5, с. 40]. Перш за все, соціальне підприємство повинно бути прибутковим, тобто функціонувати передусім як нормальне підприємство, використовувати у своїй діяльності лише передові й ефективні технології і принципи, слідувати законам ринку, але при цьому воно повинно бути також абсолютно автономним, тобто бути прибутковим не для власників та акціонерів, а для суспільства та їх потреб. По-друге, у підприємства повинна бути очевидна соціальна мета, можливо, закріплена у статуті. Ця мета повинна постійно ставити перед підприємством нові завдання, а ці завдання у свою чергу повинні вирішуватись [11, с. 361-375].

Отже, як вже було сказано, єдиного загальноприйнятого визначення соціального підприємства не існує. Тому, його застосовують щораз, коли хочуть назвати будь-яку суспільно корисну діяльність. Вірогідно, це призведе до викривлення ознак соціальних підприємств та принципів його діяльності у свідомості суспільства, що може негативно позначитися на умовному розмежуванні соціальних підприємств від решти організаційних форм як от громадські організації або благодійні фонди. Таким чином, на нашу думку назріла потреба в правовому регулюванні даного явища і законодавчому оформленні поняття «соціальне підприємство».

Список використаних джерел:

1. Галушка З. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка». 2013. Вип. 148. С. 16–17.
2. Новий погляд на соціальне підприємництво. Випуск 2: Підприємець як агент змін. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lvivbiz.com/article.php?id=5&article=457&>. – Гіз
3. Свинчук А. Міжнародний досвід розвитку соціальних підприємств: уроки для України. Теорія стратегії та економічного розвитку. 2014. № 34. С. 25–32. URL: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/4539/1/2014_34_%2825-32%29.pdf - Свинчук
4. Community Interest Companies in Primary and Secondary Legislation. Legislation.gov.uk. веб-сайт. URL: <https://www.legislation.gov.uk/primary+secondary?title=Community%20Interest%20Companies> (дата звернення: 20.10.2021).
5. Defourny, J. and Nyssens, M. (eds.) (2008), Social Enterprise in Europe: Recent Trends and Developments, WP no. 08/01, Liege: EMES European Research Network, 40p.
6. "Disciplina dell'impresa sociale, a norma della legge 13 giugno 2005, n. 118": decreto legislativo 24 marzo 2006, n. 155: веб-сайт URL: <https://www.camera.it/parlam/leggi/deleghe/06155dl.htm>
7. Haugh, H. and Tracey, P. (2004) "Role of social enterprise in regional development." in Cambridge-MIT Institute (eds.) Social Enterprise and Regional Development Conference, September, Cambridge, England. Cambridge: Cambridge-MIT Institute.
8. REDF. (1996). Roberts Enterprise Development Fund (previously Roberts Foundation Homeless Economic Development Fund). URL: <http://www.redf.org/>
9. Social Enterprise Alliance. (nd), "Social enterprise defined" (http://www.sealliance.org/resources_defined.cfm)
10. Social Enterprise London (nd), Social Enterprise in the 3rd Sector, London: Social Enterprise London, 42p.
11. Thompson, J. and Doherty, B. (2006), "The diverse world of social enterprise – A collection of social enterprise stories", International Journal of Social Economics, 33 (5/6), 361-375.

Ісаєв Семен Максимович, здобувач вищої освіти
Університет імені Альфреда Нобеля, Україна

Науковий керівник: Сергєєва Олена Романівна, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри Міжнародної торгівлі та підприємництва
Університет імені Альфреда Нобеля, Україна

ОГЛЯД ОСНОВНИХ ВИРОБНИКІВ ЛИТИХ ДИСКІВ У СВІТІ

При виборі литих дисків відразу виникає питання про їх міцність і виробника, тому що підробок на ринку досить багато і на них легко можна потрапити. Багато автовласників звикли влітку їздити на низькопрофільній гумі, а взимку на високому профілі для кращої прохідності по засніжених ділянках дороги, для цього диски підбираються різного діаметру під певний сезон. Щоб захистити себе від неякісних дисків і проїздити на них довгий час, необхідно віддати перевагу виробникам, які мають величезний досвід у виготовленні, регулярно оновлюють дизайн, впроваджують нові технології та покращують склад металу. Зараз розглянемо виробників литих дисків, які представлені в таблиці:

Таблиця 1

Категорія	Місце	Найменування	Рейтинг	Ціна грн.
Кращі європейські виробники литих дисків	1	BBS	9.9 / 10	12 490
	2	OZ Racing	9.8 / 10	15 930
	3	Alutec	9.7 / 10	5 900
	4	Borbet	9.6 / 10	6 200
	5	MAK	9.5 / 10	10 270
Кращі вітчизняні виробники литих дисків	1	Disla	9.2 / 10	3 700
Виробники країн сусідів	1	SKAD	9.6 / 10	4 160
	2	K & K	9.5 / 10	4 786
Кращі японські виробники литих дисків	1	Enkei	9.8 / 10	4 300
Кращі китайські виробники литих дисків	1	Replay	9.4 / 10	4 700

BBS – одна із найкращих компаній по виробництву дисків у світі.

Переваги

– Відмінна якість навіть в «нижній» лінійці литих коліс

Недоліки

– Дуже велика ціна

OZ Group - італійський концерн, володіє виробництвом OZ Racing. Литі диски компанії здобули визнання у водіїв, що цінують технічну складову, стиль. Виробництво повністю ведеться в Італії.

Переваги

– Відмінна міцність при помірному вазі

– Непогана пружність, що дозволяє гасити удари без деформації і тим більше

тріщин

- Стильний дизайн
- Безліч моделей
- Гарантія виробника

Недоліки

- у преміальних моделей – дуже висока ціна

Alutec(AEZ) – німецька фірма, яка почала свою роботу в середині 90-х років 20 століття. Продукція AEZ стрімко стала затребуваною по всій Європі. У рік випускається близько 1 мільйона коліс AEZ для автомобілів різних марок, розмірів.

Переваги

- Дуже хороший запас міцності
- Цілком бюджетні для європейської марки ціни

Недоліки

- Завелика маса багатьох моделей

Borbet – це один з найстаріших європейських виробників литих дисків, адже працює з легкими сплавами німецька фірма з кінця XIX століття.

Переваги

- Співвідношення ціни та якості на відмінному рівні

Недоліки

- Є марки з більш довговічною продукцією.

МАК – італійська компанія, заснована в 1990 році родинами Cervati і Magri. Литі диски МАК швидко завоювали популярність на європейському ринку. Колеса відрізняються легкістю, ергономічним дизайном, надійністю.

Переваги

- Хороша якість, вимоги стандартів випробувань з запасом перекриті
- Бездоганний стиль.

Недоліки

- Висока ціна

Disla – перший український виробник алюмінієвих легкосплавних дисків. Компанія була заснована лише у 2012 році, але вже може похвалитися значним асортиментом, високою якістю продукції та міжнародним визнанням.

Переваги

- Низька ціна

Недоліки

- Далеко не всі моделі дійсно готові до того, що у нас називається дорогами

SKAD – російська компанія, заснована в 2002 році в Красноярському краї. Продукція заводу, розташованого в Дивногорську в 2005 році отримала сертифікат відповідності ISO.

Переваги

- Гарне співвідношення ціна / якість
- Пристойний вибір типорозмірів і дизайнів

Недоліки

- Різкий запах перший час використання.

K&K – виробництво, створене в 1991 року Росією, Німеччиною. Дві букви "К" в назві – перші літери компаній-засновників (російського КраМЗ, німецького

Комос).

Переваги

- Механічна міцність, якість виготовлення
- Прийнятний рівень цін
- Вибір діаметрів від 13 до 20 дюймів

Недоліки

- Дуже важка конструкція

Enkei – з перших днів свого існування Японська компанія спеціалізувалася на виробництві колісних дисків для автомобілів, що беруть участь у різних змаганнях гонок. Колісними дисками RAYS були оснащені гоночні автомобілі призерів та чемпіонів таких престижних змагань як GT, Formula1 та багато інших.

Переваги

- Асортимент від бюджетного сегмента до преміального
- Відмінне співвідношення ціни та якості

Недоліки

– Можливо, Вам набридне пояснювати знайомим, що Enkei Made in China це зовсім не обов'язково підробка

REPLAY – відомий китайський виробник коліс, здатних повноцінно замінити оригінальну брендову продукцію.

Переваги

- Великий вибір дизайнів
- Ціни куди нижче оригінальних дисків при непоганій копійності

Недоліки

- Не самі довговічні

Отже, знайти якісні диски можна як серед вітчизняних брендів, так і серед зарубіжних. Пріоритетна характеристика – безпека експлуатації коліс, адже від цього можуть залежати життя, здоров'я людей. При виборі литих дисків потрібно визначити вимоги до них: діаметр, колір, стиль, металевий сплав, допустима ціна. Часто ці показники різняться в залежності від виробника.

Серед розглянутих брендів кращих литих дисків можна виділити трьох лідерів:

KK – російський виробник добротної металевої продукції для автомобілів з багаторічною історією, сучасними технологіями.

Replica – китайський бренд максимально точних копій оригінальних коліс автоконцернів, що відрізняється гарною якістю виробів, їх доступною ціною.

Aez – німецький виробник надійних, довговічних, стильних дисків хоч і не найдешевших.

Список використаних джерел:

1. [Електронний ресурс].- <https://uk.greentech365.com/8187982-10-best-alloy-wheel-manufacturers#menu-3>

Слобідська Дар'я Костянтинівна, студентка IV курсу
факультету дошкільної та технологічної освіти
Криворізький державний педагогічний університет, Україна

Науковий керівник: Серьогіна І.Ю., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти
Криворізький державний педагогічний університет, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРУ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАКАРПАТТЯ

Збільшення ролі їжі й харчування як форми споживання разом з глобальними процесами на світовому ринку призвели до того, що кухні світу разом з асортиментом продуктів харчування стали більш доступними. Такий стрімкий розвиток зумовив збільшення інтересу до корінної й унікальної їжі, харчових продуктів і кулінарних традицій, і це, у свою чергу, породило гастрономічний туризм. Якщо говорити термінами, то *гастрономічний туризм* – різновид туризму, взаємопов'язаний з пересуваннями по різних країнах з метою ознайомлення з національними стравами, продуктами, напоями. Під час таких турів споживач відвідує ресторани з національною кухнею, бере участь в гастрономічних заходах і приготуванні місцевих страв, знайомиться з історією та рецептурою національної їжі та напоїв, дегустує напої й подорожує по місцях вирощування, збору й виробництва продуктів, які його цікавлять.

Гастрономічний туризм Закарпатщини зараз існує у стадії свого, нині небувалого, розквіту. Та перш ніж ознайомитись з гастротуром по території Закарпаття слід познайомитися з ним як територією.

Закарпаття (Карпатська Україна, Підкарпатська Русь, Срібна земля) - історико-географічний край на заході України, у Центральній Європі, обіймає південне узбіччя Карпат та прилеглу до них частину низовини, розташовані в басейні р.Тиси. Приблизно збігається з територією сучасної Закарпатської області. Загальна площа краю становить 12 800 км². Закарпаття має 13 районів, 10 міст, 28 містечок, 561 сільське поселення. Більшість території краю займають гірські масиви Карпат (близько 80%).

Закарпаття є поліетнічною територією, адже протягом кількох останніх століть край 19 разів входив до складу різноманітних державних утворень. Усе це відобразилося на національній свідомості закарпатських українців, яким доводилося щоразу опинятися в іншомовному середовищі й пристосовуватися до сприйняття чужої культури. Тому своєрідність культури закарпатських українців характеризується активним запозиченням елементів культури сусідніх народів, опором щодо асиміляції в чужоземному середовищі у процесі формування і розвитку власної культури. Це відбувалося шляхом міжкультурної комунікації як на духовному, так і побутовому рівні [1].

У Закарпатській області проживають представники понад 100 національностей. Поряд з українцями, кількість яких складає 80,5 %, компактними групами в певних районах краю проживають угорці, словаки, румуни, німці. Взаємні контакти представників різних національностей сприяють поширенню

особливостей кожної етнічної кухні, кожна з яких має свою специфіку.

Так, улюбленими стравами закарпатських угорців є: перкельт, пострікаш, бограч, керезет, леґо, рокот-крумплі, торгоня, чірке-пострікаш тощо. Зазвичай угорська кухня базується на паприці, помідорах і гірському перці. Найбільшим попитом серед туристів користується бограч. Бограч - це гастрономічне диво угорського походження, страва мадярських (угорських) скотарів [2].

Для приготування гуцульських страв найчастіше використовують кукурудзяне борошно, кукурудзяну крупу, картоплю, гриби. Душею гуцульської страви є банош. Банош - це страва, для приготування якої використовують кукурудзяне борошно. У давнину ця страва вважалась стравою бідняків, її готували, коли в наявності залишалася невелика кількість сметани (вівці та корови були майже у всіх) та кукурудзяної крупи. Гуцульська кухня відома своїми домашніми копченостями, грибною юшкою, голубцями, шупенею (страва з квасолі), фореллю у сметані, барабуляною кулешою з бринзою та шкварками, терчаниками в сметані з грибами, печенею по-гуцульськи, салом з часником, різними стравами з грибами (в т.ч. і маринованими), зупою з фазана по-гуцульськи, бабкою гуцульською, кулешою, книшем, гуркою, реберцями, салатами, кремзликами, борщем зі свинячим вухом, борщем гуцульським (з квашеного буряка та копченої буженини), а також бринзою - овечим сиром, котрий готують пастухи на літніх високогірних пасовищах, вурдою (різновид овечого сиру)[3].

Характерною особливістю румунської кухні є використання таких інгредієнтів, як цибуля, бобові, які сповільнюють процеси старіння. Серед улюблених страв закарпатських румунів можна знайти приправлений бринзою токан, чорбу (густий суп), інґрошалу, мамалигу та гівеч, основу якого складають помідори, рис та спеції, які доповнюють кабачками, квасолею, баклажанами, морквою, поширеним є і м'ясний гівеч.

У раціоні закарпатців значаться і страви словацької кухні. У місцевих словаків можна скуштувати смачні страпачки, карбонати, джадді; поливку (суп) часникову, палачінти. Традиційні страпачки (галушки з сирі тертої картоплі, відварені у підсоленій воді з капустою) на сьогодні мають уже численну рецептуру: з твердим сиром, з посіченою ковбаскою, з бринзою, з кропом та сметаною. Зі Словаччини прийшла традиційна закуска - смажений сир, який добре смакує під вино місцевих виноробів [4].

Однією з фірмових чеських страв Закарпаття є кнедлики, які подаються у вигляді гарніру до соковитого м'яса із соусом. Серед традиційних борошняних виробів найулюбленіші - гомбовці з дріжджового тіста або з сиру, які по-чеськи називають відомою вже назвою: кнедлики.

Виготовляють у Закарпатті й страви єврейської кухні - човлент та страви з гусячого м'яса. Євреї краю мають свої традиційні страви: куґл, човлент, тістечко «Гаман». До найулюбленіших страв циганської кухні відносяться кров'янка та печінкова гурка, печінка по-циганськи, вим'я тушковане, а також реберця по-циганськи зі свинини. Гурка - ковбаса, яку виготовляють із різноманітною начинкою: з легенів, печінки, шкварок, відварених кукурудзяних круп або рису, крові домашніх тварин, цибулі та приправ. Кулінарним шедевром закарпатської кухні вважається шовдарь (копчений свинячий окіст), який традиційно готують до Великодня. Це є внесок німців. Закарпатські німці зберегли стародавні рецепти

приготування телятини і баранини по-швабськи. У місцевих поляків перейнято вміння готувати фляки, лазанкі, бігос, крупник [5].

У такому турі на вас чекатиме:

- знайомство з історією, звичаями, культурою та релігією п'яти основних етносів Закарпаття: бойків, лемків, угорців, циган, русинів;

- дегустація румунської, гуцульської, угорської, хорватської, чеської, словацької, єврейської, бойківської, лемківської, циганської та інших, адаптованих до специфіки Закарпаття, кухонь;

- видатні історичні пам'ятки краю: Мукачевський замок, історичний центр Берегового, Чинадієвський замок, панорамний огляд Хустського замку;

- заворожуюча краса карпатських гір, термальні басейни міста Берегового;

- дегустація екологічно чистих сирів Сільської сироварні, виготовлених за купою різних місцевих та закордонних технологій;

- обов'язкова дегустація шедевр Закарпатської кухні- баноша з брінзою;

- дегустація кращих марочних вин Закарпаття у стародавніх винних погребях та дегустація вин приватних господарств Березівського району.

До організації гастротуру по території Закарпаття слід також віднести відвідування:

- Мукачево - другу столицю Закарпаття, стародавнє місто з багатою історією та динамічним розвитком у наш час;

- Пасіка “Медовий Дім” у Мукачеві - це місце де ви спробуєте закарпатські медові вироби у першому в Україні дегустаційному залі-музеї меду;

- “Графський Двір”- це “симбіоз” вішуканого стилю та смачної кухні, а “родзинкою” стане власна міні-пивоварня на його території та дегустація крафтових сортів пива прямо на виробництві;

- Берегове подарує дегустацію домашнього закарпатського вина, котра пройде у погребі, вік якого більше 300 років, який за легендою висічений у скелі вручну полоненними турками;

- Нижнє селище - унікальне село, яке є зразком місцевого господарювання, жителі якого об'єднались у “Асоціацію місцевого розвитку”, яка і подарує вам незабутні враження від дегустації крафтових сортів сирів та вина;

- ферма “Зелений Гай”- заснована, французом за походженням, Орестом Дель Соль, місце розведення кіз, свиней, коров та вівців на лоні чистої та красивої природи;

- “Кельтський Двір”- центр дегустації ексклюзивних напоїв та сирів, серед яких: Мускат Оттонель та Каберне Фран, настоянки типу біттер, палинки, бренді та багато іншого.

Керуючись старовинними традиціями, кулінарна творчість краю постійно оновлюється і вдосконалюється, її таємниці передаються з роду в рід, із покоління в покоління. Для переважної більшості закарпатських страв характерне вміння поєднання різних продуктів як тваринного, так і рослинного походження, приготування їх за перевіреними домашніми рецептами і способами кулінарної обробки.

Якщо ви бажаєте відвідати та спробувати на смак головні “родзинки” Закарпаття, то гастрономічний тур по його території стане найкращим вибором на вікенд чи відпустку. Неперевершена Закарпатська кухня, сири та вино, мед та інші

місцеві смаколики, гори та міста, фортеці та замки, термальні джерела та багато іншого.

Список використаних джерел:

1. Бідзіля Ю. Проблема міжкультурної комунікації в поліетнічному інформаційному просторі (на прикладі Закарпаття) / Ю. Бідзіля // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: філологія. 2009. Вип.121.
2. Міцко М.А. Закарпатська кухня / М.А. Міцко. Ужгород: Патент, 2009.
3. Кушнір М. Рецепти гуцульської кухні: «Бануш», «Гусянка», «Кремзлики» / М. Кушнір // Крайни Рахівщини. 2009.
4. Цегельник А.О. Етнічна кухня як чинник розвитку кулінарного туризму / А.О. Цегельник // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2012. №2.
5. Закарпатські страви на цілий рік / авт.-упоряд. І. Деяк, Ф. Шандор. Ужгород: Мистецька лінія, 2009.

Забродська Альона Сергіївна, здобувач вищої освіти природничого факультету
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Україна

Науковий керівник: Сас Наталія Миколаївна, д-р. пед. наук, доцент,
 доцент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ

XXI сторіччя – час цифрових технологій. Швидкими темпами розвиваються усі галузі телекомунікаційної сфери. Актуальним уявляється аналіз особливостей та проблем ринку телекомунікацій в Україні.

Особливості та складності ринку телекомунікаційних послуг в Україні аналізують П.Круш, А. Погребняк, М. Голуб, Р. Хіміч, С. Грицуленко, О.Джигалюк, Ю.Лях, Н.Касьянова та інші дослідники.

П.Круш, А. Погребняк, М. Голуб приділяють увагу виключно засобам комунікації, і розглядають тільки мобільний або рухомий зв'язок, а також доступ до мережі Інтернет. Автори виокремлюють такі особливості ринку означених засобів комунікації.

Український ринок телекомунікаційних послуг є досить специфічним з тієї причини, що він тією чи іншою мірою охоплює майже все населення нашої держави, надаючи можливість спілкування між собою. Іншою особливістю ринку телекомунікаційних послуг в Україні є його олігополістичний характер. На даний момент на цьому ринку функціонують 3 найбільших підприємства – «Київстар», «ВФ Україна» та «Лайфсел»[3].

Р. Хіміч підкреслює, що ринок доступу в інтернет у цілому непрозорий і тяжіє до роботи в тіні. Український ринок телекомунікацій, на думку Р. Хіміча страждає від безлічі диспропорцій (левоу частку грошей заробляють кілька компаній, що працюють «по-білому», вони ж – найбільші платники податків)[5].

П.Круш, А. Погребняк, М. Голуб на основі аналізу статистичних показників виокремлюють такі групи ринкових бар'єрів в галузі телекомунікацій, як: технологічні, адміністративні та стратегічні. До першої групи належить неможливість відтворення потенційними конкурентами елементів мережі, що б забезпечило покриття на значній території. Щодо адміністративних перешкод для виходу на ринок телекомунікацій, існує законодавчо встановлене обмеження на використання номерного ресурсу, який кодифікує дані про мережу певного оператора. В свою чергу стратегічні бар'єри виступають у вигляді довгострокових відносин між постачальниками, споживачами, контрагентами тощо[3].

Інфраструктурні проблеми, які перешкоджають розвитку в Україні цифрових трендів та трансформації української економіки в цифрову:

– низький рівень покриття території країни цифровими інфраструктурами (для прикладу, мета ЄС до 2020Е покрити 100% території широкопasmовим доступом до Інтернету, в Україні цей показник складає близько 60%);

– відсутність окремих цифрових інфраструктур (для прикладу, інфраструктури Інтернету речей, електронної ідентифікації та довіри тощо);

–нерівний доступ громадян до цифрових технологій та нових можливостей (цифрові розриви)[2].

С.Грицуленко, О.Джигалюк серед важливіших проблем розвитку ринку телекомунікаційних послуг України виокремлюють такі:

- низький, відносно світових і регіональних значень, рівень забезпечення споживачів послугами широкосмугового зв'язку;
- невисокий рівень забезпеченості домогосподарств комп'ютерами (62%) і доступом їх до Інтернету (Україна – 60%);
- високі (у 1,7 разу) темпи збільшення ціни на послуги фіксованого широкосмугового зв'язку на відміну від країн, що розвиваються (–2,3%);
- відсутність впливу на розвиток світового ринку телекомунікаційних послуг, на що вказує незначна частка доходів України у глобальних (0,14% у середньому за 5 років) та її від'ємна динаміка (–34%);
- недостатній для задоволення зростаючого попиту на передачу даних рівень розвитку мережевої інфраструктури [1].

Ю.Лях, Н.Касьянова виокремлюють такі проблеми розвитку телекомунікаційних мереж :

- мають місце організаційні та технологічні проблеми функціонування мереж телекомунікацій на тимчасово окупованих територіях та на території проведення АТО;
- зростання конкуренції з боку постачальників послуг мобільного зв'язку та мобільного Інтернету, а також висока потреба у вкладанні інвестицій для розвитку телекомунікаційних послуг у сільській та гірській місцевості;
- низька ефективність використання мереж телекомунікацій загального користування України, відсутність Національного центру оперативно-технічного управління мережами телекомунікацій України;
- нерівномірність надання споживачам послуг телекомунікації особливо у гірській та сільській місцевостях;
- недотримання операторських майнових прав та провайдерів телекомунікаційних послуг України на тимчасово окупованих територіях;
- здійснення систематичних та масових пошкоджень абонентських ліній, стаціонарних та лінійних споруд, що призначені для створення мереж телекомунікацій;
- зростання кількості випадків несанкціонованого втручання користувачів у функціонування мереж телекомунікацій, наприклад здійснення шахрайських дій чи абонентський ре файл [4].

На нашу думку, задля вирішення проблем розвитку ринку телекомунікацій в Україні потрібно, опираючись на світовий досвід, запровадити інновації в даній сфері, залучати інвесторів у розвиток послуг телекомунікацій та покращувати якість надання цих послуг для своїх користувачів.

Список використаних джерел:

1. Грицуленко С. І., Джигалюк О. І. Український ринок телекомунікаційних послуг у контексті стратегії поведінки його учасників в умовах цифрової трансформації економіки та соціуму // Бізнесінформ № 11 '2019. С. 194–203.
2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та

затвердження плану заходів щодо її реалізації: Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>

3. Круш П.В., Погребняк А.Ю., Голуб М.О. Аналіз ринку телекомунікаційних послуг України // Проблеми та перспективи розвитку національної економіки. Випуск 24, 2019.С. 25-30
4. Ю.Лях, Н.Касьянова Лях Ю., Касьянова Н. Пріоритетні напрями розвитку ринку телекомунікацій України // Економіка та управління національним господарством. Випуск 7, 2017. С.54–59.
5. Хіміч Роман Рейтинг. Бізнес в офіційних цифрах. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://rating.zone/telekom-try-atlanty-ta-vsi-inshy/>

Тибан Лілія Василівна, здобувач вищої освіти
Університет імені Альфреда Нобеля, Україна

Науковий керівник: Сергєєва Олена Романівна, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри Міжнародної торгівлі та підприємництва
Університет імені Альфреда Нобеля, Україна

ПОРТРЕТ ПОТЕНЦІЙНОГО СПОЖИВАЧА КАВИ РОЗЧИННОЇ

Кава – напій котрий так люблять пити зранку, щоб прокинутися, або смакують не по одній чашці на день. Але існує дуже важливий факт на споживання всіх видів кавових продуктів в Україні впливає сезонність. Відмічено майже двократний (у порівнянні з середньомісячним показником) спад в період з травня по серпень. Зростання попиту спостерігається у вересні місяці, і досягає найвищого показника у грудні, перевищуючи середньомісячний (за рік) показник приблизно у півтора рази.

Тому доцільно було би зрозуміти хто ж являється потенційними споживачами. Для визначення портрету споживача кави розчинної нами було проведено анкетування серед студентів і працівників Університету імені Альфреда Нобеля з 07.11.21 по 05.12.21 рр., всього заповнено 200 анкет, при їх вивченні було отримано такі дані.

На першому етапі дослідження нами було сформовано критерії, за якими формується цільова аудиторія споживачів кави у студентському середовищі.

До них слід віднести:

- демографічний критерій;
- критерій переваг щодо споживання кави;
- критерій відношення споживача до кави.

За демографічним критерієм було одержано такі результати.

В дослідженні приймали участь як дівчата, так і хлопці віком у середньому до 30 років.

З 200 опитаних респондентів 80% не одружені. Більшість опитаних тільки вчаться – 78%, а 22% поєднують роботу і навчання.

Рівень доходів у 72% опитуваних респондентів складає менш 1200 грн., а від 1200 до 3000 грн. – у 16% опитуваних.

Дослідження переваг споживачів щодо споживання показали, що більшість студентів вживають каву менш одного разу у неділю – 38%, а 27% споживають від одного до двох разів в день.

Слід відмітити, що кава є універсальним напоєм, який споживають в різний час і випадок: вранці – 38%, після їжі – 17%, в компанії – 15%, на перервах між роботою або навчанням – 15%, перед сном – 4%.

Більшість респондентів віддають перевагу гарячій каві – 68%, теплій – 21%, інші – охолодженій.

Для визначення цільового сегменту споживачів кави проведено дослідження за видами кави з урахуванням вікового і гендерного факторів.

Розчинній каві віддають перевагу дівчата віком менше 20 років, хлопці різного

віку віддають перевагу молотій каві. Каві у зернах віддають перевагу 8,3% чоловіків та 17,1% жінок віком від 35 до 55 років.

Також ми порівнювали одержані результати з результатами дослідження проведеного компаніями «Research & Branding Group», згідно з яким видно, що розчинну каву купують 62,8% споживачів, де лідерами за обсягами продажів залишаються ТМ «Jacobs», «Nescafe».

Як видно дані, що одержані при дослідженні відібраних зразків розчинної кави повністю співпадають з результатами більш масштабних досліджень за останні роки.

Результати якісної споживчої оцінки кави дозволили визначити цільову аудиторію його споживачів в Університеті імені Альфреда Нобеля – це дівчата віком менше 20 років, незаміжні, які мають дохід менше 1200 грн., які споживають каву не більше одного разу на день, в основному зранку.

Опитуванні віддають перевагу каві гарячій розчинній виду Арабіка ТМ «Jacobs», «Nescafe».

Таким чином, можна зробити висновок, що ефект сегментації проявляється у забезпеченні кращого розумінні потреб споживачів і мотивацій купівель, можливостях використання конкурентних переваг і більш високому ступеню орієнтації інструментів маркетингу на вимоги конкурентних груп споживачів.

СЕКЦІЯ 3.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

Місюрак Юлія Ростиславівна, здобувач вищої освіти 2 курсу ОС «Магістр» спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Кміть Віра Мирославівна, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

АУДИТ ДОЦІЛЬНОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДУ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ

Стрімкий розвиток стартапів у світі та в Україні почався після глобальної кризи 2008 року, що призвело до недовіри до традиційних фінансових послуг, що дозволило проявити себе невеликим фінтех-стартапам. Вітчизняна екосистема стартапів за останні роки почала динамічно та якісно розвиватися. Проте актуальними залишаються такі проблеми як брак чи недостатність фінансування та відтік інноваційного бізнесу за кордон (відтік «мізків»). Задля вирішення основних проблем було створено Фонд розвитку інновацій (далі – Фонд) як єдиний інструмент державної підтримки стартапів, розроблений за технічної підтримки Світового банку.

За Статутом, Фонд створений з метою розвитку та стимулювання інноваційної діяльності в Україні для комерціалізації результатів науково-технічних розробок і випуску на ринок нових або вдосконалених технологій, товарів, послуг, організаційно-технічних рішень виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, надання на конкурсних засадах фінансової підтримки суб'єктам господарювання, що створюють інноваційний продукт з метою отримання прибутку шляхом провадження підприємницької діяльності з використанням такого інноваційного продукту тощо [1].

Доцільність створення та ефективність діяльності Фонду спробуємо проаналізувати в контексті оцінки Аудиторського звіту Державної аудиторської служби України (далі – ДАСУ) за результатами аудиту ефективності, який було проведено за період з 01.12.2018 по 31.12.2020 року.

Аудит ефективності – це форма контролю, яка спрямована на визначення ефективності використання бюджетних коштів для реалізації запланованих цілей та встановлення факторів, які цьому перешкоджають. Аудит ефективності здійснюється з метою розроблення обґрунтованих пропозицій щодо підвищення ефективності використання коштів державного та місцевих бюджетів у процесі виконання бюджетних програм [2].

В цілому треба констатувати, що ДАСУ не змогла повноцінно провести аудит, бо по факту функціонування Фонду розпочалось лише в кінці 2019 року, а фінансування перших переможців розпочалося аж на початку 2020 року.

Основною діяльністю Фонду, згідно Статуту, є надання грантів та залучення коштів. Під час аудиту було виявлено, що значний обсяг статутного капіталу, призначеного для фінансування, був спрямований для отримання пасивного доходу і покладений на депозит в банк, що свідчить про нецільове спрямування бюджетних коштів у сумі 345 117, тис. грн. Також Фонд і досі не розпочав процес залучення коштів від інших українських та міжнародних організацій на здійснення інноваційної діяльності. Такі дії не відповідають запланованим цілям.

Причиною цього може бути відсутність державної стратегії щодо діяльності Фонду як єдиного державного інструмента з підтримки стартапів в Україні та брак нормативно-правових документів, які б закріплювали правові та організаційні основи функціонування Фонду [1].

Аналіз показників за витратами свідчить про відхилення запланованих показників від встановлених. Витрати на основну діяльність Фонду на кінець року були зменшені в бюджеті в 3,5 рази у 2020 році через те, що на ринку спостерігалась недостатня кількість заявок, порівнюючи з запланованими. Але з огляду на те, що це був перший рік діяльності Фонду і не було статистики ринку стартапів, то вважаємо таке коригування допустимим. Вже в 2021 році за результатами 1 кварталу спостерігається прогнозована кількість поданих заявок. 76% витрат складає фінансування грантів, 23% – Фонд зарплати працівників (з яких: 72,1% – основна зарплата, 15,4% – премії, 12,5% – ЄСВ), 1% – оренда [1]. Засновники і учасники мають важелі управління, в тому числі і на оплату праці. В штаті працює 20 осіб, зарплата яких коливається в межах 50-120 тис. грн. на особу [1]. Проте, в штаті немає відповідних експертів, які оцінюють заявки, оскільки такі працюють на громадських засадах, і в результаті розгляд триває від трьох і більше місяців, а отже, вплинути на швидкість оцінювання неможливо. Обґрунтувань чи нормативно-правових актів, які б слугували підставою для визначення посадових окладів працівників-аудиторів не надано. Варто звернути увагу, що окремі працівники Фонду не відповідають встановленим кваліфікаційним вимогам, бо не мають ні підтверджених здобутих знань за фахом, ні необхідного стажу для займання відповідної посади. Також можна констатувати, що не всі працівники кваліфіковано виконують свою роботу у відповідності до займаної посади.

Організаційна структура також потребує змін та удосконалення, з чітким розподілом сфер відповідальності за основними напрями діяльності та приведення у відповідність штатного розпису і кваліфікаційних вимог деяких працівників [1]. Можна стверджувати про неефективне використання продуктивності трудових ресурсів та необхідність залучення експертів для розгляду заявок. Доцільно переглянути посадові обов'язки працівників Фонду, відповідно до займаних посад, а також забезпечити набір фахових працівників, згідно встановлених кваліфікаційних вимог.

Неврегульованість законодавства у сфері інноваційної діяльності дало змогу самостійно встановлювати принципи та засади грантової та операційної діяльності, що мало негативні наслідки. Гранти отримували компанії, які на думку аудиторської служби не були стартапами, що пов'язано з відсутністю на законодавчому рівні

понять «безповоротна фінансова підтримка суб'єкта господарювання приватного сектора економіки», яку надає Фонд та «стартап» та єдиного підходу щодо ключових характеристик визначення «стартап» та встановлення критеріїв суб'єктів господарювання, які мають право брати у ній участь [1].

Отож, на нашу думку, необхідно законодавчо закріпити вищенаведені поняття для єдиного трактування категорійного апарату.

Також було доведено, що деякі учасники, які отримали гранти, витрачали кошти не за призначенням, спрямовували їх на оренду, на купівлю меблів, завищували вартість та обсяг витрат в бізнес-плані, оплачували зобов'язання, які виникли до укладання з фондом грантового договору. Учасники звітували про використані кошти у вигляді інформативних довідок, в яких рідко вказувалися дані фінансового характеру, і, як наслідок, неможливо розрахувати ефективність вкладень державних коштів на інноваційну діяльність, що є значним недоліком.

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що створення такого органу як Фонд розвитку інновацій є позитивним чинником і його існування є необхідним в контексті подальшого розвитку інноваційної діяльності в Україні. Оскільки в організаційній та операційній роботі Фонду є низка негативних факторів, зокрема таких як відсутність законодавства у сфері інноваційної діяльності, нормативно-правових актів щодо діяльності органу, кваліфікаційних вимог до займаних посад працівників Фонду. Позитивним вважаємо те, що аудит проводився з початку функціонування Фонду, оскільки значну частину недоліків було усунуто вже до кінця аудиту. Виявлені під час аудиту проблемні питання дають уявлення про діяльність Фонду та шляхи їх вирішення.

Отож, аудит ефективності діяльності фонду розвитку інновацій виявив основні переваги та недоліки роботи даного фонду та підтвердив доцільність створення фонду, як необхідного фактора для підтримання стартапів та розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Аудиторський звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності Фонду розвитку інновацій за період з 01.12.2018 по 31.12.2020 р. №000300-20/12. // Офіційний сайт ДАСУ. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/1681> (дата звернення: 02.12.2021).
2. Хаблюк О. А., Яцишин С. Р. Аудит ефективності в системі державного фінансового контролю, його суть та необхідність упровадження в Україні // Економіка і суспільство. – 2017. – № 10. – С. 827-831.
3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 №2258-VIII // Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 03.12.2021).
4. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 №848-VIII // Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 03.12.2021).
5. Токарева К. О. До питання про державне фінансування інновацій в Україні // Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві: зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. 2020. – Велико-Тирново, Болгарія : ACCESS PRESS, 2020. – С. 234-242.
6. Фонд розвитку інновацій: [Веб-сайт]. – Київ, 2021. URL: <https://usf.com.ua/> (дата звернення: 04.12.2021).

Зубрицька А.С., студентка

Черкаський державний бізнес-коледж, Україна

Науковий керівник: Ткаченко А.А., канд. екон. наук, доцент

Черкаський державний бізнес-коледж, Україна

ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Результати діяльності будь-якої господарської діяльності знаходяться у прямій залежності від складу, структури та якості фінансових ресурсів, що є за своєю суттю кровоносною системою, що дозволяє забезпечувати життєдіяльність компанії. У сучасних умовах фінансовий аспект господарювання є ключовим як у стратегічній перспективі, так і при прийнятті оперативних (тактичних) рішень.

Одним із головним елементів, що характеризують стан компанії, є оцінка рівня ділової активності, що дозволяє проаналізувати результативність підприємницької діяльності та ефективність використання ресурсів компанії.

Заїкіна О. О. визначає дану категорію як весь спектр зусиль, спрямованих на просування підприємства на ринках продукції, праці, капіталу [1, с. 144-148].

Меєв В. О. характеризує ділову активність як зусилля, які підприємство докладає для виходу на ринок продукції, праці, капіталу [2, с. 210-216].

Ділова активність підприємства оцінюється сукупністю кількісних і якісних параметрів (зростання економічного потенціалу підприємств, обсяги поставок на експорт, імідж підприємства, його соціальна і природоохоронна активність) [3, с. 63].

Як відомо, ефективність використання фінансових ресурсів, насамперед, пов'язують з їх оборотністю. Оборотні кошти є найбільш мобільною частиною господарських засобів. Прискорення оборотності оборотних коштів має важливе значення для стабільності фінансового стану підприємств з таких причин:

- швидкість обороту коштів визначає розмір їх річного обороту;
- прискорення оборотності веде до зниження витрат підприємства;
- прискорення обороту на тій чи іншій стадії кругообороту коштів веде до прискорення обороту на інших стадіях [2].

Аналітичний центр економіко-правових досліджень та прогнозування Федерації роботодавців України за технічної підтримки Міжнародної організації праці протягом 10–27 квітня 2020 року здійснив опитування підприємств «Бізнес та COVID-19: вижити не можна померти» [4], в якому було виявлено те, що третина опитаних зможе протриматися від 2-3 місяців. Майже п'ята частина очікує, що їхній бізнес буде життєздатним лише від 1 до 8 тижнів, тоді як п'ята частина очікує, що їхній бізнес зможе вижити протягом 3-6 місяців. Тільки на 6% опитаних коронавірус не вплинув (рис.1.).

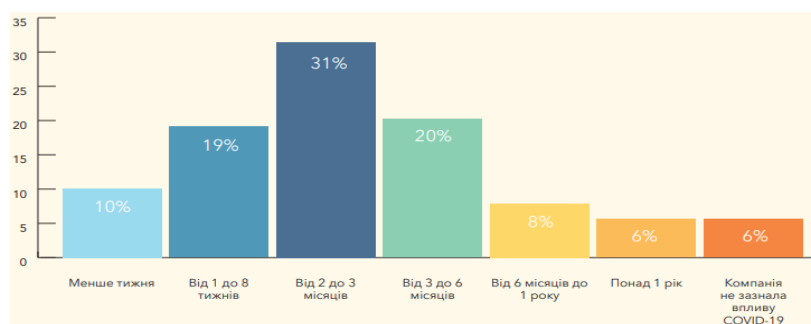

Рис.1. Динаміка бізнесу, що може продовжувати свою діяльність, якщо чинні обмеження триватимуть

При здійсненні операційної діяльності в умовах карантину підприємства найчастіше потерпають через те, що: ділові партнери зазнали негативного впливу обмежень і не здійснюють звичайну господарську діяльність (74 % респондентів), постачальники не в змозі забезпечити своєчасність поставок (49 %) та недостатність обігових коштів для оплати праці персоналу та операцій (34 %)* (рис.2).

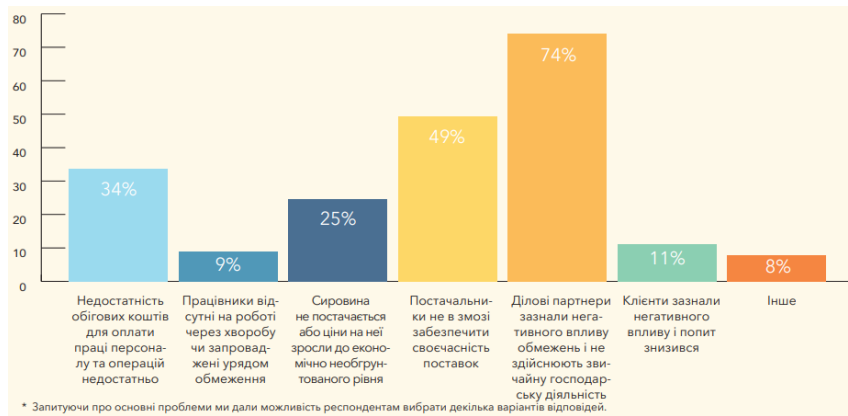

Рис. 2. Основні проблеми бізнесу під час COVID-19

Близько 90 % респондентів оцінили рівень зниження доходів/продажів бізнесу внаслідок негативного впливу пандемії як: «високий (зниження більше ніж на 50%)» – у 53 % або «середній (зниження від 20 до 50%)» — у 38 %. При цьому, жоден респондент не відзначив позитивного впливу пандемії на умови ведення бізнесу і лише 2 % опитаних вказали, що «пандемія не вплинула на рівень доходів/продажів» (рис.3).

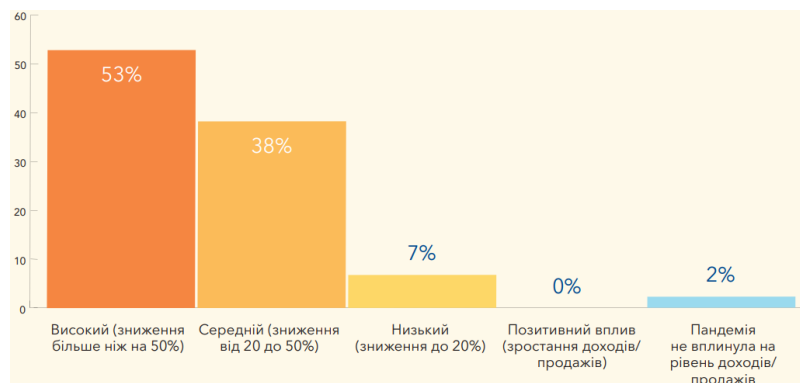

Рис. 3. Рівень зниження доходів/продажів бізнесу через COVID-19

У висновку зазначимо, що підприємства загальноновизнано складають основу міжнародних та національних економік та перебувають у полі зору більшості урядів. Незважаючи на зміну зовнішнього середовища, яке зумовлене пандемією та загальною економічною кризою, ділова активність підприємств залишається вразливою перед серйозними економічними змінами, у тому числі перед глобальними. Однак, державної допомоги не завжди достатньо: не всі підприємства можуть отримати або отримати не повною мірою держпідтримку. Основні виклики для ділової активності бізнесу за умов пандемії – це фінансова нестійкість, зниження попиту, ризик зараження персоналу, порушення функціонування підприємства як такого.

Список використаних джерел:

1. Заїкіна О.О. Роль показників ділової активності в оцінці управління підприємством / О.О. Заїкіна // Харчова промисловість. – 2008. – №7. – С.144-148
2. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. посібник / В.О. Мец. – К.: КНЕУ, 1999. – 132 с.
3. Гарасюк О.А. Проблеми щодо сутності поняття «ділова активність підприємства» / О.А. Гарасюк, М.Ю. Ігнатенко // Вісник КТУ. – 2010. – № 22. – С. 63.
4. Аналітичний центр економіко-правових досліджень та прогнозування. Бізнес та COVID-19: вижити не можна померти. URL: https://fru.ua/images/doc/analitics/BUSINESS_AND_COVID-19.pdf

Дудник Олексій Борисович, здобувач освітнього ступеня бакалавр
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

В Україні протягом останніх років застосування митних інструментів є актуальним питанням, оскільки вони дають змогу забезпечити захист вітчизняної економіки як регулятора у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Основу системи митного оподаткування з боку держави становлять митні платежі, які насамперед слугують вагомим джерелом наповнення дохідної частини Державного бюджету України.

У зовнішньоекономічних операціях головна роль відводиться митному оподаткуванню, основу якого становлять митні платежі, що належать до категорії важливих економічних інструментів торгової політики та засобів регулювання не тільки внутрішнього ринку товарів, а й зовнішньоекономічної діяльності.

Формування бюджетних фондів, як одна зі сторін фінансової діяльності держави здійснюється через включення митних платежів у систему доходів державного бюджету [2, 5, 7, 11]. Тому фіскальний механізм митної системи покликаний визначати обсяг доходів бюджету за рахунок митних платежів, безпосередньо через інструменти регулювання товарообігу на митній території країни та митного контролю [2, с. 87, 8-10].

Митні платежі – найефективніший інструмент регулювання зовнішніх економічних зв'язків. Стан торговельних відносин в Україні значною мірою визначається її митною політикою, яка повинна бути спрямована на забезпечення та підтримку ефективності зростання обсягу експорту України, стимулювання суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють експорт, врівноваження імпорту товарів з експортом. Відповідно до Бюджетного кодексу України митні платежі входять до складу доходів бюджетної системи. Бюджетне законодавство розглядає митні платежі як податкові. Зокрема, враховуючи зміст ст. 9, 29 БКУ, можна дійти висновку, що мито, податок на додану вартість, акцизний податок віднесені до податкових надходжень [1, с. 115].

Відповідно до ПКУ «Митні платежі – це податки, що, відповідно до цього Кодексу або митного законодавства, справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на митні органи».

Відповідно до ст. 9 ПКУ мито, податок на додану вартість, акцизний податок належать до системи загальнодержавних податків та зборів [6]. Водночас вони включені законодавцем до системи митних платежів. У зв'язку з цим можна констатувати, що дані платежі займають специфічне місце в системі доходів бюджетної системи. ПКУ встановлено, що контролюючі органи є суб'єктами державного контролю щодо мита, акцизного податку, податку на додану вартість, які, згідно з податковим законодавством, справляються у разі ввезення (пересилання) товарів і предметів на митну територію України або територію спеціальної митної зони чи їх вивезення (пересилання) з них. Із цього випливає, що ввезіне та вивезіне мито, нарахування якого передбачено на об'єкти експортно-імпортних операцій, за чинним податковим законодавством, є одним із видів

податків, тобто обов'язковим, безумовним платежем до бюджету відповідного рівня. Разом з податком на додану вартість (далі – ПДВ) і акцизним податком мито належить до загальнодержавних податків, отже, сплачується до Державного бюджету України.

На даний момент основними платниками митних платежів виступають декларанти та платники донарахованих митних платежів. Також існують інші групи осіб які повинні сплачувати митні платежі. Наприклад, особи що незаконно ввозять товари та інше, але їх складно назвати основними платниками. Основні платники сплачують митний платіж до державного бюджету на єдиний казначейський рахунок. В готівковій формі – через касу відповідного контролюючого органу чи фінансової установи або у безготівковій формі – через фінансову установу. Митні платежі сплачуються переважно у валюті України [4].

На сучасному етапі ведеться спроба вдосконалення роботи митниці шляхом переходу до електронної форми сплати митних платежів. Однак, переважна більшість митниць не має відповідного рівня технічно-організаційного забезпечення. Також, процедура сплати митних платежів в електронній формі ще потребує доопрацювання.

Таким чином, митні платежі – це сукупність платежів, що справляються до Державного бюджету у зв'язку або під час переміщення товарів через митний кордон України. На відміну від існуючих понять, які мають більш загальне трактування, у цій дефініції наголошено на реалізації фіскальної функції митної політики держави.

Список використаних джерел:

1. Батанова Л. О. Поняття, сутність та особливості адміністрування митних платежів. *Lex Portus*. 2021. № 2. С. 114-123.
2. Гребельник О. П. Митна справа: підручник. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 472 с.
3. Nikitishin A. Tax policy as a component of achieving social development. *University Economic Bulletin*. 2021. №. 48. С. 182-190.
4. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. №4495-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
5. Нікітішин А. О. Формування та розвиток інституційної архітекτονіки податкового регулювання. *Бизнес Інформ*. 2018. №. 2 (481).
6. Податковий кодекс України : Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>
7. Nikitishin A. O. The Adaptive and Coherent Institutional Architectonics of Tax Regulation. *Problemy ekonomiky*, volume 1, p. 300 – 307.
8. Пасічний М. Д. Дефіцит державного бюджету в умовах трансформаційної економіки України. *Наукові праці НДФІ*. № 46. 2009. С.10-18.
9. Nikitishin, A. (2019). Transformation of tax regulation in the post-bifurcation period. *University Economic Bulletin*, (40), 148-155. <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-40-148-155>
10. Пасічний М. Методологічні засади формування фінансової політики країни. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 3. С. 116–130.
11. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.

Кучмасова Тетяна Юріївна, здобувач вищої освіти
факультету економічних відносин та фінансів
Державний біотехнологічний університет, Україна

Науковий керівник: Горковенко Інна Володимирівна, канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет, Україна

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ В УКРАЇНІ

Розвиток форм ведення бухгалтерського обліку від паперових до автоматизованих сприяє виникненню нової системи бухгалтерського обліку, яка передбачає застосування первинних документів, їх документообіг, зберігання та передачу інформації про активи, капітал та зобов'язання в електронному вигляді.

Поняття електронного документу та електронного документообігу дається в ст. 14 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 року № 851 [1]. Згідно з цим нормативним документом, під електронним документом слід розуміти «документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа».

Електронним документообігом є сукупністю процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів.

При впровадженні на підприємстві електронного документообігу зникає необхідність вручну розмножувати документи, відстежувати їх переміщення всередині організації, контролювати порядок передавання конфіденційної інформації. На всіх таких ділових паперах ставлять унікальний електронно-цифровий підпис, який не можна підробити. А зберігання документів на захищених серверах унеможливорює факт їх фізичного знищення [2].

Серед програмних продуктів, які дозволяють організувати електронний документообіг на підприємстві, і які найбільш активно використовуються у приватному секторі є: «М.Е.Дос» модуль «Бізнес: Електронний документообіг».

Можливості цього програмного продукту:

- Відправка необмеженої кількості документів контрагентам.
- Автоматична обробка документів.
- Використання власних шаблонів для документів.
- Експрес-сповіщення про отримання документів.

Немає значення, якою програмою користується контрагент з яким необхідно обмінятися документами, М.Е.Дос забезпечує вільну комунікацію з 90% всіх контрагентів, що здійснюють діяльність в межах України.

Це стало можливо завдяки впровадженню Роумінг-платформи ПТАХ, яка увійшла до ТОП-5 інноваційних рішень, що допомогли бізнесу продовжувати роботу під час карантину та зберегти ділову активність.

Роумінг в електронному документообігу (ЕДО) дозволяє клієнту приймати документи від користувачів різних програмних продуктів ЕДО.

На рис. 1. Наведена схема роботи через Роумінг-платформу Птах.

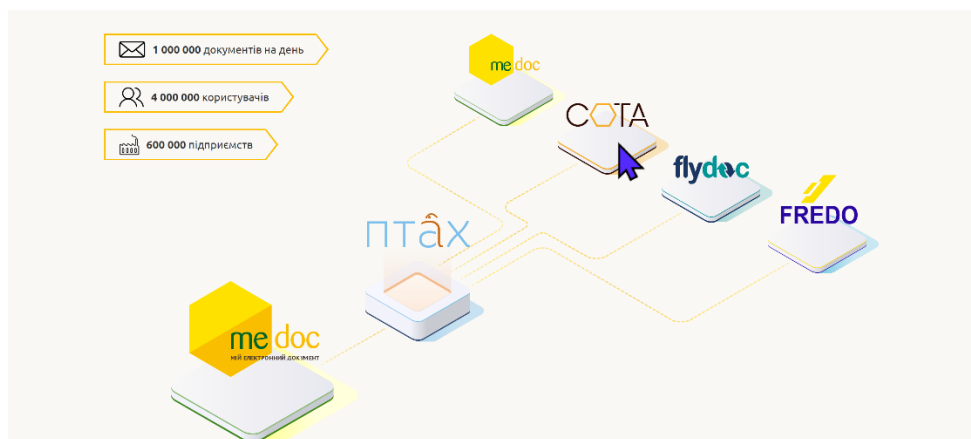

Рис. 1. Схема роботи через Роумінг-платформу Птах
Режим доступу: https://medoc.ua/elektronniy_dokumentooobig

Це перша та єдина на сьогодні роумінг-платформа в Україні, яка об'єднала користувачів різних програм шляхом запровадження єдиних стандартів електронних документів і надала можливість відправляти та приймати документи в одному сервісі.

Роумінг-платформа Птах забезпечує:

- юридичну значущість електронних документів;
- єдиний стандарт обміну;
- гарантовану доставку і конфіденційність;
- інтеграцію з обліковими системами;
- можливість надсилати посилання на документ.

Використовуючи саме цей інноваційний диджитал-інструмент, клієнт може продовжувати працювати у добре знайомих програмах: M.E.Doc, FlyDoc, COTA, FREDO, не встановлюючи інше програмне продукти.

На сьогоднішній день успішно впроваджені системи електронного документообігу як в органах державної та виконавчої влади, так і на більшості приватних підприємств, а відтак виникла необхідність у підготовці фахівців з електронного документознавства, адже спеціалісти цього напрямку надзвичайно затребувані на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 13.12.2021).
2. Огійчук М., Горковенко І., Сколотій І. Електронне оподаткування в системі обліку податку на додану вартість. Проблеми економіки. 2014, № 4. С. 376-381.

Сотникова Вероніка Миколаївна, студентка економічного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Мрачковська Надія Костянтинівна, канд. екон. наук,
доцент, доцент кафедри фінансів
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

ЕТАПИ ЕВОЛЮЦІЇ ОФШОРНОГО БІЗНЕСУ

З часів розвитку підприємництва у більшості країн світу, представники бізнесу стали пошукати шляхи зменшення податкового тягаря, одним із яких є мінімізація податків через виведення капіталу в офшорні зони.

Офшорними зонами вважаються певні території де можливо знизити ставки оподаткування, або ж їх уникнути цілком легально, опираючись на діюче законодавство.

Офшори – це спосіб податкового планування, основою якого є законодавство країни місцезнаходження офшору, яке звільняє такі компанії від оподаткування [1].

Сутність офшорного бізнесу полягає в тому, що у будь-якому куточку світу у вас з'являється новий суб'єкт господарської діяльності, який повністю перебуває під вашим контролем. При цьому ззовні компанія-офшор виглядає як незалежний міжнародний партнер [2].

У своєму розвитку сучасний офшорний бізнес історично пройшов наступні основні етапи (табл. 1.).

Таблиця 1

Етапи еволюції офшорного бізнесу

№ п/п	Етап	Характеристика
1	Кінець 1950 років	Офшорний бізнес розвивався епізодично.
2	1950 – 1980 рр.	Зародження офшорного бізнесу з урахуванням примітивних схем.
3	1980 – 1990 рр.	Зростання чисельності офшорних юрисдикцій та значення офшорного бізнесу у світі, чому багато в чому сприяли валютний контроль та фінансова політика США стосовно країн, що розвиваються, які на той час накопичили високі обсяги боргів.
4	Кінець 1990 та початок 2000-х рр.	Масштабний розвиток офшорного бізнесу
5	2001– 2004 рр.	Зниження активності офшорного бізнесу
6	2005 – 2018 рр.	Трансформація та ускладнення схем офшорного бізнесу

Джерело: [3]

На початкових етапах виникнення офшорного бізнесу виник суміжний з офшорами термін «податкова гавань» (англ. – taxhaven), який широко використовувався вже з 1950-х рр., а перші класичні офшорні зони утворилися в Панамі та Люксембурзі ще 1930-ті роки. Причиною активного розвитку офшорів у період з 1950 по 1980 роки став розпад колоніальної системи та поява великої кількості незалежних держав, які зіштовхнулися з проблемою залучення інвестицій у свої економіки. Ряд цих країн, будучи історично економічно пов'язані з Великобританією, став надавати послуги з мінімізації оподаткування для британських компаній. Високі податки та жорсткий валютний контроль стимулював перетікання грошей в офшори.

Активне зростання офшорних юрисдикцій з 1980 по 1990 роки через високий валютний контроль та фінансову політику США щодо країн які розвиваються привів до того, що громадяни та банки таких країн, почали прикладати зусилля щодо уникнути цього контролю, і в США стали надходити величезні обсяги капіталів через велику кількість банків у Гонконгу, на Багамських та Кайманових островах. США ж, у свою чергу, заохочували відкриття філій своїми банками в офшорах, визнаючи, що приплив доларової ліквідності з країн, що розвиваються, необхідний для зниження відсоткових ставок і дефіциту поточного платіжного балансу.

На початку 2000-х років відбувається стрімкий масштабний розвиток офшорів, що виявлялося в наступному:

- схеми використання офшорного бізнесу стають складними та розширюються, до кола його суб'єктів залучаються нові країни (розпад світової соціалістичної системи);
- вперше з'являється міжнародне анти офшорне регулювання;
- багато в чому причиною світової кризи 1997-1998 років стало збільшення спекулятивного використання офшорного капіталу.

З 2001 по 2004 рік, через запровадження жорстких заходів у сфері державного фінансового анти офшорного регулювання (це, зокрема, було пов'язано з терактами, що сталися в США у 2001 році) спостерігалось короткочасне зниження активності у світовому офшорному бізнесі. А вже з 2005 року знову настає період поживавлення, який продовжується до 2018 року. Для цього періоду характерним є:

- поступова адаптація офшорного бізнесу до сформованих механізмів державного фінансового контролю;
- ускладнення офшорних схем та організаційно-правових форм їх реалізації;
- спроби створення механізму анти офшорного регулювання на міжурядовому рівні.

В залежності від ступеня співпраці з міжнародними організаціями всі офшорні зони поділяються на «чорні», «сірі» та «білі» (табл. 2.).

Таблиця 2

Класифікація офшорних зон організація ОЕСР та ФАТФ

Міжнародна організація	Список країн та юрисдикцій		
	«Чорний»	«Сірий»	«Білий»
ФАТФ	Країни, які не співпрацюють у напрямку протидії тероризму та боротьби з відмиванням грошей (Північна Корея, Іран).	Юрисдикції та країни з недоліками у цій сфері. (М'янма).	Країни, які усунули недоліки в сфері відмивання грошей та Протидії тероризму.
ОЕСР	Юрисдикції із достатнім ступенем впровадження податкових стандартів міжнародного рівня	Юрисдикції з прийнятими, але не реалізованими зобов'язаннями з запровадження податкових стандартів.	Країни, так і не прийняли податкові стандарти (наприклад, Коста-Ріка, Уругвай).

Джерело: [3]

Отже, причиною динамічного розвитку офшорного бізнесу стало відкриття нових можливостей для мало розвинутих країн, які надавали можливість більш

розвинутим країнам уникнути великого податкового навантаження, розміщуючи капітали на території своїх юрисдикцій.

Внаслідок цього у багатьох країн зі слабкою економікою утворилися нові можливості для економічного зростання, а офшорний бізнес став його основою.

Список використаних джерел:

1. Vector: <https://vctr.media/ua/babushka-ofshor-25859/>.
2. Checkpoint: <https://ckp.in.ua/business/8333>.
3. Ніколаєвич Н.А., Смірнов Є.М. Вісник Євразійської науки 2018, № 5, Том 10.

Вередіна Вікторія Ігорівна, здобувач освітнього ступеня бакалавр
 Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна

ПРИНЦИПИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Одним із головних напрямів зовнішньої політики України є інтеграція до Європейського Союзу, що чітко закріплено в Законі України «Засади внутрішньої та зовнішньої політики» № 2411-VI від 1 липня 2010 р., де основний зміст зовнішньої політики нашої країни полягає у забезпеченні інтеграції України в європейський політичний, економічний та правовий простір для отримання членства в Європейському Союзі [1].

Однак одна справа проголосити цей курс, а інша – забезпечити його реальне виконання, що вимагає комплексної роботи з реформування основних сфер суспільного життя та державної політики, щоб вони відповідали європейським вимогам і стандартам [9-11]. Одним із напрямів української державної політики, який потребує удосконалення в контексті євроінтеграційного процесу, є фінансова політика, яка має багато проблем і недоліків, які негативним чином позначаються на рівні соціально-економічного розвитку нашої держави та відповідно її конкурентоспроможності й авторитеті на міжнародній арені.

Особливе значення фінансової політики полягає в тому, що вона пов'язана з питаннями оподаткування, а оподаткування є дуже важливою і складною категорією, яка впливає на всі економічні явища і процеси [3, 5, 7]. Податки є фінансовою основою існування країни, це міра спроможності країни розвивати науку, освіту, культуру у світовому економічному просторі, забезпечувати економічну безпеку, підвищувати соціальний добробут людей [2]. Тому важливим питанням є дослідження принципів фінансової політики в умовах Євроінтеграції.

У юридичній науці під принципами розуміють загальні вимоги до суспільних відносин та їх учасників, а також основні принципи та вихідні положення, що виражають сутність права та дотримуються концепції справедливості та свободи, а також вихідні положення для визначення правосуддя, а також визначають загальну спрямованість і найістотніші риси чинної правової системи [6, с. 193].

Важливість визначення принципів фінансової політики в умовах участі нашої держави в євроінтеграційних процесах зумовлена тим, що [2]:

- по-перше, вони є універсальними, тобто вимоги, які вони висловлюють, стосуються всіх ключових аспектів фінансової політики;
- по-друге, вони необхідні, тобто їх реалізація є обов'язковою і незаперечною умовою правильної реалізації політики. Цей обов'язок досягається шляхом формалізації принципів у відповідних законах і нормативних актах;
- по-третє, ці принципи, в силу їх об'єктивних умов, можна сказати, що пов'язують фінансову політику з реальністю суспільного життя та потребами та перспективами його розвитку;
- по-четверте, визначити основні вимоги та пріоритети для формування та реалізації заходів фінансової політики;
- по-п'яте, він має високу стабільність і розрахований на тривале використання.

Варто розглянути та визначити загальноправові принципи фінансової політики в Україні в умовах Євроінтеграції.

Починаючи розгляд питання, насамперед варто відзначити, що загальноправові принципи – це основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значимістю, вищою імперативністю й відображають найголовніший зміст права. Вони координують функціонування механізму правового регулювання, є критерієм оцінювання правильності рішень органів держави та дій громадян, формують правове мислення й правову культуру, цементують систему права [4].

Основними загальноправовими принципами фіскальної політики в умовах Євроінтеграції є [8]:

1. Верховенство права - це одна з найбільш важливих засад формування та реалізації фіскальної політики в українській державі.

2. Засада законності є основною категорією всієї юридичної науки і практики, а його рівень і статус є основними критеріями оцінки правового життя суспільства і громадян.

3. Засада гласності.

4. Пріоритет дотримання прав і свобод людини та громадянина.

5. Принцип науковості в контексті ведення фіскальної політики в умовах Євроінтеграції.

6. Принцип системності.

7. Засада ефективності та результативності.

8. Відповідальність.

Таким чином, одним із основоположних засобів урегулювання фіскальної політики в Україні і приведення її у відповідність до європейських стандартів є принципи. Саме вказані засади найбільш змістовно відображають соціально-економічне та політичне призначення фіскальної політики, яка проводиться в нашій державі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
2. Соф'їн М. До питання принципів фіскальної політики в Україні в умовах Євроінтеграції. *ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА*. 6. 2019. С. 240-244.
3. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.
4. Пасічний М. Д. Дефіцит державного бюджету в умовах трансформаційної економіки України. *Наукові праці НДФІ*. № 46. 2009. С.10-18.
5. Нікітішин А.О. Методологічні основи формування та розвитку податкового регулювання. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 1 (24). С. 215–220.
6. Цвік М. В., Ткаченко В. Д., Богачова Л. Л. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Харків, 2002. 432 с.
7. Нікітішин А. Сучасні принципи побудови податкової системи і реалізації податкової політики. *Світ фінансів*. 2010. № 3. С. 130–136. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/19276/1Нікітішин%20А..pdf>
8. Соф'їн М. І. Щодо характеристики загальноправових принципів реалізації фіскальної політики в Україні в умовах Євроінтеграції. *ЮРИДИЧНИЙ БЮЛЕТЕНЬ*. Випуск 7. Ч. 1. 2018. С. 138-144.
9. Пасічний М. Методологічні засади формування фінансової політики країни. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 3. С. 116–130.
10. Нікітішин А. А., Полищук В. Н. Европейский опыт развития системы экологического налогообложения. *Економіка і суспільство*. 2018. № 19. С. 1111–1116. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-167>.
11. Чугунов І.Я., Нікітішин А.О. Податкова безпека держави. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 4. С.31–41.

Ковальчук Сергій Олександрович, здобувач освітнього ступеня бакалавр
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

У ринкових умовах в Україні податкові надходження – це домінуюче та найактивніше джерело формування доходів як державного, так і місцевих бюджетів країни, які надходять від платників податкового законодавства у формі обов'язкових платежів. Бюджетним кодексом України визначено, що податковими надходженнями визнаються встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) та місцеві податки і збори (обов'язкові платежі) [1].

Основне призначення податкових надходжень – забезпечення державного та місцевих бюджету фінансовими ресурсами з метою фінансування видатків, а їх розмір залежить від стану розвитку економіки країни, а також потреб держави щодо перерозподілу ВВП і реалізації покладених на неї повноважень, фінансового забезпечення реалізації державних та місцевих соціальних та інших програм [2-3]. Сам процес формування податкових надходжень є ініціацією адміністрування та акумулювання податків за допомогою використання інструментів фіскального тиску, що потім відображається на динаміці цих надходжень та їхньої частки у складі доходів відповідних бюджетів. Для бюджетно-податкового регулювання економіки важливим елементом є розподіл, формування, використання податкових надходжень бюджету. Під час економічних перетворень в країні держава здійснює непрямий вплив на розвиток економіки, починає реалізувати економічну, в тому числі бюджетну і податкову політики, адже їх послідовність та раціональність визначають зміну темпу економічного зростання [5-7]. Для того, щоб розширити наявні зобов'язання, держава має право лише при наявності джерел збільшення податкових надходжень до відповідних бюджетів.

Податок вважають одним із найвагоміших фінансово-правових категорій, адже він є найдавнішою формою фінансових відносин між державою та суспільством. Податки виконують важливу роль фінансового регулятора виробництва і є засобом забезпечення соціальної сфери.

Історично склалося так, що податок можна характеризувати у трьох аспектах: правовому, економічному та суспільному. Правовий проявляється через певну систему правових норм, адже право змінювати і встановлювати податки є тільки у держави на підставі законодавчої бази. Основу правової категорії податку визначає зміна форми власності, тобто перехід власності до держави та її використання для задоволення суспільних потреб. Економічний зміст податків проявляється у інструментарії державного розподілу та перерозподілу доходів та фінансових ресурсів [8-9]. Суспільна характеристика податку дає державі можливість впливати на сферу економічних відносин у суспільстві. Згідно з Податковим кодексом України податок – це обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку. Тоді як збір – плата, яка стягується з юридичних і фізичних осіб державними органами за право участі, користування будь-чим або за право здійснення тієї або іншої діяльності. У Податковому кодексі

України категорії «збір», «плата» і «внесок» об'єднуються в єдине поняття «збір». Під збором (платою, внеском) тут розуміється обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій [4].

Визначаючи зміст податків, можна зробити висновок, що їх соціально-економічна природа має внутрішні протилежності. Так, з однієї сторони податки – це невід'ємний елемент економічної системи, яка не може функціонувати без їх наявності, проте з іншої – причина як соціальних, так і економічних потрясінь. Саме тому думка багатьох науковців щодо змісту категорії податку, її місця та значення розрізняються.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 року № 2456-VI. Редакція від 11.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Нікітішин А. О. Еволюція наукових поглядів на призначення і роль оподаткування в системі суспільних відносин. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 1. С. 26–32.
3. Нікітішин А. О. Податковий механізм забезпечення соціально-економічної безпеки держави //Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»(протокол № 2 від 15 вересня 2020 р.). С. 109.
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 року № 2755-VI. Редакція від 01.06.2019. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
5. Чугунов І. Я., Нікітішин А. О. Оподаткування доходів громадян як складова фінансово-економічних відносин. Наукові праці НДФІ. 2008. Вип. 1. С. 3–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2008_1_2.сучасн
6. Пасічний М. Бюджетна політика та економічний розвиток. Економічний вісник університету. 2020. 44. С. 153-164.
7. PASICHNYI M., KANEVA T., RUBAN M., NEPYTALIUK A., 2019, The impact of fiscal decentralization on economic development, in: *Investment Management and Financial Innovations*, 16(3), p. 29-39. DOI: 10.21511/imfi.16(3).2019.04.
8. Нікітішин А. Індикатори інституційних змін у податковій системі. України. *Вісник КНТЕУ*. 2017. №1. С.93–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2017_1_9.
9. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.

Поліщук Вікторія Олегівна, здобувач освітнього ступеня бакалавр
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна

СУЧАСНА ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ

У ринкових умовах одним із основних інструментів державного регулювання економіки є фінансова чи бюджетно-податкова політика. Спочатку фінансову політику розглядали як спосіб перерозподілу обсягів виробництва державою. Нині фінансова політика є основною частиною макроекономічної політики держави, спрямованої на згладжування коливань ділового циклу та забезпечення стабільності економіки.

Фінансова політика є сукупність фінансових заходів уряду щодо регулювання державних витрат, оподаткування та стану державного бюджету, спрямованих на досягнення поставлених цілей. У короткостроковий період уряд країни проводить фінансову політику для підтримки стабільного рівня сукупного обсягу випуску (ВВП), повної зайнятості ресурсів та стабільного рівня цін.

У довгостроковий період проведення фінансової політики забезпечує стабільні темпи економічного зростання. Інструментами фінансової політики виступають витрати та доходи державного бюджету – державні закупівлі; трансферти та податки [4, 5, 7]. Державні закупівлі товарів та послуг та трансферти є видатками державного бюджету, а податки – основне джерело доходів держави [1, 8].

Зміна обсягу державних закупівель впливає на сукупний попит, а зміна податків і трансфертів впливає на сукупний попит і сукупна пропозиція загалом [2]. Відмінність у впливі різних інструментів фінансової політики на сукупний попит полягає в тому, що державні закупівлі змінюють величину національного доходу та надають прямий та безпосередній вплив на величину сукупних витрат. А податки та трансферти означають лише перерозподіл сукупного доходу, та його вплив на сукупний попит непряме – через зміну величини споживчих та інвестиційних витрат. При збільшенні соціальних трансфертних виплат зростає особистий дохід домогосподарств, отже, за інших рівних умов та його наявний дохід, частиною якого є споживчі витрати. Збільшення субсидій і субвенцій, введення пільгового інвестиційного кредиту та ін. пропозиції. Скорочення трансфертів зменшує і сукупний попит, і сукупну пропозицію.

Фінансова політика має низку переваг. По-перше, дія автоматичних стабілізаторів. Автоматичні (вбудовані) стабілізатори – це інструменти, величина яких не змінюється, але сама наявність яких автоматично стабілізує економіку, стимулюючи ділову активність при спаді та стримуючи її при перегріві. До автоматичних стабілізаторів належать: прибутковий податок, непрямі податки; допомоги з безробіття; посібники з бідності [7].

За допомогою вбудованих автоматичних стабілізаторів уряду не потрібно застосовувати різні види впливу для того, щоб привести економіку до стабільного стану, оскільки відбувається автоматична стабілізація економіки в повному обсязі. По-друге, всі інструменти фінансової політики мають мультиплікативний ефект на величину сукупного випуску, тобто. ведуть до розмножувального ефекту зростання сукупних витрат. По-третє, під час проведення фінансової політики відсутня

зовнішній лаг, тобто. період часу між прийняттям рішення про зміну політики та появою перших результатів її зміни. Коли уряд приймає рішення про зміну інструментів фіскальної політики, і ці заходи набувають чинності, результат їхнього впливу на економіку виявляється досить швидко [3].

На думку низки економістів, основним недоліком фіскальної політики є ефект витіснення (crowding-out). Він виникає зі збільшенням державних закупівель товарів та послуг з метою стимулювання економіки. Відомо, що фіскальна політика, що стимулює, веде до мультиплікативного зростання сукупного доходу. В результаті збільшується попит на гроші та підвищується ставка відсотка на грошовому ринку. Подорожчання кредитів призводить до «витіснення» частини інвестиційних витрат фірм у короткостроковому періоді, що може зумовити зменшення запасу капіталу економіки та зниження економічного потенціалу довгостроковому періоді.

Крім того, фіскальне регулювання економіки часто підвищує дефіцит державного бюджету. Податки є основним джерелом доходу державної казни. У той час, як державні закупівлі та трансферти є витрати державного бюджету. Очевидно, що постійні операції держави зі своїм бюджетом можуть призвести до неефективності її розподілу. Так, наприклад, уряд не може регулярно підвищувати свої витрати, щоб збільшити свій ВВП, оскільки він, як і будь-який макроекономічний агент, може зазнавати збитків, що, вочевидь, не на користь держави. На думку представників неокласичного спрямування, формування дефіциту державного бюджету є одним із найважливіших недоліків фіскальної політики [6, 9, 10].

Іншим недоліком фіскальної політики є наявність внутрішнього тимчасового лага, що робить її недостатньо гнучкою. Внутрішній часовий лаг - це період між виникненням необхідності зміни політики і прийняттям рішення про її зміну. Уряд може повільно реагувати зміну економічних умов. Це пояснюється тим, що встановлення нових параметрів інструментів фіскальної політики в уряді часто включає кілька етапів прийняття рішень, які припускають їх узгодження з різними органами влади, політичними програмами і т.д [1].

Отже, важливо також враховувати, що у процесі проведення фіскальної політики має місце чинник невизначеності. Це стосується насамперед питання ідентифікації економічної ситуації. Не завжди вдається точно визначити найкращу економічну політику згладжування циклічних коливань. Помилкове проведення тієї політики може серйозно позначитися економіці. Отже, фіскальна політика одна із основних способів регулювання ринкової економіки. Фіскальне регулювання економіки дозволяє керівництву країни вирішувати такі макроекономічні проблеми, як зниження безробіття, стабілізація загального рівня цін, стимулювання темпів економічного зростання. Однак у ході проведення фіскальної політики необхідно враховувати негативні наслідки бюджетно-податкового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Тульчинський Р.В. Податкова система України, її недоліки та шляхи реформування / Р.В. Тульчинський, М.О. Змієнко. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»* : збірник наукових праць. 2009. № 6. С. 42–47. URL: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/6433/3/42-47.pdf>
2. Чугунов І. Я., Нікітішин А. О. Оподаткування доходів громадян як складова фінансово-економічних відносин. *Наукові праці НДФІ*. 2008. Вип. 1. С. 3–11. URL: <http://nbuv.gov.ua/>

UJRN/Npndfi_2008_1_2.

3. Малиновський В.Я. Державне управління : навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. та перероб. Київ : Атіка, 2003. 576 с.
4. Нікітішин А. О. Сучасний механізм податкового регулювання соціального розвитку суспільства. *Економический вестник университета. Сборник научных трудов ученых и аспирантов*. 2017. №. 35-1.С.255-264.
5. Нікітішин, А.О. Податкова політика в умовах світової фінансової кризи: вітчизняна та зарубіжна практика. *Вісник податкової служби України*. 2010. №6 (578).
6. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Богачова та ін.; За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Харків : Право, 2002. 432 с.
7. Кривіцький В.Б., Нікітішин А.О. Адміністрування податку з доходів фізичних осіб. *Фінанси України*. 2005. №9. С. 34–39.
8. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.
9. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.
10. Пасічний М. Д. Дефіцит державного бюджету в умовах трансформаційної економіки України. *Наукові праці НДФІ*. № 46. 2009. С.10-18.

Кравчук Тетяна Олександрівна, здобувач освітнього ступеня бакалавр
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна

СУЧАСНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

Податковий контроль є одним із важливих чинників забезпечення соціально-економічної стабільності держави, гарантування її фінансової безпеки. Перед податковим контролем як складовою податкової системи поставлено завдання щодо подолання нерівномірного розподілу податкового навантаження в економіці, удосконалення системи податкових пільг, зменшення заборгованості зі сплати податків і зборів до бюджету, сприяння розробці та запровадженню стабільного прозорого законодавства з метою детінізації української економіки та легалізації доходів юридичних і фізичних осіб.

Роль податкового контролю в умовах сучасних економічних реформ особливо зростає у зв'язку із суттєвою залежністю від податкової складової бюджетів усіх рівнів, а також усе ще низькою податковою культурою населення в цілому та платників податків зокрема [8-10].

Контроль за сплатою податків є однією з найважливіших основ економічної політики в будь-якій країні. Саме він створює умови для виконання податками повною мірою своєї фіскальної функції – формування грошових ресурсів держави. Контроль також виступає гарантією задоволення публічних майнових інтересів та важливим чинником соціально-економічної стабільності держави, її фінансової безпеки. При цьому об'єктом податкового контролю нарахування та сплати податку на прибуток є відносини, що прямо або побічно пов'язані зі своєчасністю і повнотою сплати податку до бюджету. Результатом реалізації завдання такого контролю є зміцнення податкової дисципліни, під якою розуміється чітке виконання розпоряджень законодавчих актів і встановленого ними порядку нарахування і сплати податку на прибуток до бюджету всіма платниками податків у державі.

Відповідно до Податкового кодексу України, податковий контроль визначається як система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою перевірки правильності нарахування, повноти та своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань проведення розрахункових і касових операцій, патентування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

Виділяють такі основні завдання контролю за сплатою податків в Україні: перевірка повноти та своєчасності сплати податків та зборів до бюджету та державних цільових фондів; контроль правильності визначення бази оподаткування; перевірка правомірності застосування податкових пільг за податками та зборами; контроль за своєчасністю подання до органів ДПІ податкової звітності за податками та зборами; аналіз податкових надходжень; виявлення, усунення та попередження порушень чинного законодавства [2, 4].

Важливу роль у здійсненні контролю за сплатою податків відіграють принципи, які відображають його специфіку. Такими специфічними принципами податкового контролю є:

1. принцип загальності податкового контролю – встановлює, що податковому

контролю підлягають всі без винятку юридичні та фізичні особи, незалежно від факту наявності у них пільг. Контролюючі органи повинні бути проінформовані на як можна більш ранній стадії про можливі випадки порушення податкового законодавства, та відповідно реагувати на них належними діями, у тому числі передбачати та упереджувати. Основна робота податкових органів повинна бути націлена на упередження порушень податкового законодавства. Наслідки реалізації цих дій дозволять максимально зменшити втрати надходжень до бюджету;

2. принцип презумпції правомірності рішень платника податку. У Податковому кодексі положення про конфлікт інтересів зазначено двічі [1]. Ці норми співпадають між собою як загальна і спеціальна. Цей принцип починає працювати, коли норма закону чи нормативно-правового акта, виданого на його підставі, або норми різних законів чи нормативно-правових актів припускають неоднозначне трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, унаслідок чого з'являється можливість прийняття рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу. Усі можливі суперечності й неточності податкового законодавства належить тлумачити на користь платника.

При здійсненні контролю за сплатою податків виділяють об'єкти та суб'єкти. Об'єктом контролю виступає діяльність платників податків – юридичних та фізичних осіб, які пройшли реєстрацію у органах державної податкової інспекції, податкові агенти та представники платника податку.

Суб'єкти податкового контролю – контролюючі органи – органи доходів і зборів, що забезпечують формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізує державну податкову та митну політику, забезпечує формування та реалізацію державної політики з адміністрування єдиного внеску, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства [3, 11].

Податковий кодекс України визначає наступні способи здійснення податкового контролю [1, 6]:

- ведення обліку платників податку – створення умов для здійснення контролю за правильністю нарахування, повноти і своєчасності сплати податків, зборів, нарахованих фінансових санкцій, дотримання податкового та іншого законодавства;

- інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної служби – комплекс заходів із збору, опрацювання та використання інформації, необхідної органам державної податкової служби для виконання функцій і завдань;

- перевірка – форма здійснення податкового контролю, яка може бути документальна, фактична, камеральна;

- експертиза – проводиться тоді, коли в ході проведення перевірки необхідні спеціальні знання у галузі науки, мистецтва, техніки, економіки тощо.

Найдієвішим способом отримання інформації про виконання платником своїх обов'язків по обчисленню та сплаті податків, зборів (обов'язкових платежів) є податкова перевірка.

Таким чином, контроль за сплатою податків (податковий контроль) є самостійним напрямком державного фінансово-економічного контролю, який має чітко визначену мету, завдання, об'єкт, суб'єкт і реалізується шляхом ведення

обліку платників податків, інформаційно-аналітичного забезпечення, перевірок та експертиз. Основним призначенням податкового контролю є контроль за дотриманням норм податкового законодавства щодо сплати податків.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 2 грудня 2010р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Нікітішин А.О. Методологічні основи формування та розвитку податкового регулювання. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2020. Вип. 1 (24). С. 215–220.
3. Пухальська Г.В. Податковий контроль в Україні в контексті проекту податкового кодексу. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. №5. С.177-181.
4. Нікітішин А. О. Вплив монетарної політики на сучасні механізми податкового регулювання. *Економічний вісник університету*. 2019. Вип. 41. С. 195-202. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есву_2019_41_25.
5. Заболотнікова В.С. Податковий контроль як невід’ємний інструмент державної податкової служби. *Вісник Запорізького національного університету*. 2020. №3(7). 128-133
6. Нікітішин А. Сучасні принципи побудови податкової системи і реалізації податкової політики. *Світ фінансів*. 2010. № 3. С. 130–136. URL:<http://dspace.neu.edu.ua/bitstream/316497/19276/1Нікітішин%20А..pdf>
7. Шевчук О.Д. Особливості податкового контролю в Україні. URL: <http://www.rusnauka.com>
8. Чугунов І.Я., Нікітішин А.О. Податкова безпека держави. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 4. С.31–41.
9. Пасічний М. Методологічні засади формування фінансової політики країни. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 3. С. 116–130.
10. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.
11. Чугунов И. Я., Пасечный Н.Д. Дефицит бюджета как важный инструмент системы бюджетного регулирования. *Бизнес Информ*. 2010. №5 (1). С. 171–174.

Степаненко Єлизавета Володимирівна, здобувач магістерського освітнього ступеня факультету фінансів
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Невпинні трансформаційні процеси у світі змушують суб'єктів господарювання постійно знаходитися в пошуках нових ідей, аби мати можливість залишатися лідерами у конкурентній боротьбі. У сучасних реаліях основоположним фактором економічного зростання країни є рівень її інноваційного розвитку, тому важливим кроком є впровадження інновацій як драйверу економічного прогресу в усі сфери життєдіяльності суспільства.

Відсутність стійкої моделі інноваційного розвитку в Україні при багатому людському потенціалі може свідчити про наявність зовнішніх перешкод, що стримують розвиток інноваційних та науково-технологічних процесів. Одним із таких гальмуючих чинників є дефіцит фінансової підтримки або ж нерациональне спрямування фінансових ресурсів.

По-перше, для аналізу стану фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні, варто оцінити залученість суб'єктів господарювання в інноваційний процес. Динаміка кількості інноваційно активних підприємств неоднозначна, хвилюподібна – станом на кінець 2020 року кількість таких компаній становить 811, а їх частка в загальній сукупності промислових підприємств складає 16,8%. Аналіз зміни питомої ваги продукції інноваційного характеру в загальній сумі обсягів реалізації продукції показує зростання, що свідчить про поступове пожвавлення інноваційних процесів на вітчизняних промислових підприємствах. Натомість, не дивлячись на позитивну тенденцію, інноваційна продукція все ще займає зовсім незначну частку від валових обсягів продажів.

За період 2017-2020 років обсяг фінансування інноваційної діяльності зріс на 58% і у 2020 році загалом становив 14406,7 млн грн. Не дивлячись на досить суттєвий приріст показника, частка витрат на інноваційну діяльність в сумі ВВП залишається зовсім мізерною (0,34%), що може свідчити про незацікавленість та низьку пріоритетність інноваційного розвитку в інтересах суспільства [1]. Та ж сама ситуація з фінансовим забезпеченням діяльності, пов'язаної з науковими дослідженнями і розробками (НДР). Окремо варто відмітити, що першочерговим джерелом фінансування науки є держава, проте вона власно не виконує встановлені законодавством вимоги. Згідно із ЗУ «Про науку та науково-технічну діяльність» участь держави у фінансуванні науки має становити не менше 1,7% від ВВП, проте фактично за останні п'ять років цей показник не перевищував 0,16% [2]. Хоча відповідно до затвердженої у 2018 році КМУ Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року планується досягти частки обсягів фінансових витрат на НДР на рівні 3% від ВВП [3].

Оцінюючи пріоритетні напрямки інвестування коштів, можна сказати, що в основному серед промислових підприємств інноваційні витрати здійснюються на розширення виробничого обладнання та програмного забезпечення

(69,2%). Позитивним результатом є зростання частки витрат на наукову діяльність, що говорить про розуміння компаній у важливості здійснення розробок, досліджень, створенні винаходів. Структура фінансування інноваційної діяльності за видами економічної діяльності у 2020 р. досить нерівномірна: більше половини усіх витрат направлені на сектор переробної промисловості, що можна пояснити вагомістю промислового сектору у вітчизняній економіці. Негативним явищем є незначні інноваційні витрати на розвиток інформаційно-телекомунікаційної галузі, хоча сфера ІКТ останнім часом демонструє значне посилення потенціалу, зокрема у 2020 році національні технологічні компанії залучили щонайменше 571 млн дол інвестицій на ринку венчурного та приватного капіталу [4].

Загалом вирізняють такі категорії джерел фінансування як традиційні (власні кошти, державні кошти, кошти іноземних інвесторів та інші) та альтернативні (венчурні інвестиції, краудфандинг, бізнес-ангели та інкубатори тощо). В Україні переважає перша група джерел. В основному підприємства фінансують інноваційні проекти за рахунок власних джерел (85,4%). Значну роль у підтримці та стимулюванні потенціалу інноваційної сфери в різних секторах економіки має відігравати держава, однак частка участі держави у фінансуванні інноваційних проектів компаній становить не більше 2%.

Продовжуючи попередню тезу про ринок венчурного фінансування, варто наголосити на тому, що у глобальному вимірі венчурні інвестиції є широковживаним джерелом фінансування інноваційних проектів. В Україні ж венчурне фінансування суперечить природі свого ризикового походження. Переважно вітчизняні венчурні фонди інвестують у харчовий, будівельний, промисловий сектори, у той час як на світовому ринку вкладають кошти в науку та інновації, що є досить ризикованими інвестиціями. Вітчизняні ж інвестори переслідують більш консервативну стратегію, вкладаючи кошти у проекти з середнім рівнем ризику, тому інноваційні проекти та стартапи вимушені страждати від дефіциту фінансування.

Що стосується краудфандингу, то на сьогодні найбільш популярною платформою як на національному, так і на світовому ринках є Kickstarter, що спрямований на збір коштів для фінансової підтримки інноваційних проектів, сфери мистецтва та культури, проектів з соціальним напрямленням тощо [5]. Більша зацікавленість вітчизняних підприємців у міжнародних зарубіжних платформах можна пояснити можливістю швидшого виходу на глобальний ринок та залучення більших розмірів інвестицій. Найбільший в Україні краудфандинговий сервіс – це «Спільнокошт», яка за 2019 рік загалом профінансувала 62 проекти на суму 4 977 759 грн [6].

Таким чином, на сьогодні в Україні існує значний дефіцит фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Заходи державної політики демотивують молодих підприємців проваджувати інноваційні проекти через відсутність дієвих стимулів. Ринок ризикового фінансування не функціонує належним чином, що значно сповільнює розвиток інноваційної сфери.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України: [Веб-сайт]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 08.12.2021).
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. Київ:

Верховна Рада України. 2016. № 3. Ст.25.

3. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження від 10.07.2019 № 526-р. Київ: Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України*. 2019. №57. С. 139.
4. Венчурне фінансування у всьому світі в першому кварталі досягло рекордних \$125 млрд. Офіційне представництво Forbes в Україні: [Веб-сайт]. URL: <https://forbes.ua/news/venchurne-finansuvannya-po-vsomu-svitu-v-pershomu-kvartali-dosyaglo-rekordnogo-rivnya-u-125-mlrd-08042021-1326> (дата звернення: 08.12.2021).
5. Ахновська І.О., Левченко О.В. Розвиток краудфандингу для фінансування малого бізнесу в умовах інформаційної економіки. *Підприємництво та інновації*. 2021. Випуск. 16. С. 76 – 81.
6. Платформа соціальних інновацій Велика ідея: [Веб-сайт]. URL: <https://biggggidea.com/blog/> (дата звернення: 09.12.2021).

СЕКЦІЯ 4.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Кудря І.О., студентка, 073 менеджмент

Національний університет водного господарства та природокористування, Україна

Науковий керівник: Ковшун Н.Е., д-р. екон. наук, професор, директор ННІЕМ

Національний університет водного господарства та природокористування, Україна

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

В сучасному бізнесі є важливим швидке та чітке передання інформації між учасниками. Від швидкості цього процесу залежить якість роботи підприємства, а, відповідно, і розмір прибутку.

Нами вивчалась система інформаційного забезпечення на конкретному проекті – створення переробного комплексу. Реалізація проекту здійснюється за каскадною моделлю. Такий метод роботи є досить чітким і зрозумілим, весь процес реалізації проекту легко контролювати. Також перевагами такого методу є:

1) вся інформація по проекту рухається комплектом від етапу до етапу, постійно накопичуючи об'єм, не втрачаючи структури;

2) усі етапи мають чіткі рамки, за якими легко контролювати процес вчасності виконання;

3) час використовується на саму роботу, а не на підготовку до неї (аналіз ринку, визначення завантаженості виробництва, розподілення коштів тощо);

Проте ми виявили, що при реалізації проекту створення переробного комплексу потік інформації між учасниками недосконалий і відбувається із явними недоліками, а саме:

1) інформація по проекту формується в окремих відділах, які самі приймають рішення про оптимальність розвитку проекту;

2) вся накопичена на попередніх розробках інформація потребує тривалого опрацювання до прийняття в роботу наступними ланками;

3) відсутність інформації перших відділів про наявні проблеми наступних, що в подальшому може призупинити проект;

4) відсутність співпраці відділ конструкторського і постачання матеріалів на рахунок дослідження ринку на матеріали та комплектуючі, термін їх виготовлення, ціну, наявні замінники тощо;

5) відсутність співпраці відділу конструкторського та виробничого: нестача інформації в конструкторів про завантаженість власного обладнання, можливість обробки окремих деталей на власній виробничій базі, перевага в якості обробки тим чи іншим способом; у виробничого відділу – нестача інформації про принцип роботи обладнання, неспроможність впливати на вибір методу і місця обробки деяких матеріалів, нестача знань та навиків до обробки певних матеріалів;

б) постачання матеріалів та комплектуючих часто проходить не по плану, адже термін виготовлення і доставки певних одиниць є досить тривалим (такі як двигуни, редуктори, дробилки, шредери, елементи приводних систем, підшипники, елементи захисної обробки – пластик), деякі елементи виготовляються в Україні, інші замовляються з-за кордону, тому необхідно також враховувати час на тривалу доставку і митне оформлення;

Таким чином за наявності таких недоліків необхідно змінювати модель реалізації проекту. Для скорочення терміну проекту найоптимальнішою виявилась елементна каскадна модель із елементами Scrum-методу на кожному внутрішньому етапі розробки.

При введенні такої моделі в роботу проект буде реалізовуватись за елементами. Каскадна система роботи зберігається на рівні частини обладнання (вузла), проте для усього комплексу обладнання задачі виконуються паралельно.

Перевагами елементної каскадної моделі із елементами Scrum-методу є:

1) зменшення загального часу проекту за рахунок паралельності виконання задач різних підрозділів;

2) підвищення швидкості передачі інформації за рахунок частих нарад, зібрань тощо; уточнення питань у проектного менеджера, який володіє усією наявною інформацією;

3) участь в обговореннях конструкції на етапі розробки обладнання, що дозволяє усім учасникам висловити бачення ефективності роботи конструкції та методів її здешевлення орієнтуючись на власний досвід;

4) посилення зв'язку «постачання - конструкторський відділ»: на етапі конструювання комплексу аналіз ринку на наявні матеріали, їх вартість, складання попередньої норми матеріалів для комплектуючих довготривалого виробництва і поставки, можливість уточнення і зміни характеристик певних матеріалів тощо;

5) посилення зв'язку «виробничий відділ - конструкторський відділ»: участь планово-виробничого відділу в проектуванні комплексу обладнання, уточнення щодо можливостей виробничої бази та можливостей обробки на стороні, можливість уточнень по пакету креслень;

6) можливість попереднього постачання матеріалів та комплектуючих за попередньою нормою матеріалів, де вказані комплектуючі довготривалого виробництва та постачання, обов'язкові до виготовлення матеріали (або їх основна частина), що забезпечує швидке забезпечення виробництва матеріалами або їх основною частиною;

7) можливість швидкої переробки креслень, елементів обладнання при виявленні недоліків, оскільки запит на зміну належить не комплексу обладнання, а окремому його елементу, який необхідно переглянути, змінити;

8) за умов скорочення терміну проекту з'являється запас часу – різниця між терміном реалізації Договору купівлі-продажу та плановим терміном проекту

Для ефективного обміну інформацією в команді проекту необхідно влаштовувати цільові обов'язкові зустрічі. Учасниками таких зустрічей можуть бути як вся команда проекту, так і окремі підрозділи, їх керівники або відповідальні особи.

Вважаємо, що при переході до запропонованої моделі можна скоротити тривалість виконання проекту і підвищити таким чином його ефективність.

Уланович Вікторія Олександрівна, курсантка
факультету забезпечення оперативно-службової діяльності
*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, Україна*

Науковий керівник: Тушко Клавдія Юріївна, д-р. пед. наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін
*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, Україна*

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДЕМОКРАТИЗАЦІЮ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Для України надзвичайно гостро стоїть питання демократії, демократичного переходу та вдосконалення окремих демократичних інститутів. Певний прогрес досягнуто у впровадженні інституційних форм демократії в суспільстві, у тому числі на місцевому рівні. Проте інформаційна епоха, що характеризується поширенням інформаційних технологій, мережевими структурними відносинами та глобалізацією, призвела до появи нового демократичного процесу, який зосереджується на процесі самоорганізації.

Посилення впливу інформаційних технологій спричинило багато проблем. В епоху сучасних технологій, що впливає на демократичний процес у всьому світі, потенціал та статус акторів самоврядного політичного процесу значно змінюється. Поширюються мережеві та соціально-політичні структури, як дієва внутрішня організація. Політична структура мережевого суспільства прогресує як ефективна внутрішня організація нових інститутів громадянського суспільства та територіальних громад, замінюючи ієрархічні інститути державної влади, розглядаючи мережу як форму взаємовідносин, засновану на горизонтальних зв'язках між усіма учасниками у політичному процесі. Переважною діяльністю, яка, таким чином, бере участь у політичному процесі, є форма безпосередньої дії суб'єктів процесу автономії, набуття нового голосу завдяки можливості використання електронних засобів комунікації. Нові можливості інформаційних технологій додали нові можливості українській владі, яка контролює процес впровадження в управлінський та суспільно-політичний процес з метою маніпулювання суспільною свідомістю громадян.

Влада все ще підтримує вертикальну структуру політичних відносин країни, що уповільнює розвиток процесу автономії та гальмує подальшу демократизацію суспільства. Взагалом, процес автономії підтримується зміцненням корпоративних структур та інститутів громадянського суспільства, які несуть відповідальність за державу, активно користуються досягненнями нової епохи та залучаються внутрішньо мережевою структурою.

Агаджанян Наталя Олександрівна, здобувач вищої освіти
факультету економіки та менеджменту
Донбаська державна машинобудівна академія, Україна

Науковий керівник: Бурцева Олена Єгорівна, канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Донбаська державна машинобудівна академія, Україна

ВПЛИВ КОМУНІКАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ МЕДИЧНИХ УСТАНОВ

На сучасному етапі розвитку України відбувається реформування системи охорони здоров'я. Вектор державної політики стосовно цього питання спрямований на підвищення якості медичних послуг, їх доступності та забезпечення їх належного надання, а також запровадження стимулів для здорового способу життя населення. Безумовно важливим елементом забезпечення процесу реалізації означених перспектив реформування є комунікаційна складова. Вона дозволяє безпосередньо налагодити діалог між медичною установою та споживачем медичних послуг. Той комунікаційний ланцюг, що створюється забезпечує отримання зворотного зв'язку громадянами та державними установами.

Наявність взаємопов'язаних елементів ланцюга сприяє безперервному обміну соціальною інформацією. Характеризуючи зворотній зв'язок в системі управління державними медичними установами можна зазначити, що існує 2 типи зворотних зв'язків, класифікаційні ознаки розподілу означених представлено на рисунку 1.

Для побудови ефективної моделі управління державною установою необхідно застосовувати концептуальні основи побудови комунікаційного процесу із сучасними формами інформаційного зворотного зв'язку. Це набуває актуальності, оскільки такий підхід надасть можливість динаміці перетворення інформації на рішення, які, у свою чергу, стануть діями. Саме швидкість реакції на ту інформацію, яку можна отримати за допомогою використання зворотних зв'язків призведе до більш скоординованих рішень та дій стосовно забезпечення конкурентоспроможних послуг на ринку медичних послуг.

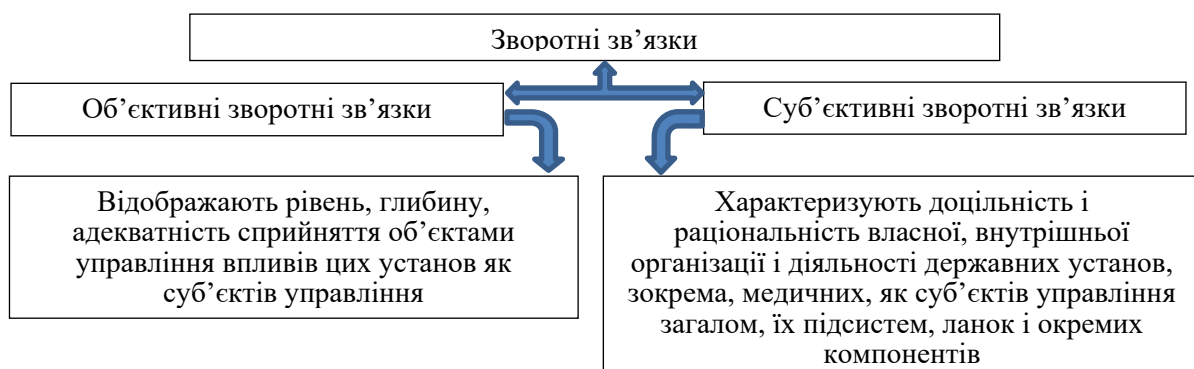

Рис. 1. Характеристика типів зворотних зв'язків

Ще одним дуже важливим аспектом побудови комунікативного процесу медичної установи є ті завдання, які повинно вирішити завдяки її використанню.

Формулювання завдань окреслює коло комунікативної взаємодії при управлінні установою. По-перше, це забезпечення інформаційного обслуговування цих установ. По-друге, - налагодження комунікацій з медичними працівниками. По-третє, - забезпечення комунікативної взаємодії з громадянами суспільства.

Подальше дослідження процесу побудови комунікативної взаємодії спричинить необхідність застосування інструментів маркетингових комунікацій, таких як реклама, інформаційні мережі, виставки та конференції, цифрові інформаційні технології, паблік рілейшнз, дослідження громадської думки, розробка фірмового стилю, використання директ-маркетингу.

Вдале використання означених комунікативних інструментів повною мірою донесе місію медичної установи, сформує імідж та надасть можливість використати результати зворотної взаємодії у плануванні її подальшої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Управління змінами сфери охорони здоров'я / уклад. : М. М. Білинська, Т. П. Юрочко. - Київ: НАДУ, 2017. - 108 с.
2. Кардинал М. Удосконалення внутрішньої комунікативної взаємодії з споживачами медичних послуг. *Збірник тез доповідей секції «Інноваційні технології в менеджменті та публічному управлінні» загальноуніверситетської студентської наукової конференції «Науково-дослідна робота студентів: формування особистості майбутнього вченого, фахівця високої кваліфікації»*. 2016. № 3. С. 130-132.

Каблукова Катерина Владиславівна, здобувач вищої освіти
факультету журналістики і міжнародних відносин
Київський університет культури, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНЦЕРТНО-ГАСТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ

Кожна країна і навіть кожна держава по-різному реагують на пандемію коронавірусу. Здається, що коли кількість випадків зменшується в одній країні, вони збільшуються в іншій. Коли одна держава скасовує обмеження, інша має їх запровадити. Єдина передбачувана річ у COVID-19 – це те, що він непередбачуваний.

То що ж це означає для концертно-гастрольної діяльності у майбутньому? На щастя, вакцини та імунітет дозволили людям знову повернутися до життя. Концерти, спортивні заходи та ресторани знову відкриті для публіки. Однак COVID-19 спричинив тривалий вплив на те, як люди планують та проводять спеціальні заходи.

То ж дослідимо, як змінилося управління великими подіями в світі після COVID-19. Гігієна є головним пріоритетом. Пройшли часи станцій для миття рук і обмеженого використання дезінфікуючих засобів для рук на великих заходах. У світі після пандемії COVID-19 місця проведення та організація заходів будуть піддаватися ретельній перевірці, щоб переконатися, що вони мають найвищі стандарти гігієни.

Організаторам потрібно перевірити в місцях проведення протоколи прибирання та задати такі запитання, як:

- Скільки співробітників займається прибиранням?
- Який графік прибирання?
- Чи деякі зони прибираються більше, ніж інші?
- Які засоби використовуються для очищення? [1]

У закритих приміщеннях таких як стадіони та концертні зали, організатори заходів повинні забезпечити достатню кількість дезінфікуючих станцій для рук, які будуть розміщені в доступних місцях навколо місця проведення. Для заходів на відкритому повітрі гігієна має зовсім інший пріоритет. Оскільки багато місць для проведення заходів на відкритому повітрі не мають доступу до заздалегідь встановлених вбиральень, важливо забезпечити достатню кількість портативних туалетів і мобільних станцій для миття рук для гостей.

Добре пам'ятається, як заохочували до миття рук і соціальне дистанціювання на початку пандемії коронавірусу. Це сталося тому що експерти з охорони здоров'я визначили, що, як і багато інших захворювань, COVID-19 може легко поширюватися з рук людей на обличчя та від людини до людини в безпосередній близькості.

Концертно-гастрольна припинилась через те, що швидко поширювався COVID-19 у переповнених сценаріях. Зараз, у світі організації концертно-гастрольної діяльності після COVID-19, гігієна рук важливіша, ніж будь-коли. Місця проведення та організатори заходів повинні передбачити станції для миття рук, щоб запобігти захворюванням.

Більшість заходів подають їжу через кейтеринг, фургони або кіоски. На великих заходах після пандемії COVID-19 організаторам слід віддавати перевагу подачі їжі максимально гігієнічним способом. Більшість організаторів заходів виключили їжу за системою «шведський стіл» із меню на найближче майбутнє. Шведські столи разом із загальними столами є місцями, де мікроби можуть легко поширюватися від людей до їжі.

Найкращий спосіб подавати їжу на великих заходах — це «з собою». Їжа повинна бути готова до прийому та передана безпосередньо людині, яка її їсть, щоб звести до мінімуму взаємодію, наскільки це можливо. Звичайно, організатори заходів повинні створити багато станцій для дезінфекції рук в обідніх зонах.

Термін «Безконтактний» став популярним з березня 2020 року. Люди отримують безконтактний прийом продуктів, безконтактну доставку їжі та здійснюють безконтактні платежі. Технологія адаптувалася для розміщення людей через програми для подій і кіоски реєстрації, щоб вони могли уникнути непотрібної взаємодії, якщо забажають.

Оскільки організація концертно-гастрольної діяльності рухається вперед у світі після COVID-19, безконтактна реєстрація, вхід та покупки стануть ще більш популярними. Багато керівників заходів можуть навіть вирішити повністю відмовитися від готівкових платежів, щоб мінімізувати контакти.

Концертна діяльність також відбувається в цифровому форматі! У той час як багато людей з радістю знову відвідують заходи особисто, багато інших залишаються занепокоєними. Після переходу від концертів в «Zoom» і мережевих заходів, необхідно подумати про те, щоб приєднати людей, які хотіли б відвідувати заходи віртуально. Параметри віртуальної потокової передачі дозволяють охопити аудиторію, яка зазвичай була занадто далеко, щоб відвідувати певні події особисто. Вибираючи варіант онлайн трансляції, демонструється найкраще з обох світів. Люди, які хочуть відвідувати події в офлайн режимі, можуть задовольнити свою квоту на спілкування, а люди, яким комфортно вдома, все одно можуть брати участь.

«Соціальне дистанціювання» стало поширеним модним словом у нашому повсякденному житті. Зараз стало звичним явищем бачити на підлозі наклейки, що вказують на півтора метри простору, і вивіски в громадських місцях, які нагадують відвідувачам дотримуватися дистанції.

Організатори подій повинні ретельно спланувати заходи та карти сайту таким чином, щоб врахувати соціальне дистанціювання. Звичайно, півтора метри відстані між кожною людиною не завжди можливі на великих заходах, але зусилля варті того, щоб мінімізувати поширення коронавірусу. Подумайте про створення односторонніх шляхів потоку, щоб мінімізувати затори в таких областях, як:

- Пересувні туалети
- Реєстраційні столи
- Фудкорти
- Контрольно-пропускні пункти безпеки
- Роздрібні торгові зони

Якщо індустрія концертно-гастрольної діяльності чомусь навчилася під час пандемії COVID-19, то деталі можуть змінитися миттєво. Гнучкість завжди була важливою навичкою для менеджерів подій, але вона ще важливіша, коли йдеться

про планування великих заходів у світі після COVID-19. Треба бути в курсі всіх останніх обмежень і рекомендацій, і готовими змінити деталі вашої події в будь-який момент.

Навіть якщо одного дня COVID-19 буде знищено, вплив пандемії залишиться. Зокрема, для концертно-гастрольної діяльності, адаптації та розміщення мають бути зроблені у формі суворої гігієни, безпеки харчових продуктів, соціального дистанціювання та варіантів віртуальної трансляції. Однак, навіть якщо концертно-гастрольна діяльність виглядає трохи інакше, більшість людей прагнуть знову зібратися разом для веселих заходів.

Список використаних джерел:

1. Coronavirus (COVID-19) Advice for event organisation //Cambridgeshire County Council [Веб-сайт]. - URL: <https://www.cambridgeshire.gov.uk/residents/coronavirus/coronavirus-covid-19-advice-for-event-organisation> (дата звернення: 10.12.2021).

СЕКЦІЯ 5.**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ**

Вікторів Богдан Михайлович, здобувач вищої освіти
факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Кондратенко Наталя Дмитрівна, канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної теорії та міжнародного бізнесу
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

ІСТОРІЯ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Глобалізація світових процесів спричиняє поглиблення всесвітньої економічної інтеграції. Саме міжнародна торгівля є фундаментом зовнішньоекономічної діяльності. Її дослідженням займалися такі вчені-економісти, як А. Сміт, Д. Рікардо, Е. Хекшер, Б. Олін, Дж. Такер, Р. Вернон, українські І.Артеменко, О. Шкурупій, В. Гончаренко тощо.

Існують 3 основні теоретичні напрями аналізу міжнародної торгівлі: **класичні, неокласичні та неотехнологічні**.

Першою теорією міжнародної торгівлі був меркантилізм - економічна теорія XVII ст., яка відстоювала ідею повної експлуатації природних ресурсів для сприяння експорту та обмеження імпорту. Ранні меркантилісти вирішальною функцією грошей вважали накопичення, а згодом — функцію засобу обігу. Пізні ж меркантилісти дотримувалися думки, що цінність грошей перебуває у зворотній залежності від їх кількості, а рівень цін на товари прямо

пропорційний кількості грошей. Пізній меркантилізм вбачав джерела збагачення держав не у простому нагромадженні золота і срібла, а в розвитку міжнародної торгівлі та в її активному торговельному балансі. [2]

Класичний же напрям економічної теорії був обґрунтований у роботах А. Сміта та Д. Рікардо. А. Сміт обстоював доцільність свободи зовнішньої торгівлі в своїй теорії абсолютних переваг: Вигідність міждержавних зв'язків він довів різницею абсолютних витрат на виробництва товарів у різних країнах. Оскільки кожна країна має як різні умови та витрати виробництва, так і неоднакові запаси економічних ресурсів, то вона спеціалізується на товарах, у випуску яких вона має абсолютну перевагу.

У теорії порівняльних переваг Д. Рікардо обстоює позицію, що країни повинні виробляти ті товари (і вивозити їх за кордон), які вони можуть виготовляти з відносно більш низькими витратами порівняно з іншими країнами, незалежно від того, чи виробництво в одній з них абсолютно більш ефективне, ніж в іншій. Якщо різні країни мають порівняльні переваги у виробництві товарів, призначених для експорту, то торгівля між цими країнами є взаємовигідною. Порівняльні переваги — необхідна умова міжнародної торгівлі, коли відсутня або значно ускладнена

міграція праці та капіталу. Країна з нижчими затратами виробництва має вищу погодинну заробітну плату і вищі ціни на аналогічні товари. [1]

Представниками **неокласичного напрямку** в економічній науці є шведські економісти Е. Хешкер і Б. Олін. Згідно **теорії Хекшера – Оліна**, країни, що мають відносний надлишок капіталу повинні експортувати капіталомісткі товари, а країни, які мають надлишок робочої сили – трудомісткі товари, виробництво яких вимагає значних витрат відносно надлишкових факторів виробництва, і ввозити ті товари у виготовленні яких довелося б використовувати відносно дефіцитні ресурси. Разом з тим, слід відзначити і обмеженість теорії Хекшера – Оліна, оскільки вона не пояснює зростання товарообороту між країнами подібними товарами. У 1970-х роках теорія Хекшера-Оліна була доповнена припущеннями про те, що, по-перше, мобільність чинників виробництва обмежена, а по-друге, виробництва відрізняються не лише своїм кінцевим продуктом, але й комбінацією чинників, які вони використовують у виробництві. Таким чином, у прихованому вигляді експортуються надлишкові чинники й імпортуються дефіцитні чинники виробництва, тобто пересування товарів із країни в країну компенсує відносно низьку мобільність чинників виробництва в масштабах світового господарства. Ця теорія міжнародної торгівлі отримала назву моделі специфічних чинників. [1]

Істотно модернізував теорію порівняльних переваг Т. Рибчинський. Суть його новації полягає в тому, що він довів, що все більша пропозиція одного з чинників виробництва приводить до непропорційно більшого відсоткового збільшення виробництва і доходів в тій галузі, для якої цей чинник використовується відносно інтенсивніше, і до скорочення виробництва і доходів в тій галузі, в якій цей чинник використовується відносно менш інтенсивно.

Нові явища в структурі міжнародної торгівлі після Другої світової війни, динамічний науково-технічний прогрес зумовили розвиток теорії міжнародної торгівлі двох напрямів, які характеризувалися появою так званих **неофакторних моделей** та **альтернативних моделей** міжнародної торгівлі.

Неофакторний підхід в цілому зберігає методологію неокласичної моделі, але одночасно характеризується багатоваріантністю. В. Леонтьєв в середині 1950-х років зробив спробу емпіричної перевірки основних висновків теорії Хекшера-Оліна-Самуельсона і дійшов парадоксальних висновків: він показав, що в американському експорті переважали відносно більш трудомісткі товари, а в імпорті – капіталомісткі. Цей емпірично отриманий результат явно суперечив тому, що передбачала теорія Хекшера-Оліна-Самуельсона, а отже, отримав назву "Парадокс Леонтьєва". [3]

Сучасні теорії міжнародної торгівлі можна згрупувати за двома основними напрямками:

- кейнсіанство (некейнсіанство);
- монетаризм (неокласицизм);

Кейнсіанство передбачає, що повна зайнятість не є природною умовою, а визначається ефективним попитом, що потребує державних витрат на суспільні роботи для стимулювання попиту. Таким чином доводилася необхідність активного втручання держави в макроекономічне функціонування ринкового господарства. Таке втручання найкращим чином здійснюється при проведенні дискреційної (макроекономічної) політики — політики, яка втілюється в життя на розсуд уряду в

залежності від стану економічної ситуації в країні.

Монетаризм же виник для пояснення впливу грошей на економічні процеси суспільства виключно кількісною величиною, зокрема зміною маси грошей в обігу. Головною особливістю кількісної теорії є положення про зв'язок стану грошового обігу з динамікою цін. Чим більше грошей в обігу, тим нижча їх вартість і вищі ринкові ціни і, навпаки, чим менша кількість грошей в обігу, тим вища їх вартість і нижчий рівень ринкових цін. Тому шляхом впливу на ринкові ціни товарів і послуг зміною кількості грошей в обігу можна впливати на всі економічні процеси.

Монетаристи відкидають жорсткі методи кейнсіанства з регулювання світової економіки. Вони обстоюють ліберальні методи управління, передусім за допомогою фінансово-кредитних, цінових, грошових та антиінфляційних прийомів. [4]

Отже, враховуючи досвід попередніх років, сучасні економісти-теоретики використовують її торгівлі є стандартна модель. В основі стандартної моделі лежать зростаючі витрати заміщення, під якими розуміють, що країна для виробництва кожної додаткової одиниці одного товару повинна відмовитися від випуску не постійної, а зростаючої кількості іншого товару. Зростаючі витрати заміщення виникають внаслідок того, що фактори виробництва не однорідні та не використовуються в однакових пропорціях. Отже країна в міру збільшення будь-якого товару повинна використовувати ресурси, які стають менш ефективними або менш придатними для виробництва даного товару.

Отже, теоретичне дослідження міжнародної торгівлі пройшло довгий шлях від найпростіших принципів меркантилізму до сучасних складних економічних моделей. У різні часи відстоювались різні погляди на свободу зовнішньоекономічної діяльності та державного регулювання економіки, що дало змогу знайти таке співвідношення, яке б влаштовувало більшість країн світу. Із прискоренням глобалізаційних процесів зростає роль та обсяги міжнародної торгівлі, яка досі не є повністю дослідженою та врегульованою, а отже, аналіз цього напрямку буде продовжуватись паралельно із створенням новим форм та видів міждержавних зв'язків.

Список використаних джерел:

1. Дахно І. І. Міжнародна торгівля: підручник. Київ: Міжрегіональна академія управління персоналом, 2003, с. 293
2. Гуцул І. А. Теоретичні засади зовнішньоекономічної діяльності. *Економіка та інноваційний розвиток національного господарства*, 2012 р. №35. С. 67-71
3. Антоненко В. Г., Левківський В. М. Теоретичні засади формування та розвитку міжнародної економічної інтеграції. *Міжнародна економіка*. 2012 р. №2(14). С. 120-124
4. Ю. В. Орловська, В. С. Чала, О. А. Варламова. Сучасні теорії міжнародної спеціалізації: можливості застосування на регіональному рівні, 2016. №116. С. 42-59
5. Панченко В. Г. Вплив еволюційних змін у теорії міжнародної торгівлі на економічну політику країн. *Економічна наука*. 2017 р. №19. С. 52-57
6. Біленко Ю. І. Теорії міжнародної торгівлі та українська економіка у глобальному поділі праці. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2017 р. С. 69-72
7. Рогач О. І. Теорії міжнародного бізнесу: підручник. Київ: Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка, 2018 р. с. 21

СЕКЦІЯ 6.

ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Kalyuzhna Anita Oleksandrivna, applicant for higher education,
Faculty of Law, 1 year master's degree
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Ukraine

Scientific adviser: Raylyanova Victoria Eduardovna, Associate Professor
of the Department of Social Sciences and Humanities
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Ukraine

MEDIATION IN THE ACTIVITY OF ADVOCACY

Today, the courts in Ukraine are quite congested due to the high growth of litigation. The parties to conflict situations or disputes need an immediate solution, as "ambulance" provides mediation. According to «the Code of Ethics» a lawyer should, where possible, facilitate the out-of-court settlement of disputes between a client and others through mediation and be a mediator. That is why it allows lawyers to resolve certain conflicts and disputes that are referred to them, through an alternative type of dispute resolution - mediation. The Institute of Mediation in Ukraine is in its infancy. Conflict and dispute resolution, through mediation in the activities of advocacy, from a practical point of view is in demand and rapidly developing.

The Romans used various terms to denote the term "mediator" - internuncios, medium, intercessor, philanthropes, interpolator, conciliator, interlocutor, interpreters, and finally – the mediator. The appeal to the interpretation of the term "mediation" gives grounds to state that it comes from the Greek term "medos" (neutral, independent of the party), as well as from the Latin terms "mediare" - to be in the middle and "mediatio" - mediation, its analogues are English - "mediation", as well as French - "mediation". In general, meditation can wipe away the day's stress, bringing with it inner peace. See how you can easily learn to practice meditation whenever you need it most.

The draft Law of Ukraine "On Mediation" is being signed by the President. According to Romanadze L., mediation is one of the effective ways of out-of-court settlement of disputes in the lawyer's activity. Lawyers should inform clients about this possibility and offer them support in the mediation procedure. In this case, the lawyer does not lose his client, but gets more free time for new clients, because, of course, satisfied with the out-of-court settlement of the dispute, the client will advise such a lawyer to his acquaintances [3].

Meditation can give you a sense of calm, peace and balance that can benefit both your emotional well-being and your overall health. And these benefits don't end when your meditation session ends. Meditation can help carry you more calmly through your day and may help you manage symptoms of certain medical conditions[2].

According to the Rules of Advocacy Articles 8 and 21: A lawyer should, where possible, facilitate the out-of-court settlement of disputes between a client and others, and if this is not possible, use all legal means to effectively resolve a dispute in favor of a client; and, according to Part 2 of Article 21 of this provision, a lawyer may be a mediator,

but in this case, the actions of the lawyer must comply with internationally recognized ethical principles of mediation. In our opinion, mediation can be a type of legal aid that a lawyer can provide in his / her activity following certain principles, but combining these two types of activity, it is necessary to take into account the differences that characterize the work of a lawyer and a mediator.

Mediation advocacy is the skilled technique of presenting and arguing a client's position, needs and interests in a non-adversarial way. Fundamental to the mediation is the advocate's control over the process and its outcome. This is necessary to ensure the client arrives at a settlement which not only deals with all matters in issue but also meets their needs and interests. The advocate is also a crucial source of support and guidance to the client in what is a stressful and unusual situation. For example, At Barlow Robbins, we also have the ability in mediation to contact our own colleagues or external experts who may be able to assist with on-the-spot advice.

Thus, we investigated that mediation has advantages, namely: saving time, saving financial resources, the informality of the procedure, confidentiality and preservation of reputation, and sustainability of decisions. Mediation can be used in the activities of advocacy, but in our opinion, a lawyer should not provide psychological or legal services in resolving disputes. Mediation works with the subject matter of the dispute. Therefore, each lawyer must adhere to a clear structure of the mediation procedure, focus on the interests of the parties, ensure understanding between the parties, while being an independent, neutral and impartial mediator.

References:

1. Правила адвокатської етики за редакцією від 09.06.2017 [Електронний ресурс] проект закону URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418-12#Text>. (дата звернення: 29.11.2021)
2. Meditation: A simple, fast way to reduce stress URL: <https://www.mayoclinic.org/tests-procedures/meditation/in-depth/meditation/art-20045858>
3. Романадзе Л. Д. Медіація в професійній діяльності адвоката / Л. Д. Романадзе // Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г.О. Ульянова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. – С. 122-124. [Електронний ресурс]: Режим доступу URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10983/Romanadze%20L%20D.pdf?sequence=1>
4. What is Mediation Advocacy? URL: <https://www.moorebarlow.com/what-is-mediation-advocacy>.

Гірський Олександр Андрійович, курсант навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Круглова Ольга Олександрівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, викладач кафедри цивільного права та процесу, підполковник поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

АСПЕКТИ ЗАХИСТУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ

Зважаючи на неспинний розвиток громадянського суспільства та сучасні інноваційні технології, у соціумі актуальною стає схильність до найвищого рівня захисту своїх персональних даних та конфіденційної інформації. Використання надбань науково-технічного прогресу у сьогоденні стало звичайністю, і надало суспільству чимало можливостей спілкуватися з близькими, рідними, друзями навіть за тисячі кілометрів. Проте, окрім цього, за зручністю та легкістю цього спілкування можуть ховатися певні небезпеки для користувачів будь-якої соціальної мережі, і Інтернету загалом. Підтвердженням важливості захисту особистої інформації особи є наявність норми права, яка захищає право на приватне життя та конфіденційність, у будь-якому законодавчому акті, декларації у сфері захисту прав та свобод осіб.

У таких умовах громадяни нашої держави повинні бути забезпечені захистом цілого правового інституту недоторканності приватного життя шляхом, наприклад, визначення чіткого правового регулювання щодо персональних даних особи. Надто велике навантаження у сфері внесення відомостей щодо особи, у разі неякісного захисту прав на приватне громадян у різноманітних інтернет-системах збільшує ймовірність незаконного користування цими ресурсами у разі втручання шахраїв.

Слід зауважити що поняття «конфіденційна інформація» та «персональні дані» не є тотожними поняттями. Так, відповідно до частини 1 статті 7 Закону України «Про доступ до публічної інформації» конфіденційною інформацією є інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов [1]. До такої інформації належить, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження, і така інформація може поширюватися за згодою відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом – згідно з частиною 2 статті 21 ЗУ «Про інформацію» [2]. У свою чергу, у відповідності до частини 2 статті 5 ЗУ «Про захист персональних даних» персональними даними визнаються відомості, що можуть бути віднесені до конфіденційної інформації про особу законом або відповідною особою [3]. Українське законодавство не має конкретного переліку даних, що можна віднести до конфіденційної інформації, а також немає законодавчого визначення відмінностей конфіденційності інформації, режим секретності якої встановила певна особи, і тої, що була визначена конфіденційною законом.

У цивільному процесі розгляд справ проводиться відкрито, відповідно до частини 1 статті 6 ЦПК України [3]. Ця відкритість полягає у можливості присутності публіки (сторонніх осіб) при проведенні цивільного провадження на будь-якій стадії, і отримання даних щодо певних цивільних спорів шляхом використання законних засобів. Сторонам провадження належить право на розпорядження інформацією про спір, де вони виступають суб'єктами. Ця інформація, що міститься у матеріалах конкретної цивільної справи, може бути подана до суду з метою виключення конфлікту і захисту прав, що були порушені. Таким чином, певний рівень розголошення конфіденційної інформації допускається під час проведення цивільного провадження між особами, що беруть участь у справі, або особами, що мають певну заінтересованість у результатах вирішення справи, та судом.

Успішним досвідом в національному цивільному процесуальному праві може стати звернення до зарубіжної практики, що характеризується укладенням угоди між сторонами справи щодо конфіденційності даних, що можуть стати відомі особам під час проведення розгляду справи чи протягом руху провадження. Таке явище сприяє забезпеченню та реалізації права на захист персональних даних осіб, що беруть участь у справі.

Отже, національне законодавство має певні колізії у своєму змісті щодо визначення понять «персональні дані» та «конфіденційна інформація», що може ускладнювати перебіг певних обставин та вирішення цивільних спорів. Проте, аналізуючи зазначені норми законодавства, ці поняття можна порівняти та визначити як частина та ціле. Захист таких відомостей є важливим для непорушення права громадян на приватне життя, поваги до честі і гідності будь-якої особи, а значить і для дотримання основоположних норм законодавства.

Список використаних джерел:

1. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. №2939-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314.
2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. №48. Ст. 650.
3. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 34. Ст. 481.

Лобанова Марія Дмитрівна, здобувач вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Київський національний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Нескороджена Лариса Леонідівна, канд. юрид. наук,
доцент, доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Київський національний торговельно-економічний університет, Україна

БАНКРУТСТВО ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У квітні 2019 року набрав чинності Кодекс України з процедур банкрутства, який скасував попередній нормативно-правовий акт, котрий регулював дану сферу, а саме Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Така реформа істотно змінила процедуру банкрутства державних підприємств.

Раніше законодавство України у сфері банкрутства передбачало можливість санації і ліквідації державних підприємств, винятком були державні підприємства, які не підлягають приватизації. За положенням Господарського кодексу, державні підприємства, які не підлягають приватизації, не можуть бути в процедурі санації або ж ліквідації доти, поки, власне, перебувають у списку об'єктів, які не підлягають приватизації [1]. Такий список був законодавчо затверджений, а саме в Законі України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», наразі і його скасовано.

Тепер опис державних підприємств, які не підлягають приватизації міститься в Законі України «Про приватизацію державного та комунального майна». Ч. 5 ст. 4 згаданого Закону до таких підприємств відносить підприємства, за якими на праві господарського відання закріплені об'єкти, необхідні для виконання державою своїх основних функцій, для забезпечення обороноздатності держави, та об'єкти права власності Українського народу, майно, що становить матеріальну основу суверенітету України [2].

Наразі, нове законодавство передбачає можливість застосування до суб'єкта господарювання-боржника однієї з наступних судових процедур банкрутства: розпорядження майном боржника, санація боржника і ліквідація банкрута. При цьому до державного підприємства банкрута найчастіше застосовується така судова процедура, як розпорядження майном.

У деяких випадках і за окремих обставин законодавство України передбачає застосування процедури санації або ліквідації до державного підприємства. Кожна ситуація є індивідуальною і кожне підприємство потребує аналізу на предмет того, чи можна до нього застосовувати одну з таких процедур. Реалії сьогодення показують, що до абсолютної більшості державних підприємств застосувати процедуру санації чи ліквідації неможливо.

Це означає, що сьогодні в абсолютній більшості випадків юридично не можливо перейти до судової процедури санації або ліквідації судом та арбітражним керуючим. Це робить неефективним існуючий в Україні механізм банкрутства державних підприємств, оскільки, по суті, Кодекс України з процедур банкрутства не дозволяє відновити платоспроможність державного підприємства-боржника або визнати його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів [3, ст. 9].

В свою чергу слід відмітити, що відповідно до п. 3 Прикінцевих та перехідних положень Закону України від 2 жовтня 2019 р. № 145-IX забороняється вчиняти

виконавчі дії відповідно до Закону України "Про виконавче провадження" щодо об'єктів права державної власності, які на день набрання чинності цим законом були включені до переліків, затверджених Законом України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації", протягом трьох років з дня набрання чинності Закону України від 2 жовтня 2019 р. № 145-IX, крім стягнення грошових коштів і товарів, що були передані в заставу за кредитними договорами[4].

Таким чином, це створює окрему проблему, примусового виконання в рамках виконавчого провадження судових рішень, винесених проти державних підприємств. Дана норма фактично створює існування мораторію на виконавчі дії, щодо державних підприємств, це в свою чергу унеможливорює примусове виконання судового рішення, винесеного проти державного підприємства протягом трьох років. З цього слідує, що задля застосування до державного підприємства санації чи ліквідації потрібно, щоб воно не лише не підпадало під дію прямої заборони ч. 3 ст. 214 Господарського кодексу України, але також, щоб на дане підприємство не поширювався додатковий мораторій на три роки.

Аналіз наявної сьогодні судової практики Верховного Суду у справах про банкрутство державних підприємств дає можливість дійти висновку, що порушені судові справи про банкрутство державних підприємств «зупиняються» на судовій процедурі розпорядження майном, яка всупереч правомірності та законам України тягнеться роками і легітимна мета, на яку направлене законодавство України про банкрутство, не досягається.

Як наслідок, на практиці, судова процедура «розпорядження майном» державних підприємств може тривати невизначений період часу, а кредитори державних підприємств не мають ефективних правових інструментів впливу на таку ситуацію.

Таким чином, це може вважатися порушенням Пункт 1 статті 6 ЄКПЛ, адже це положення підтверджує важливість здійснення правосуддя без затримок, що може поставити під загрозу його ефективність та надійність. Крім того, надмірна затримка у здійсненні правосуддя становить небезпеку, зокрема, щодо дотримання верховенства закону.

За принципом *pacta sunt servanda* рішення судів мають виконуватися, а борги мають повертатися. В іншому разі держава ризикує зіткнутися з черговими розглядами такого роду справ в ЄСПЛ і міжнародних інвестиційних арбітражах [5].

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної ради України*. URL.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15>
2. Про приватизацію державного та комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної ради України*. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>
3. Процедура та практика щодо банкрутства державних підприємств в Україні у контексті виконання рішень ЄСПЛ у справах "Юрій Миколайович Іванов проти України" і "Бурмич та інші проти України". Подальша підтримка виконання Україною рішень у контексті статті 6 Європейської конвенції з прав людини. URL.: <https://rm.coe.int/analysis-bankruptcy-burmych-r-melnuchenko-nov-2020-ukr-final/1680a06a23>
4. Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" : Закон України від 2 жовтня 2019 р. № 145-IX . *Відомості Верховної ради України*. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-20#Text>
5. Банкрутство державних підприємств: чотири законодавчі загадки. *Новое время. Бізнес*. URL.: <https://sk.ua/uk/publications-uk/bankrutstvo-derzhpidpriemstv/>.

Голінна Карина Владиславівна, студентка IV курсу
*Полтавський фаховий коледж Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна*

Радченко Станіслав Станіславович, студент IV курсу
*Полтавський фаховий коледж Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна*

Науковий керівник: Короленко Ілона Віталіївна
*Полтавський фаховий коледж Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ, ЗОВНІШНІСТЬ ЯКОЇ БУЛО ЗМІНЕНО

Бажання змінити зовнішність завжди було актуальним для людей. А нині, коли медицина активно розвивається, з'явилося більше можливостей щодо його реалізації. Сьогодні можна змінити не лише окремі елементи обличчя, але й зовнішність у цілому, а також стать особи. Таким чином, питання щодо зміни зовнішності набувають все більшого значення в ході розслідування кримінальних правопорушень.

Пластичні операції сьогодні набули значного поширення і дозволяють усувати не тільки вади розвитку, наслідки механічних, хімічних ушкоджень і хірургічних втручань, а й змінювати форму та розміри певних елементів обличчя (носа, рота тощо). Це стосується й усунення зморшок на обличчі, зміни межі росту волосся, що в подальшому призводить до збільшення висоти чола, а також рівня розташування брів (зазвичай догори) [2]. Поширюється усунення складок верхнього і нижнього вік, що призводить до зміни положення кутів ока, а це, у свою чергу, тягне за собою зміну форми та положення очної щілини. Випрямлення спинки носа, зменшення висоти та ступеня його виступання призводить до зміни таких ознак, як висота верхньої губи, згладжування носолобного кута, положення основи носа (догори), форма ніздрів і кінчика носа [2].

Не рідкістю нині є і операції зі зміни статі особи. Натомість всі ці хірургічні втручання певною мірою змінюють вигляд людини та в певних випадках можуть ускладнювати досудове розслідування кримінальних проваджень.

Такі складнощі виявляються за двома напрямками:

1) після пластичної операції людина не зобов'язана вклеювати нову фотокартку до паспорту громадянина України за чинним національним законодавством;

2) у криміналістичній літературі на цей час відсутні чіткі методичні рекомендації щодо дослідження портретів осіб, зовнішність яких змінено у результаті косметико-пластичних операцій [4].

Доцільним є розроблення переліку операцій, після яких громадяни зобов'язані міняти посвідчення особи, основним реквізитом яких є фотокартка. Згідно з наказом Міністерства юстиції № 96/5 від 12.01.2011 «Про затвердження Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання» особа, що змінила стать, отримує медичне свідоцтво про зміну (корекцію) статевої належності

і потім подає заяву до органу реєстрації актів цивільного стану з метою отримання нового свідоцтва про народження [1]. До відповідних документів працівниками вищевказаних установ вносяться змінені відомості про особу з подальшою видачею їй документу. Маючи змінене свідоцтво, складається заява на отримання відповідного паспорту громадянина України.

Також під час ідентифікації зовнішності припущення про косметико-хірургічне втручання на обличчі слід перевіряти завжди і насамперед у випадках:

- коли на більш пізньому портреті людина виглядає молодшою, ніж на більш ранньому;

- коли на більш ранньому фотознімку спостерігаються дефекти, каліцтва, аномалії та інші відхилення на обличчі, а на більш пізньому їх немає або вони менш виражені;

- коли за наявності окремих розбіжностей у зовнішності порівнюваних осіб на одному з фотознімків видно шрами або фляки, які потребують визначення їх відношення до слідів хірургічного втручання [5].

Для встановлення відношення виявлених на фотознімках розбіжностей і змін зовнішності до наслідків косметико-пластичної операції може з'явитися потреба у залученні фахівців-хірургів, адже не завжди для проведення дослідження експертові достатньо ознайомитися зі спеціальною медичною літературою із цього питання, інколи слід одержати консультацію у фахівця [3]. У певних випадках доведеться проводити комісійну експертизу.

Таким чином, питання, пов'язані з ідентифікацією осіб, які змінили стать не викликають труднощів і мають нормативно-правове забезпечення. Проблема встановлення особи може виникнути у випадку, якщо вона вчинить кримінальне правопорушення до закінчення процесу легалізації її у суспільстві у новому статусі. До цього ж, криміналістична література на даний момент не має чітких методичних рекомендацій щодо дослідження фотопортретів осіб, зовнішність яких змінено в результаті косметико-пластичних операцій, а отже, такі рекомендації потребують розроблення. Крім цього, доцільно закріпити перелік операцій, після яких громадяни зобов'язані міняти посвідчення особи, основним реквізитом яких є фотокартка, а також потрібно внести зміни до Кримінально процесуального кодексу України у частині порядку з'ясування зміни зовнішності.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання: Наказ Міністерства юстиції України від 12.01.2011 р. № 96/5. *Офіційний вісник України*, 2011 р.
2. Зинин А.М. Криминалистическая фотопортретная экспертиза / А.М. Зинин, Л.З. Кир -са нова. Москва, 1991. - 240 с.
3. Организация и тактика применения субъективных портретов в типичных ситуациях раскрытия преступлений и розыска преступников: метод. реком. Москва: ВНИИ МВД СССР, 1989. – 160 с.
4. Павлов Г.М. Пластическая анатомия / Г.М. Павлов, В.Н. Павлова. Москва, 1967. - 260 с.
5. Машимин Ю.И. Функциональный портрет человека и его содержание. Вопросы теории и методов следственной работы / Ю.И. Машимин. Иркутск, 1988. - 160 с.

Голінна Карина Владиславівна, студентка IV курсу
*Полтавський фаховий коледж Національного юридичного університету
 імені Ярослава Мудрого, Україна*

Науковий керівник: Петренко Юлія Володимирівна
*Полтавський фаховий коледж Національного юридичного університету
 імені Ярослава Мудрого, Україна*

ЕЛЕКТРОННІ СУДОВІ ПОВІСТКИ - ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ

Головною метою будь-якого суду є захист прав та інтересів громадян. І для того, щоб належним чином підтримувати та розширювати функціональні можливості судочинства, оптимізувати його діяльність та сприяти відкритості судової системи, необхідно застосувати новітні інформаційні технології. Нині, в умовах запровадження заходів карантину з метою запобігання поширенню коронавірусу, а також, зважаючи на значний дефіцит коштів на закупівлю поштових марок та оплату послуг поштового зв'язку для надсилання судових повісток, це питання набуває особливої актуальності. Альтернативними шляхами направлення інформації про судові засідання учасникам справи можуть бути надсилання SMS – повідомлень, а також звичайно ж використання сервісу «Електронний суд».

Вже сьогодні більшість державних органів крок за кроком переходять на електронні системи документообігу. Не виключенням є і господарські суди. Наразі вони технічно оснащені для обміну електронними документами. До цього ж, існує послуга надсилання SMS - повідомлення учасникам судового процесу, а також практично у всіх судах запроваджено відеоконференцзв'язок [1]. SMS – повідомлення це – судові повістки про виклик до суду, які надсилаються судом учаснику судового процесу у вигляді SMS-повідомлення на його номер мобільного телефону.

Порівнюючи надсиланням судової повістки поштовим повідомленням і SMS – інформування, варто відзначити, що останній виграє як за часом, так і за вартістю. Так, суд досить швидко отримує підтвердження про доставку повідомлення, а учасник процесу завчасно може запланувати судові засідання. Крім того, вартість SMS-повідомлення дозволяє суттєво зекономити бюджетні кошти. Для того, аби отримувати повідомлення у такому форматі, слід лише подати заяву до суду про отримання судової повістки в електронній формі за допомогою SMS - інформування, в якій вказати номер телефону для повідомлень [2]. У такому випадку особі будуть надходити SMS повідомлення про засідання у справі. Територіальне управління кожного року забезпечує можливість надання такої послуги у судах області Державним підприємством «Інформаційні судові системи».

При цьому зауважимо, що учаснику направляються SMS-повідомлення лише після подання ним до суду заявки про намір отримання судової повістки в електронному вигляді за допомогою SMS-повідомлення. Така заявка оформляється безпосередньо в суді або шляхом роздруковування та заповнення учасником форми,

яка розміщена на офіційному веб-порталі судової влади України.

Надсилання судових повісток вигляді у SMS-повідомлень буде вважатися належним чином зробленим повідомленням учасника про розгляд справи у разі наявності в матеріалах справи його заявки про намір отримання судової повістки в електронному вигляді за допомогою SMS-повідомлення та довідок про доставку SMS. Аналогічно така практика може застосовуватися також при надсиланні повідомлень за допомогою електронного сервісу «Електронний суд», якщо особа шляхом проходження відповідної реєстрації виявила бажання використовувати даний функціонал. Окрім цього поштове пересилання рішень усім сторонам судового процесу також не завжди перекривається судовим збором, тому перехід в електронний формат шляхом використання функціоналу сервісу «Електронний суд» допоможе значно зекономити бюджетні кошти.

Практика електронного судочинства поширена в межах судових систем таких закордонних країн, як США, Канада, Великобританія, Італія, Німеччина та інші. Однак найбільш повно та ефективно система електронного судочинства розвинена в Сингапурі, де судочинство повністю здійснюється в електронній формі, а паперові носії взагалі не використовуються [3].

Наразі всі суди України активно впроваджують у свою роботу проект «Електронний суд» аби спростити доступ громадян до інформації щодо руху справи в суді, щодо обміну документами між учасниками справи та судом. «Електронний суд» – це один із сервісів Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), яка забезпечує функціонування електронного судочинства в Україні. Електронний суд дозволяє подавати учасникам судового процесу до суду документи в електронному вигляді, а також надсилати таким учасникам процесуальні документи в електронному вигляді, паралельно з документами у паперовому вигляді відповідно до процесуального законодавства [2]. Суд після виготовлення та підписання процесуального документа, надсилає електронні копії процесуального документа, скріплені електронним цифровим підписом судді електронною поштою на поштову скриньку учасника судового процесу, якщо такий учасник зареєстрований в системі. Після отримання електронного підтвердження доставки електронного листа в поштову скриньку користувача відповідальний працівник суду роздруковує таке повідомлення та долучає його до матеріалів справи.

Для користування даним сервісом потрібно лише зареєструватися в «Електронному кабінеті», що відкривається на сторінці офіційного веб-порталу Судової влади України. Процес реєстрації в електронному кабінеті дуже простий, але для цього необхідно мати електронний цифровий підпис (ЕЦП, який тепер називається КЕП – кваліфікований електронний підпис). Отримати його можна в будь-якому Центрі сертифікації електронних ключів. В свою чергу на номер і електронну адресу, які користувач зазначить реєструючись у «кабінеті», будуть надходити повідомлення щодо руху судової справи.

Додатково для системи сповіщення було розроблено безкоштовний мобільний додаток, який називається «Судова влада». Даний додаток розроблений для інформування сторін. У випадку його завантаження на телефон, сповіщення вже не надходитимуть на електронну пошту. Їх можна перевірити самостійно в персональному «кабінеті».

Отже, вищенаведене доводить той факт, що поштові пересилання є не єдиним та й далеко не найбільш оперативним видом сповіщення сторін і учасників про рух справи в суді. Більше того, такі повідомлення значно поступаються більш сучасним і новітнім інформаційним ресурсам у швидкості, економії коштів, затрачених на їх відправлення, доступності та зручності. Не викликає жодних сумнівів, що сьогодні ми в десятки разів частіше користуємося мобільним телефоном та іншими гаджетами, ніж звичайною поштовою скринькою для листування. Окрім цього, не варто забувати і про обмежувальні заходи під час карантину. Отже, нині, особливо в умовах пандемії, перехід на електронний варіант повідомлення про судові засідання не тільки зручний і економний, а ще й життєво необхідний для зведення до мінімуму контактів та збереження здоров'я людей.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 6. Ст. 56 (дата звернення: 07.12.2021).
2. Інформаційні технології в правоохоронній діяльності: Посібник / В.А Кудінов, В.М.Смаглюк, Ю.І. Ігнатушко, В.А. Іщенко Київ: НАВСУ, 2013. 82 с. (дата звернення: 07.12.2021).
3. Ромащенко В.А. Правове регулювання інформаційного суспільства в Україні: загальнотеоретичне дослідження. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2018. С. 40-46 (дата звернення: 07.12.2021).
4. Міщенко І.В. Юридичні технології та інновації в юриспруденції: навчально-методичний посібник (для студентів денної та заочної форми навчання). Національний університет «Одеська юридична академія» 2020. 41 с. (дата звернення: 07.12.2021).

Федорчук Кирилл Юрійович, здобувач вищої освіти
за спеціальністю публічне управління та адміністрування
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГОВОЇ СИСТЕМИ ПРИ ПЕРЕДАЧІ В КОРИСТУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ БЛАГОУСТРОЮ

Економічна конкуренція (конкуренція) – змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибрати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку [1, С.271]

Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом [2, ч. 2 ст. 42].

Класики політичної економіки А. Сміт і Д. Рікардіо відзначили, що конкуренція є змаганням заради прибутку [3, с. 88]

Забезпечення високого рівня конкуренції можливе за умови проведення прозорих конкурентних процедур, наприклад, за допомогою електронної торгової системи.

Серед повноважень органів місцевого самоврядування в Україні слід виокремити повноваження, які так чи інакше стосуються регулювання конкурентного середовища.

Ряд повноважень органів місцевого самоврядування пов'язаний з передачею у тимчасове користування об'єктів благоустрою комунальної власності. До таких повноважень належать:

- надання в користування об'єктів благоустрою – майданчиків для паркування транспортних засобів;
- надання в користування місць для здійснення господарської діяльності у сфері споживчого ринку та послуг;
- надання в користування місць для розміщення окремо розташованих рекламних засобів.

Правовою основою для передачі в користування об'єктів благоустрою є Закон України «Про благоустрій населених пунктів» [4]. Відповідно до ст. 15 Закону України «Про благоустрій населених пунктів» [4] органи державної влади та органи місцевого самоврядування можуть утворювати підприємства для утримання об'єктів благоустрою державної та комунальної власності. У разі відсутності таких підприємств органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень визначають на конкурсних засадах відповідно до закону балансоутримувачів таких об'єктів.

Положення про порядок конкурсного відбору підприємств з утримання об'єктів благоустрою населених пунктів затверджено наказом Державного комітету

України з питань житлово-комунального господарства від 11.11.2005 № 160, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 06.12.2005 р. за № 1460/11740[5] (далі – Наказ). Наказ визначає процедуру проведення конкурсів з визначення суб'єктів господарювання, відповідальних за утримання об'єктів благоустрою.

В той же час, при реалізації повноважень щодо передачі в користування об'єктів благоустрою, органи місцевого самоврядування реалізують свої повноваження на підставі місцевих нормативно-правових актів, які ухвалюють в порядку, передбаченому Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [6]. Зазначені регуляторні акти, як правило, не відповідають за змістом Наказу, і ухвалюються в порядку реалізації дискреційних повноважень органу місцевого самоврядування.

На сьогоднішній день, реалізація вищезазначених повноважень здійснюється в порядку, що передбачає проведення «паперових» конкурсів, які оприлюднюються у друкованих засобах масової інформації та не забезпечують високий рівень конкуренції, або взагалі без проведення конкурсних процедур.

В той же час, не можна не відзначити певні приклади організації конкурентних процедур щодо передачі об'єктів благоустрою через електронну торгову систему. Так, наприклад, Львівським Комунальним підприємством «Львівелектротранс» проводились електронні аукціони на право оренди зовнішніх площ транспортних засобів комунальної власності під розміщення реклами. У місті Києві та Дніпрі проводились електронні аукціони на право обслуговування майданчиків для платного паркування комунальної власності.

Наприклад, у місті Дніпрі в електронних аукціонах на право організації та експлуатації майданчиків для паркування непоодинокими були випадки участі в аукціонах понад 3 учасників. В той же час, за «паперовою» процедурою проведення конкурсу з визначення оператора майданчиків для паркування в більшості випадків участь приймав лише один суб'єкт господарювання. Виходячи з цього, застосування електронної торгової системи забезпечує підвищення рівня конкуренції при проведенні конкурсних процедур з передачі об'єктів благоустрою.

Такі дії органів місцевого самоврядування та комунальних підприємств свідчать про те, що громади самостійно ініціюють використання електронних сервісів для підвищення рівня конкуренції у певних напрямках роботи шляхом застосування конкурентних процедур, що призводить до збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

З метою запровадження сталої практики використання електронної торгової системи при проведенні конкурсних процедур з передачі у користування суб'єктам господарювання об'єктів благоустрою пропонується на рівні підзаконного акту встановити порядок проведення конкурсів з передачі об'єктів благоустрою, які мають проводитись через використання електронної торгової системи.

Прийняття такого підзаконного акту буде обґрунтованим та таким, що відповідає загальнодержавній політиці у сфері переведення адміністративних процедур в електронний вигляд. Наприклад, земельні аукціони відповідно до ч. 2 ст. 135 Земельного кодексу України [7] проводяться в електронній торговій системі. Приватизація комунального майна відповідно до Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» також здійснюється в електронній торговій системі.

Виходячи з цього, здійснення заходів державного регулювання конкурсних процедур з передачі об'єктів благоустрою шляхом встановлення обов'язку територіальних громад при проведенні конкурсних процедур застосовувати електронну торгову систему буде доцільним продовженням вищезазначених реформ.

Список використаних джерел:

1. Панасенко Д.А. Конкурентоспроможність підприємства: сутнісна та функціональна характеристики / Д.А. Панасенко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів: Видавництво Львівської політехніки. – 2012. – № 727. – 276 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Базилевич В.Д. Економічна теорія. Поли ітекономія. Практикум: навч. посіб. / за ред. В.Д. Базилевич. – К. : Знання, 2010. – 494 с.
4. Закон України «Про благоустрій населених пунктів» від 06.09.2005 № 2807-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text>
5. Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 11.11.2005 № 160. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/-laws/show/z1460-05#Text>
6. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>
7. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

Новак Дмитро Євгенович, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Моряк-Протопопова Христина Миколаївна, канд. юрид. наук,
 доцент кафедри історії держави, права та політико-правових вчень юридичного факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ ФОРМ ПРАВЛІННЯ ЗА АРИСТОТЕЛЕМ

Аристотель пише, що є три такі форми: монархія – владою в державі наділений король/цар/вождь, тобто одна особа. Така особа мала виховуватися з дитинства як монарх, мати найвищі людські чесноти та підкорятися загальнодержавним принципам правління. Монарх, за Аристотелем – певний гібрид наділеного владою царя і освіченого філософа. Ідея Аристотеля щодо благородності, вихованості та розумності монарха лягла в основу політики освіченого абсолютизму епохи Просвітництва. Щодо підпорядкування правителя загальнодержавним принципам правління, то Аристотель говорить, що це не обов'язково мають бути саме законодавчі приписи та норми – це можуть бути також традиції, звичаї, практики, що склалися у певній державі за правління попередніх монархів. Сама ідея визначення рамок для правителя набула подальшого розвитку і вже з початку XVII століття вилилася у зародження принципу верховенства права як підстави обмеження влади короля: представницькі органи, перші конституції, хартії тощо [1].

При монархічній формі правління монарх не править свавільно чи несправедливо, адже влада монарха над його підлеглими – це влада над вільними та рівними (Аристотель порівнює владу монарха у державі з владою батька у сім'ї, адже батьку не належить дружина і діти, вони є більш-менш рівноправними суб'єктами, але тим не менш підкоряються волі *pater familias*). *Pater familias* – (буквально «батько сім'ї») - особливий правовий статус господаря дому, глави сім'ї У Стародавньому Римі та Греції

Друга форма правління – аристократія, влада благородних. Слід зазначити, що автор говорить про елементи аристократії і в рамках монархічної форми правління, адже монарха виховують і зрощують у певному середовищі і це середовище і є аристократією. Надалі аристократи виконують роль радників, помічників, а подекуди і достатньо впливової групи інтересів у державі. Сама ж аристократія як форма правління означає, що політична влада у державі належить вузькому колу осіб і важливо, що одиницею в такій формі правління завжди буде сім'я (рід), а не конкретна особа. Представники певних сімей змагаються за владу, почесні, славу і привілеї для свого роду і утворюють органи для узгодження інтересів і вирішення конфліктів лише в межах власної соціальної групи, але так як аристократам належать ресурси, багатства та інші блага і вони є основними роботодавцями для всі інших прошарків населення, то за відсутності сильної монархічної влади у державі, ці внутрішньогрупові органи узгодження інтересів перетворюються на загальнодержавні. Разом з тим, аристократи, як пише автор, через свою освіченість та знатне походження прагнуть перш за все суспільного блага, а не переслідують власні інтереси, маючи великий обсяг політичної влади.

Третьою формою правління Аристотель називав політію – владу більшості, що

керує в інтересах загального блага. Зустрічаючи в науковій літературі поняття Афінська або ж Грецька демократія, ми часто не розуміємо наскільки далекою ця форма правління була від теперішнього розуміння демократичного устрою в державі – Афінська демократія передбачала велику кількість виборчих цензів – активне та пасивне виборче право мали лише громадяни полісу – чоловіки, що досягли певного віку та мали певну кількість власності. Не мали виборчого права жінки, іноземці, раби (що складали не менше третини від усього населення полісу, а подекуди і більшість його жителів), бідні, старі та ті, що вчиняли певні злочини. Складно оцінити кількість повнолітніх громадян, що мали право голосу, але за приблизними оцінками багатьох науковців, відсоток таких громадян не перевищував 10-15 від загальної кількості дорослого населення, отже можна сказати, що політія є розширеною формою аристократії – владою благородних і заможних. У радянській історіографії таку форму б назвали буржуазною республікою. Такими були Венеційська республіка, Об'єднані провінції, міста-держави Північної Італії, Річ Посполита, на певному етапі свого розвитку такими були Сполучені Штати [3, 4].

Аристотель вважав політію найбільш стійкою формою державного устрою саме через найбільше залучення громадян серед усіх трьох форм правління (надання політичних та громадянських прав більш широкому колу осіб). За монархічного правління лишалися незадоволеними і аристократи і землевласники, що, хоч і мали значний вплив на монарха, бажали більшої влади. Автор звертає увагу і на серйозну ваду монархічного устрою – вибір або призначення спадкоємця (адже ця справа вимагає від монарха чеснотливості більшої, ніж це притаманно природі людини). За аристократії влада мала властивість збиратися і концентруватися у невеликій групі сімей, що могли встановити олігархічну форму правління у державі (те, що у сучасній політичній науці називається «залізний закон олігархії» – *правило, відповідно до якого, влада у певній соціальній групі(соціальному об'єднанні) має властивість концентруватися у руках вузької групи осіб. Це є об'єктивний процес і для його запобігання потрібні цілеспрямовані зусилля(система стримувань і противаг)*). Тут ми підходимо до важливого моменту, на який звертає увагу Аристотель у рамках своєї класифікації – кожна з форм правління, перерахованих вище, має свою зворотну, вивернуту, неправильну форму і її неправильність полягає у тому, що той самий суб'єкт правління (монарх, аристократи, представники землевласників) починає використовувати надану йому політичну владу не заради суспільного блага, а для задоволення власних інтересів, у такому разі монарх перетворюється на тирана, аристократи – на олігархів, освічені і багаті – на бідний демос і охлос. Відповідно, тиранія – це влада монарха у власних інтересах, олігархія – влада вузької (звуженої) групи аристократів у власних інтересах, демократія і охлократія – влада неосвіченої більшості, що задовольняє лише власний інтерес. Аристотель так само використовує термін «політія» у іншому значенні – він позначає ним усі правильні форми правління, що базуються на реалізації суспільного блага, а не задоволенні власного інтересу [2].

Отже, Аристотель виділяв 3 основні форми правління державою – монархію, аристократію та політію (останню вважав найбільш стійкою формою). Ці три форми були правильними, оскільки суб'єкти правління у цих формах правили заради суспільного блага, якщо ж правління переростало у задоволення власного інтересу, то монархія перетворювалася на тиранію, аристократія на олігархію, а політія на

демократію чи охлократію (крайньою формою демократії). Неправильність відповідних форм правління полягала, зокрема, у порушенні прав все більшої кількості осіб, насамперед йдеться про політичні та економічні права, оскільки і тиран, і олігарх, і демос здійснювали владу лише задля свого блага і концертували владу лише у своїх руках. Аристотель був прихильником виборчих цензів і вважав, що допускати до державного управління можна не всіх громадян (як це є при демократії), а лише, наприклад, освічених, багатих, знатних тощо. Влада найбільш достойних громадян і називалася політією (подібне обмеження політичних прав людини він вважав виправданим задля вищої мети – блага цілого суспільства). Ідеї Аристотеля щодо монархії були покладені в основу політики освіченого абсолютизму у Європі, а також були теоретичним обґрунтуванням обмеження влади короля у період Нового та Новітнього часу (зародження принципу верховенства права, що є базовим у контексті дотримання прав людини).

Список використаних джерел:

1. Аристотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. — К.: Основи, 2000.
2. Бойченко І. Аристотель Стагірит // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. — Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002.
3. Дзюба О. М. Освічений абсолютизм // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наукова думка, 2010.
4. Петрінко В. «Політика» Аристотеля та розвиток політичної думки італійського Відродження / Людина і політика. — 2001. — № 5. — С. 96-104.

Прибєг Дар'я Андріївна, студентка IV курсу
*Полтавський фаховий коледж Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна*

Науковий керівник: Петренко Юлія Володимирівна, викладач циклової
комісії правових фундаментальних та професійно-практичних дисциплін
*Полтавський фаховий коледж Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна*

МИРОВА УГОДА В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Доволі часто зустрічаються дискусійні твердження, щодо мирової угоди в господарському процесі. У свою чергу вона має доволі багато переваг, зокрема, на стадії судового розгляду справи, оскільки сторони наділені високим ступенем незалежності та можуть розпоряджатися своїми правами на власний розсуд. Не дивно, що першочерговим для суб'єктів господарювання, які зазвичай виступають сторонами в господарських спорах є збереження грошових активів чи забезпечення оптимальних умов для ведення бізнесу. Все це обумовлює актуальність дослідження такого правового інституту, як мирова угода, оскільки метою його застосування є саме «примирення сторін».

Загалом відповідно до Господарського процесуального кодексу (далі – ГПК) мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спору на підставі взаємних поступок і має стосуватися лише прав та обов'язків сторін. У мировій угоді сторони можуть вийти за межі предмета спору за умови, якщо мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб [1].

Хочеться наголосити на перевагах укладення мирової угоди, а саме:

- мирова угода спрямована на швидке вирішення конфлікту і позбавляє сторони від подальшої необхідності розглядати справу в суді, нести додаткові витрати, пов'язані з таким розглядом тощо;
- сприяє збереженню відносин між партнерами по бізнесу. Укладення мирової угоди дає можливість відновити та продовжити співпрацю між позивачем та відповідачем, оскільки відбувається поновлення порушеного права. Досить влучним є твердження, що при вирішенні спорів «фактор репутації та збереження відносин з контрагентом стає більш важливим, ніж одномоментне задоволення своїх інтересів у судовому порядку із втратою перспектив подальшої співпраці»;
- розвантаження судової системи, що є серйозною перевагою використання інституту мирової угоди, оскільки суди звільняються від розгляду значної кількості справ.

Розглянувши плюси укладення мирової угоди можна дійти висновку, що при правильному застосуванні даного інституту, як позивач так і відповідач досягає бажаного результату. Проте, чи справді застосування мирової угоди на практиці є таким потрібним?

Щоб з'ясувати проблемні аспекти застосування мирової угоди, варто звернутися до доктрини господарського процесуального права.

Наприклад С. Фурса та Є. Фурса зазначають, що мирова угода – це

двостороння угода між позивачем та відповідачем, при укладанні якої вони фактично заново визначають свої права та обов'язки у спірних правовідносинах [2]. У свою чергу О. Бортнік сформулювала наступне визначення мирової угоди. Вона розуміє мирову угоду як процесуальний акт, яким припиняється цивільно-правовий спір (чи господарський) на основі взаємоузгодженої волі сторін шляхом визнання судом. Крім того, мирова угода втілюється у певній процесуальній формі: ухвалі про визнання мирової угоди та закриття провадження у справі [2].

Дана позиція сформована і Вищим господарським судом. Відповідно до пункту 1 Інформаційного листа «Про деякі питання практики застосування у вирішенні спорів окремих норм процесуального права (за матеріалами справ, розглянутих Верховним Судом України)» від 09.04.2009 р. № 01-08/204 мирову угоду не можна розглядати як договір у цивільно-правовому розумінні і визнавати недійсною у позовному провадженні, оскільки порядок її укладання та затвердження регламентовано відповідними положеннями Господарського процесуального кодексу України [3].

Дане положення є чітким і не викликає двозначних думок. Мирова угода та відповідна ухвала суду виступають процесуально неподільними елементами. Це підтверджено постановою Верховного Суду (палата в господарських справах) від 20 січня 2009 р. у справі за позовом «Центр Будінвест» до «Спецавтобуд». Суд підкреслив, що затвердження господарським судом мирової угоди сторін з одночасним припиненням провадження у справі є одноактною (нерозривною) процесуальною дією, а тому не може розцінюватися як два самостійних акти – окремо щодо мирової угоди і щодо припинення провадження у справі [2]. Тому концепція мирової угоди, як правового інституту є виправданою, проте варто зауважити, що в даній угоді наявні характерні риси правочину.

Формою оформлення судового рішення про затвердження мирової угоди є ухвала господарського суду. Проте, на практиці зустрічаються випадки, коли при затвердженні мирової угоди постановляються рішення.

Для прикладу уявимо ситуацію: позивач звертається до господарського суду з позовом про стягнення основного боргу за договором купівлі-продажу, а також штрафних санкцій та інших нарахувань – пені, штрафу, трьох відсотків річних та інфляційних. У процесі розгляду справи позивач та відповідач доходять висновку, що замість тривалої судової тяганини краще укласти мирову угоду. При цьому в ході узгодження всіх істотних умов угоди виявляється, що сторони судового процесу спромоглися дійти згоди лише щодо суми основного боргу та порядку його погашення. Інші позовні вимоги, заявлені позивачем, сторони вирішили залишити на розгляд господарського суду. І після цього постає питання: що ж повинен зробити суд та, яким рішенням буде затверджено таку угоду [2].

Варто звернутися до судової практики, хоча і вона в даному випадку є неоднозначною. Найпоширенішими варіантами рішень при подібних мирових угодах є:

- винесення ухвали про затвердження мирової угоди в частині основного боргу, щодо якого сторони досягли домовленості. Інші позовні вимоги розглядаються судом по суті, а за результатами розгляду виносяться рішення в цій же справі про їх повне чи часткове задоволення, відмову в їх задоволенні або залишенні цих вимог без розгляду;

- винесення рішення, яким затверджується мирова угода та викладається її текст, а також вирішуються по суті інші заявлені позовні вимоги;

- винесення судом ухвали про відмову затвердити мирову угоду з тих підстав, що умови мирової угоди суперечать закону або порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб, є невиконуваними або одну із сторін мирової угоди представляє її законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє [1].

Зрозуміло, що правильним рішенням є останній варіант, оскільки при укладенні мирової угоди сторони самостійно врегульовують спір, і тому суд не розглядає його по суті, а тільки затверджує мирову угоду. Однак суд має роз'яснити сторонам наслідки вчинення певних дій та перевірити чи є повноваження на вчинення цих дій у представників сторін.

Неврегульованим залишається питання про внесення змін до умов мирової угоди, уже затвердженої судом з припиненням провадження у справі. На практиці часто мають місце випадки поновлення провадження у справах, щодо яких провадження було припинено у зв'язку із затвердженням судом мирової угоди, підписаної сторонами. Водночас деякі суди відмовлялися у відновленні припиненого провадження та задоволенні заяв позивача та відповідача про затвердження мирової угоди в новій редакції або про внесення змін до попередньо підписаної мирової угоди. При цьому судами робилося посилання на те, що припинене провадження не підлягає поновленню [2].

Аналогічна ситуація має місце у разі виникнення необхідності розірвати мирову угоду, оскільки немає чітко прописаної процедури, яка закріплена на законодавчому рівні.

Отже, у підсумку можна сказати, що мирова угода є доволі ефективним механізмом для врегулювання спору, який має позитивні наслідки для двох сторін. Такі угоди розвантажують суди, скорочують тривалість судового процесу. Водночас, даний правовий інститут потребує удосконалення у зв'язку з наявністю прогалин у його правовому регулюванні. Наявність декількох позицій щодо тлумачення суті мирової угоди презюмує її подвійну правову природу. Крім того ускладнює судовий процес відсутність регламентованого порядку зміни та розірвання такої угоди. Загалом відсутній чіткий порядок укладення та виконання умов угоди, не визначено її істотні умови. Як бачимо, наявні прогалини потребують відповідного законодавчого урегулювання.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. Дата оновлення: 05.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата зверн.: 28.11.2021 р.).
2. Вербицька М. Деякі аспекти правової природи та укладення мирової угоди в господарському процесі. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. № 1 (9). С. 61-65.
3. Про деякі питання практики застосування у вирішенні спорів окремих норм процесуального права: Лист від 09.04.2009 № 01-08/204. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_204600-09#Text (дата звернення 02.12.2021).

Пилипенко Інна Сергіївна, студентка

інституту прокуратури і кримінальної юстиції, 3 курс, 5 гр.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Манукян Анжеліка Каджіківна, студентка

інституту прокуратури і кримінальної юстиції, 3 курс, 5 гр.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Дамірчисв Мушфік Іскендер-огли, д-р. юрид. наук,

доцент кафедри фінансового права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

ПРОБЛЕМА БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ В УКРАЇНІ

Відомо, що для ефективного функціонування держави та реалізації нею законодавчо визначених та покладених цілей, їй потрібні фінансові ресурси, які накопичуються саме через державний бюджет. Однією з найактуальніших проблем в Україні, до речі, починаючи аж з проголошення незалежності нашої держави й по сьогоднішній день, є гостра нестача фінансових ресурсів, що зумовлює хронічний дефіцит державного бюджету. На сьогодні проблема бюджетного дефіциту, зокрема наслідків його існування як такого, в рамках розвитку економіки України на сучасному етапі набула особливої актуальності.

Варто зазначити, що бюджетний дефіцит виникає тоді, коли витрати перевищують доходи, тобто в результаті незбалансованості економіки. Наразі законодавством України, зокрема положенням ст.2 Бюджетного кодексу є чітко закріплена дефініція поняття «дефіцит бюджету» [1]. Показник такого дефіциту вказує на перевищення прогнозованих бюджетних видатків над постійними доходами, які включають податки, збори й обов'язкові платежі, що за бюджетною класифікацією вважаються доходами бюджету [2].

Бюджетний дефіцит в Україні нині сміливо можна характеризувати як вимушений. Як відомо наразі рівень оподаткування у нашій державі є надто високим, тому мова про його підвищення навіть не йдеться, так як це в буквальному сенсі просто майже не можливо. В основі самої ж нестача доходів державного бюджету України головним чином є недостатність доходів громадян та підприємств як таких. Тому можна констатувати, що дефіцит бюджету в Україні походить саме із дефіциту фінансових ресурсів у суспільстві, а не з фінансової політики країни у сфері доходів. Дефіцит бюджету в Україні виступає яскравою характеристикою фінансової діяльності нашої держави та відсутністю конкретної, дієвої та обґрунтованої політики щодо його покриття. Варто також звернути увагу, що на практиці, майже жодного бюджетного року фактичні параметри бюджетного дефіциту не відповідали його граничним обсягам, передбаченим Законом України «Про Державний бюджет на відповідний рік». [3].

Нині основними умовами формування дефіциту бюджету в Україні виступають: досить нестабільна економічна й політична ситуація; достатньо високий рівень тіньової економіки; скорочення обсягів виробництва, зменшення ефективності його роботи; несвоєчасне здійснення структурних змін в економіці держави; часті зміни та недосконалість українського законодавства; відсутність

інвестиційної привабливості держави. [3].

Хочеться також зазначити, що дефіцит виступає й загрозою не лише для окремо бюджетної системи, а й для фінансової системи загалом. Проблема подолання дефіциту є однією з найбільш спірних, та водночас, найбільш важливих питань в сфері фінансів. Аналізуючи соціально-економічні наслідки дефіциту бюджету, варто брати до уваги різні чинники та способи його впливу як на розвиток економіки, соціальної сфери, так і рівень соціального захисту населення урахувавши звичайно конкретні ситуації. Тож, з позиції таких підходів, наслідки бувають позитивними, негативними або взагалі наслідків може не бути [2].

З цього приводу варто зауважити, що виходячи з положень як Маастрихтського договору (договору про утворення ЄС), так і Бюджетного кодексу України, можна констатувати, що дефіцит державного бюджету не буде чинити дестабілізуючий вплив на економіку країни, якщо не перевищує порогу у 3% ВВП. До того ж, не буде становити загрози для стійкості та стабільності системи фінансів держави, а навпаки стане інструментом стимулювання економічного зростання той бюджетний дефіцит, який по-перше, покривається за рахунок внутрішніх і зовнішніх запозичень або продажу державних активів, а по-друге, за умови, якщо фінансові ресурси виручені від приватизації та отримані від кредиторів спрямовуються на фінансування інноваційно-інвестиційних проектів [4].

Дефіцит бюджету має хоч і непросту причинно-наслідкову природу, проте вважається вже, як правило, звичним атрибутом сучасної бюджетної політики будь-якої країни, якого б рівня розвитку вона не досягла [4]. Тому ми згодні з твердженням, що дефіцит бюджету не можна оцінити однозначно позитивно чи негативно, адже все залежить від його особливостей. Тому не випадково науковці виділяють два типи дефіцити: активний і пасивний. При активному дефіциті кошти держава направляє в економіку, щоб завідомо підвищити ВВП і, тим самим, ефективно регулювати економіку. Пасивний дефіцит у свою чергу характеризується спрямуванням коштів на покриття видатків, що і гальмує економічний розвиток. Тому притримуємося позиції, що для української економіки слід використовувати все таки термін «пасивного дефіциту». Наявність у країні дефіциту державного бюджету спричиняє посилення інфляційних процесів, кризу у сфері державних фінансів, грошової системи, збільшення залежності від позичальників і, як наслідок, погіршення соціально-економічного стану в суспільстві [5].

Безумовно, на дефіцит бюджету впливають багато чинників: головна з яких – неефективність податкової та фіскальної політики держави. Тому доцільно було б зауважити, яким чином держава може зменшити дефіцит та впливати на його коливання. В першу чергу, державі необхідно провести ряд економічних реформ (бюджетну, податкову, пенсійну тощо). Це дасть змогу підвищити ефективність суспільного виробництва, що сприятиме зростанню фінансових можливостей суспільства та потягне за собою позитивні зміни. Важливим механізмом управління бюджетним дефіцитом є планування, що має за основу бюджетне прогнозування.

Так як ми визначили, що при дефіциті випадки перевищують доходи, то доцільно було б сказати, на яку саме сферу припадає більшість видатків. Досить велика їх частина витрачається на реформи, зокрема пенсійну. Так, пенсійна реформа стартувала у 2017 році. Аналізуючи Закон України «Про державний бюджет України на 2022 рік» [6], сума, що виділяється на покриття дефіциту коштів

Пенсійного фонду, становить майже 200 млрд грн. Пенсійний Фонд України при цьому залишається головним розпорядником бюджетних коштів. Такого роду видатки враховують інфляцію, прогнозований обсяг Єдиного соціального внеску, зміни у розмірі мінімальної пенсії, індексація пенсій у березні 2022 року. Також у цей вид видатків входять щомісячні доплати деяким категоріям пенсіонерів. Саме тому реформування в цілому, з огляду на конкретні реформи, є досить вагомим чинником існування дефіциту бюджету, доки механізми реалізації самих реформ не будуть повністю відповідати критеріям дієвості.

Також важливу роль в управлінні бюджетним дефіцитом відіграє створення оптимального співвідношення між державними та недержавними (приватними) секторами економіки, що сприятиме зростанню ВВП. Не менш важливим заходом для покращення ситуації буде сприяння та підтримка малого бізнесу, що зараз проживає особливо скрутне становище. Удосконалення потребує і система доходів та механізми її реалізації.

Отже, варто зазначити, що бюджетні дефіцити у більшості країн світу, зокрема і в Україні мають хронічний характер, що зумовлює поглиблення фінансової нестабільності взагалі. Такий характер є наслідком існування певного причинно-наслідкового механізму. Тому реформування бюджетної системи та запровадження нових методів поліпшення економічної ситуації має бути виваженим, цілковито обґрунтованим. Це може забезпечити тільки якісна політика та рішучі дії держави у даній сфері.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 р. 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 02.12.2021).
2. Жадько К.С., Гончарова Є.В. Фінансово-економічна сутність дефіциту державного бюджету та його вплив на соціально-економічне життя країни. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 11. С. 208-211.
3. Коляда Т.А. Косминіна О. С. Бюджетний дефіцит України: сутність, причини виникнення та особливості управління. *Modern Economics*. 2018. № 12. С. 100-105.
4. Мелих О.Ю. Дефіцит державного бюджету як індикатор боргової безпеки України. *Ефективна економіка*. 2016. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/> (дата звернення: 02.12.2021).
5. Куніцин О. М. Дефіцит Державного бюджету України: причина та заходи щодо вирішення проблеми. *Управління розвитком*. 2013. №16. С.137-140.
6. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 2 грудня 2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72775 (дата звернення: 02.12.2021).

Кондратьєва Вікторія Володимирівна, студентка 2 курсу факультету адвокатури
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Муртіщева Аліна Олександрівна, канд. юрид. наук,
 асистентка кафедри державного будівництва
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ В КОНСТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

На сучасному етапі розвитку одним із найактуальніших питань залишається забезпечення прав і свобод людини, адже каталог прав постійно розширюється і на сьогодні їх кількість не є вичерпною. З цією метою кожна демократична держава, керуючись принципами верховенства права й визнання людини найвищою цінністю, створює різноманітні механізми захисту прав і свобод людини. В Україні одним із таких механізмів є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, правовою основою діяльності якого є насамперед Конституція України та закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

Однак історія становлення інституту омбудсмена показує, що вперше він був створений в XVIII ст. у Швеції як гарант інтересів держави, зокрема парламенту, і важіль для стримування судової та адміністративної влади на його користь. Вже через століття головною функцією омбудсмена став захист інтересів не парламенту, а безпосередньо громадян. З 1919 р. поступово цей інститут з'явився у Фінляндії, і станом на сьогодні майже у 100 країнах світу функції омбудсмена виконують близько 150 структур та органів. [2] Безумовно, можна стверджувати, що поява інституту омбудсмена в країні свідчить про необхідність більш ефективного контролю за дотриманням прав і свобод людини та громадянина і їх захистом, що є необхідним у демократичній державі.

В Україні через бюрократизацію, недоліки в системі управління, порушення принципів законності й верховенства права, а подекуди свавілля влади правозахисні органи та організації не в змозі повноцінно виконувати свої обов'язки й забезпечити досконалу охорону прав і свобод людини. Таким чином, інститут Уповноваженого з прав людини, який хоч і є субсидіарним засобом, однак він наділений досить великим обсягом повноважень, які, зокрема, визначені Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». [4] Серед основних можна виділити такі: Уповноважений користується правом невідкладного прийому голови держави, вищих посадових осіб і керівників законодавчої, виконавчої, судової гілки влади, бути присутнім на засіданнях органів державної влади, звернення з поданням до КСУ, доступу до документів та інформації, у тому числі з обмеженим доступом, внесення пропозицій з удосконалення законодавства з питань, які належать до його предмета відання, розгляд звернень громадян, участь у міжнародному співробітництві.

Дослідивши правовий статус інституту омбудсмена у світі, можемо констатувати, що його функції дещо відрізняються в різних країнах. Скандинавські країни, наприклад, хоча й наділили омбудсмена широкими повноваженнями, однак

функція правозабезпечення так і не набула розвитку. У США існують так звані легіслатурні й виконавчі омбудсмени: до сфери компетенції перших належить розгляд скарг громадян й удосконалення адміністративних процедур, другі ж – насамперед розвивають правову свідомість населення, інформуючи його про правові засоби захисту прав і свобод. Завдання інституту омбудсмена у Франції подібне до легіслатурного омбудсмена в США: він також виступає медіатором і у своїй діяльності значну увагу приділяє адміністративній практиці та юридичним нормам, які її регулюють, з метою їх покращення. У Великобританії такі ж функції виконує уповноважений у справах адміністрації, який, окрім вищезазначеного, є індикатором взаємодії уряду та парламенту. Дещо ширшим спектром повноважень наділений омбудсмен Фінляндії, який є контрольним механізмом різноманітних урядових і парламентських структур, їх посадових осіб, посадових осіб органів судової влади, комунального самоврядування, релігійних громад. [3]

Діяльність Уповноваженого з прав людини спрямована на виконання функцій. Проте їх переважно можна виділити на підставі аналізу та тлумачення актів національного законодавства, а також Паризьких принципів [5], як акта м'якого права, оскільки єдиного переліку функцій законодавець не наводить. Аналіз і систематизація дає підстави виокремити наступні функції: правозахисна, консультативна, функція забезпечення гармонізації законодавства з міжнародними документами з прав людини, підготовка щорічних і спеціальних доповідей, функція національного превентивного механізму.

Згідно зі щорічною доповіддю Уповноваженого Верховної Ради України за 2020 рік кількість звернень громадян про порушення особистих прав і свобод надійшло 3063 повідомлення, прав дитини – 1677 повідомлень, економічних, соціальних та культурних прав – 10717 повідомлень, а громадянських і політичних прав – 24347 повідомлень. З цього приводу Ю. Тодика та О. Марцеляк слушно зазначали, що значна кількість звернень пов'язана з поширенням в Україні тенденцій правового нігілізму і масових порушень прав людини. [3] Порушення основоположних прав і свобод людини загострюється у зв'язку зі збройним конфліктом на сході України, який призвів до гуманітарної кризи в цьому регіоні, незаконного ув'язнення сотень українців, загрози життя і благополуччя мирних жителів і появи великої кількості внутрішньо-переміщених осіб. Ситуацію також погіршила пандемія COVID-19, що позначилось на рівності прав і свобод громадян, захисті їхніх прав у сфері охорони здоров'я, що й зумовило різке зростання на 40% кількості повідомлень Уповноваженому – з 33,8 тисяч у 2019 році до 48,4 у 2020 [7]. Таким чином, зовнішнім виявом діяльності Уповноваженого Верховної Ради з прав людини є акти реагування: конституційне подання до Конституційного Суду України й подання до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, посадових і службових осіб, до того ж Уповноважений має право приймати рішення, обов'язкові для їх виконання.

Ще одним важливим актом м'якого права, який хоч і носить рекомендаційний характер, однак користується значним авторитетом як на міжнародному, так і національному рівнях є Принципи захисту та просування інституту омбудсмена («Венеціанські принципи»). [6] Більша частина цих принципів знайшла своє застосування в законодавчих актах України, однак існують деякі питання, що потребують вирішення. Погоджуємося з думкою Л. Голяк і вважаємо за доцільне

внести зміни до ст. 85 та 101 Конституції України, які б закріплювали на різних рівнях, зокрема, загальнодержавному, регіональному і муніципальному посади спеціалізованих омбудсменів, а саме для захисту населення в різних сферах, наприклад, у сфері, охорони здоров'я, навколишнього середовища тощо. Окрім цього, створення мережі спеціалізованих омбудсменів повинно підкріплюватись прийняттям спеціального закону й типових положень з урахуванням рекомендацій Венеціанської комісії та «Парижських принципів». О. Марцеляк слушно підкреслив, що Уповноважений «повинен контролювати дотримання державними органами, підприємствами, установами, організаціями, їх посадовими і службовими особами не тільки закону, але саме і цього духу прав і свобод людини та громадянина». [3] Також слід зазначити, що окрім Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідними законодавчими актами регулюється діяльність Уповноваженого Президента України з прав дитини, Уповноваженого із захисту державної мови, освітнього омбудсмена і Рада бізнес-омбудсмена.

Підсумовуючи сказане, можемо дійти висновку, що діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, як додаткового інструменту захисту прав людини, потребує удосконалення, зокрема, за допомогою імплементації актів м'якого права, впровадження практики іноземних держав, і сьогодні він має потенціал, аби стати дійсно вагомим правозахисним інститутом.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#n4599> (дата звернення: 11.11.2021).
2. Тодика Ю. М., Марцеляк О. В. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (порівняльно-правовий аналіз). *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 3(14). С. 29–37.
3. Марцеляк О. В. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: статус і функціонування. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2001. № 36. С. 190–197.
4. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр#n15> (дата звернення: 11.11.2021).
5. Парижські принципи. *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини*. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/international-cooperation/international-instruments/paris-principles.html>
6. Principles on the Protection and Promotion of the Ombudsman Institution ("The Venice Principles"), adopted by the Venice Commission at its 118th Plenary Session. *Council of Europe*. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2019)005-e)
7. Щорічна доповідь за 2020 рік Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини*. URL: https://ombudsman.gov.ua/files/2021/zvit_2020_rik_.pdf

Овчаренко Анастасія Володимирівна, здобувач вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Київський національний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Нескороджена Лариса Леонідівна, канд. юрид. наук,
доцент, доцент кафедри міжнародного цивільного та комерційного права
Київський національний торговельно-економічний університет, Україна

ЧАТ-БОТИ ЯК НАЙКРАЩИЙ ВИНАХІД ПРОЦЕСУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Протягом останніх років різні цифрові технології отримали значний розвиток і перейшли від експертного застосування до використання в повсякденному житті людей. Такі зміни отримали назву «цифровізація», яка суттєво змінила економіку та суспільство.

В основі цифровізації лежать технології. Цифрові інновації створюються на основі нових цифрових технологій: інноваційних варіантах використання, керованих, з одного боку, відомими компаніями, з іншого – стартапами і венчурним капіталом, що призводить до того, що процес цифровізації здійснюється з різною швидкістю.

Сьогодні практично всі галузі промисловості піддаються впливу різних областей цифровізації та цифрової трансформації.

Цифровізація, її ще називають діджиталізація, - це використання цифрових технологій для зміни бізнес-моделі та надання нових можливостей для отримання доходу та створення цінності.

Діджиталізація має наслідки для підприємств усіх розмірів. З одного боку, підприємства повинні оцифрувати свої внутрішні процеси та процедури, з іншого – вони повинні розробляти нові послуги та цифрові бізнес-моделі.

Діджиталізація робить необхідним, щоб компанії зосередили свої дії на розвитку цифрових інновацій для того, щоб досягти успіху в цифрових змінах.

Так типовими сферами діяльності є [1]: створення культури інновацій, яка сприяє розвитку цифрових процесів і процедур, а також дозволяє розробляти цифрові послуги та цифрові бізнес-моделі; розробка стратегій цифрових інновацій, тобто плану дій компанії по впровадженню цифрових технологій; навчання співробітників, щоб підготувати їх до викликів цифрової епохи і дати їм можливість взяти участь у цифрових змінах; приведення маркетингової та збутової діяльності компанії у відповідність з цифровізацією.

В Україні було створено Міністерство цифрової трансформації (далі – Мінцифри), яке стало головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, до основних завдань якого належить формування та реалізація державної політики у сфері цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій, а також в інших сферах [2].

Поява Мінцифри заклало надійне підґрунтя для розвитку діджиталізації та сприяло виникненню Legal Tech, яка ґрунтується на поєднанні права, технологій та бізнесу. Люди тепер мають можливість отримувати юридичні послуги за допомогою використання різноманітних чат-ботів, застосунків, сайтів без

звернення до юриста чи юридичної компанії.

На нашу думку, саме чат-боти є найкращим та найдієвішим технологічним рішенням у процесі діджиталізації.

Поняття «чат-бот» походить від двох англійських слів: to chat – невимушена розмова в мережі інтернет і bot (robot) – скорочено робот, який призначений для здійснення комунікацій з користувачами в мережі інтернет і, який виконує дії згідно із підготовленим сценарієм.

За статистикою, сучасна людина взаємодіє зі своїм телефоном більше 50 разів на добу, у зв'язку з чим обмін текстовими повідомленнями став способом комунікації номером 1 у світі. Найкраща аудиторія для використання нових технологій, з точки зору маркетингу, - це покоління Y (народжені після 1981 року) і покоління Z, яких ще називають мілленіали (люди, які росли і дорослішали разом з Інтернетом). Для таких поколінь людей інтернет є звичним середовищем для спілкування, навчання, роботи і менеджменту свого життя. У даній ситуації чат-боти – це саме той випадок, коли бізнес і клієнт ідуть назустріч один одному в зрозумілому та зручному для клієнта форматі. Адже відповідно до статистики людина відкриває повідомлення в месенджері в 95% випадків у порівнянні з електронною поштою, де відсоток прочитаних повідомлень становить лише 40%. Згідно з новими дослідженнями ComScore, 67% американських мілленіалів готові купувати товари та послуги за допомогою чат-ботів, з яких 40% роблять це щодня; 55% інтернет-користувачів подобається те, що чат-боти миттєво відповідають на прості питання; 64% - вважають, що найкращою функцією чат-боту є його доступність. Недаремно спілкування з ботом прирівнюють до спілкування з менеджером, який допомагає та відповідає на питання користувача, орієнтуючись на ключові слова в його відповідях [3, с. 64-65].

Для прикладу варто навести декілька варіантів того, як чат-боти можуть допомогти юристам [4]. По-перше, це типові консультації для клієнтів. Наприклад, бот може розповісти, як не втратити в халепу з колекторами. По-друге, зручний та швидкий пошук інформації в держреєстрах. Людина може поставити на моніторинг певне питання і бот буде сповіщати про зміни, які відбуваються. Наприклад, зміни в судовому реєстрі, згадки в ЗМІ, ЄДР та інше. По-третє, генерація документів: договорів, рахунків, актів тощо, на підставі яких, бот може з легкістю підготувати шаблон документа. По-четверте, швидкість повідомлень. Чат-бот може створити розсилки і в разі необхідності всі працівники фірми, де він використовується, будуть одночасно повідомлені про певні події, які відбулися і мають важливе для них значення. По-п'яте, доступність та оперативність. Чат-бот підвищує конверсію будь-якого бізнесу, оскільки може надавати консультації 24 на 7, без перерв на обід чи сон, тому що працює автоматично, без участі людини. І по-шосте, за допомогою чат-бота набагато легше засвоюється інформація, оскільки вона подається у формі діалогу з користувачем. Спілкуватися з ботами можна через месенджери, наприклад, у Facebook або Telegram.

Ось для прикладу декілька чат-ботів, створених українськими розробниками, які значно полегшують щоденну роботу юристів: 1) OpenDataUa – здійснює пошук всіх відкритих даних про компанії, підприємства, а також машини. Використовуючи цей чат-бот, ви можете поставити на моніторинг необхідну інформацію і він буде сповіщати, коли будуть здійснюватися певні зміни; 2) «Мій клієнт» – являє собою

бот для юристів, який взаємопов'язаний з ботом для клієнтів – «Мій юрист». Після реєстрації, інформація про юриста направляється в загальну базу і при першому зверненні людини по консультацію, бот вибирає з бази декілька юристів, які знаходяться найближче до клієнта по місцю розташуванню. Після, юристи отримують можливість розпочати діалог з клієнтом через бота, надавши безкоштовну правову консультацію і, тим самим, запросивши у свою фірму для подальшої співпраці для вирішення питання. Для того, щоб клієнти довго не очікували в чат-боті «Мій юрист», бот «Мій клієнт» систематично кожні 2 хвилини підшуковує нових юристів, які можуть почати діалог; 3) ReporTax – корисний чат-бот як для юристів, так і для ФОП. Він здатен дати відповідь на будь-яке питання, яке стосується оподаткування; 4) Legal Bot – багатофункціональний бот, який допоможе юристу або клієнту оформити необхідні документи. Як заявляють розробники, з його допомогою можна скласти практично будь-який договір або інший документ; 5) «Розблокування податкових накладних» - покрокова інструкція для юристів та бухгалтерів, яка шляхом запитань встановлює, чи зроблено ті чи інші кроки, які необхідні для розблокування податкової накладної і допомагає підприємству вийти з категорії «ризикових».

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна дійти до висновку, що у сфері юриспруденції нові технології, такі як штучний інтелект, чат-боти, сайти, будуть продовжувати радикально змінювати компанії. Найбільш блискучі інновації не мають значення, якщо юристам не вистачає навичок для їх використання. В умовах все більш складної і динамічної цифрової економіки юристи повинні завойовувати репутацію прихильників змін. Як пояснив професор Річард Сасскінд СОТ, найбільш цитований у світі автор про майбутнє юридичних послуг: «Юристи повинні перебудувати себе, щоб досягти результатів, яких хочуть клієнти» [5]. Щоб розкрити потенціал цифрової трансформації в юридичному секторі, юристи повинні в першу чергу подумати про інвестиції в таланти і людей, які зможуть зробити цю технологію корисною.

Але також не потрібно повністю покладатися на допомогу чат-ботів, оскільки вони не можуть самостійно вивчити матеріали справи, розібрати ситуацію, розробити стратегію захисту клієнта. Чат-бот може лише звільнити руки й мозок юриста для більш складних завдань, з чим справляється на відмінно.

Список використаних джерел:

1. What is digitalization? Innolytics.ag. URL: <https://innolytics-innovation.com/what-is-digitalization/>
2. Питання Міністерства цифрової трансформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856. Відомості Верховної Ради України. Режим доступу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-p#Text>
3. Біловодська О. А., Лагута К. О. Системне дослідження використання чат-боту в комунікації з клієнтами. Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Випуск 5 (228). К., 2020. 62-68 с. URL: <http://ndiime.org/wp-content/uploads/2020/07/5-2020.pdf>
4. Підгайний М. Юристи та чатботи: життя разом. Лойер. 2020. URL: <https://loyer.com.ua/uk/yurysty-ta-chatboty-zhyttya-razom/>
5. Renée Cortés. Digital transformation in legal goes beyond tech, it comes down to talent. Lawahead. 2021. URL: <https://lawahead.ie.edu/ride-the-wave-of-digital-transformation-in-legal-services/>

СЕКЦІЯ 7.

ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

Агасієва Олександра Вікторівна, курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Цуркаленко Д.П., старший викладач кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Національна поліція України за своєю підосновою пов'язана з діяльністю із забезпеченням прав та свобод людини, забезпечення публічного порядку та безпеки, а також інтересів держави та суспільства, протидії злочинності і надання допомоги особам, в межах визначених законодавством, допомоги, які з економічних, особистих причин та іншої надзвичайної ситуації потребують надання такої допомоги. Тому, одним з основних принципів роботи Національної поліції України — це обов'язок дотримуватись прав та свобод людини під час виконання покладених на неї завдань, визначених законом та гарантованих Конституцією України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації. Обмеження прав та свобод людини допускається тільки у порядку та на підставах визначених Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами за невідкладної необхідності і в межах, необхідних для виконання завдань покладених на поліцію.

Таким чином, права і свободи людини є необхідною основною умовою змісту роботи поліції без якої неможливо виконувати правоохоронну діяльність та притримуватись принципу додержання прав і свобод людини, які гарантовані положеннями законів та міжнародних договорів України, і найголовніше Конституцією України.

Значним внеском в аналіз наукових робіт у сфері дотримання прав людини є праця С.І. Мінченка «Теоретико-правові засади забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності оперативних підрозділів МВС України», де автор дійшов до висновку, що застосовані державними органами України заходи щодо приведення законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, забезпечення прав громадян у різних сферах правоохоронної діяльності можуть дати результати лише за створення ефективного механізму та умов для їх реалізації. Дивлячись на важливість якісного нормативно-правового регулювання оперативно-розшукової діяльності і конституційний принцип верховенства права необхідно

враховувати специфіку правововідносин, що виникають у процесі оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів України. Тим більш, посилилась динаміка збільшення кількості вжиття оперативно-розшукових заходів, що тимчасово обмежують права та свободи громадян, під час здійснення яких існують випадки порушень прав і свобод громадян [8, с. 42]. У сфері кримінального права досить популярною та значущою у становленні теоретико наукових засад у сфері дотримання прав людини правоохоронними органами в Україні є праця В.О. Негодченка «Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів у сучасних умовах», у якій автор зазначає, що діяльність органів внутрішніх справ у сучасних умовах вимагає принципово нового підходу до їх загальних функцій, при цьому концептуальним є рівень реалізації головного призначення, яким є забезпечення належної охорони законних прав та інтересів людини, суспільства й держави. У сучасних освітніх матеріалах для правоохоронця, як зазначає відомий учений В.В. Черней, у трирівневій системі професійної відомчої освіти, що повністю узгоджено із Законом України «Про Національну поліцію», має бути дотримано принцип стабільності й послідовності в кадровому призначенні поліцейських (з урахуванням здібностей і професійних якостей кожного поліцейського); поступове підвищення рівня знань, умінь, навичок за ступенем просування по службі та необхідності реагування на умови службової діяльності; усі види професійної освіти, включаючи підготовку, спеціалізацію та підвищення кваліфікації, що тісно пов'язані з практичним навчанням [11, с. 3–7], що, на нашу думку, є однією з основ правильного розуміння принципу дотримання прав людини в поліцейській діяльності, а також, як зазначає С.С. Чернявський, підвищення наукового рівня й практичної спрямованості досліджень, що здійснюють відомчі вищі та науково-дослідні установи, створення сприятливих умов для оптимізації системи підготовки кадрів Національної поліції. Це перші кроки, що сприятимуть перетворенню відомчої науки на ефективний чинник безпосереднього впливу на якість і креативність правоохоронної діяльності. Зазначене дасть змогу створити необхідні умови для подальшої роботи щодо формування інноваційного механізму розвитку системи МВС України [12, с. 5–18].

Отже, в Україні закріплюються нові спеціальні принципи діяльності правоохоронних органів, які становлять засадничі умови взаємовідносин між громадянином та державою. У зв'язку з цим діяльність Національної поліції має ґрунтуватися на системі принципів, процесуально-правових правил, які прямо чи побічно спрямовані для забезпечення дотримання прав людини. Водночас з урахуванням висловлених у сучасних наукових доробках позицій щодо забезпечення дотримання прав людини в правоохоронній діяльності можна констатувати, що нині відсутнє комплексне монографічне дослідження щодо забезпечення дотримання прав людини під час виконання Національною поліцією України своїх завдань з урахуванням науки конституційного права саме як галузі юридичної науки, що досліджує конституційні засади побудови держави та суспільства, основні права, свободи й обов'язки людини та громадянина, конституційні основи організації та діяльності органів державної влади тощо.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19.6> (дата звернення: 11.12.2021).

2. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12/conv#top> (дата звернення: 13.12.2021).
3. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України : Указ Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/20169. Урядовий кур'єр. 2016. № 52.
4. Ситуація з правами людини в Україні далі погіршується – ООН. URL: <https://www.dw.com/uk/sytuatsiia-z-pravamy-liudyny-v-ukrainidalipohirshuietsia-onn/a-56843040?maca=ukr-rssukrnet-ukr-all-3816-xml> (дата звернення: 13.12.2021).
5. Оссе А. Принципы деятельности полиции: методическое пособие по правам человека / пер. на рус. Н.В. Ишевской, М.О. Кузнецовой, О.С. Шарп. URL: https://amnesty.org.ru/keepme/uderstanding_policing_ru.pdf (дата звернення: 10.12.2021).
6. Кучинська О.П., Фулей Т.І., Бараннік Р.В. Принципи кримінального провадження у світлі практики Європейського суду з прав людини: монографія. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2013. 228 с.
7. Круглий В.В. Забезпечення прав і свобод громадян при використанні їх допомоги в оперативно-розшуковій діяльності. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015.

Чурілова А.С., курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Швець Є.В., курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна, викладач
кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Сучасний розвиток економічних відносин у світі, а також напрямок європейської інтеграції нашої країни вимагає своєчасного та відповідного реагування з боку держави, у тому числі шляхом удосконалення чинного законодавства про кримінальну відповідальність та практики його застосування.

Щодо виконання «Плану дій щодо лібералізації Європейського Союзу, візового режиму для України» 23 травня 2013 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб», яка набрала чинності 8 січня 2014 року [1].

Відповідно до цього закону до загальної частини Кримінального кодексу України введено нову главу XIV-I під назвою «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб».

Застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи, як і будь-яка інша юридична відповідальність, ґрунтується на певних підставах. Насамперед, вчинення її уповноваженою особою від імені самої юридичної особи та в її інтересах кримінальних правопорушень; невиконання покладених на її уповноважену особу обов'язків щодо запобігання корупції. Також заходи кримінально-правового характеру мають стимулювати юридичних осіб до ведення господарської діяльності відповідно до закону, виявляти та усувати порушення в організації та діяльності [2].

Обов'язковими ознаками інших заходів кримінально-правового характеру є: 1) наявність мети безкарної, досягнутої некримінальними методами; 2) підстави та порядок застосування цих заходів не пов'язані з винесенням обвинувального вироку судом. Інші кримінально-правові заходи, що не є формою кримінальної відповідальності, застосовуються судом за відсутності повного складу злочину, а саме його предмета.

Порівняння кримінально-правових заходів щодо юридичних осіб із застосуванням інших кримінально-правових заходів дали змогу зробити висновок, що: 1) основна мета застосування кримінально-правових заходів щодо юридичних осіб має репресивну дію і лише в окремих випадках може поєднуватися з метою забезпечення безпеки суспільства лише від майбутніх кримінальних правопорушень; 2) процесуальною підставою застосування кримінально-правових заходів щодо юридичних осіб є засудження судом уповноваженої фізичної

особи, яка вчинила правопорушення від імені та в інтересах юридичної особи. Визначення зазначених ознак кримінально-правових заходів щодо юридичних осіб дозволило зробити висновок, що ці заходи є формою кримінальної відповідальності.

Це має особливе значення, перш за все у зв'язку із системною трансформацією суспільних відносин у нашій державі, зокрема перебудовою господарського механізму та активізацією діяльності юридичних осіб різних форм власності. Лібералізація процедур ліцензування та системи управління підприємствами, концентрація капіталу та створення потужних компаній, у тому числі транснаціонального характеру, зміна структури, форм та рівня злочинності, особливо в економічній сфері, зумовлюють необхідність перегляду існуючих наукових підходів до кримінальної відповідальності юридичних осіб. Стан правопорядку в Україні залежить від належного правового регулювання та ефективної роботи державного механізму, насамперед правоохоронних органів та суду.

У сфері переслідування юридичних осіб у разі вчинення кримінального правопорушення, виявлено прогалини, що мінімізує його ефективність в Україні, а саме: 1) специфіка обраної моделі регулювання кримінальної відповідальності; 2) відсутність кримінальної норми, що встановлює відповідальність юридичної особи у разі її причетності до вчинення правопорушення; 3) особливе обмеження застосування кримінально-правових заходів щодо юридичних осіб, що утруднює досягнення їх основної мети, яка полягає у ліквідації приміщень, які сприяли вчиненню суспільно небезпечного діяння та можуть стати злочинним чинником у майбутньому; 4) відсутність інституту засудження юридичних осіб як обов'язкового виду застосування кримінальної відповідальності [3].

За даними ЄРСР, на стадії підготовчого провадження часто вирішується питання про арешт майна юридичних осіб. Проте відсоток реалізації кримінально-правових заходів щодо юридичних осіб досить низький [4].

З метою підвищення ефективності практичного застосування кримінально-правових заходів щодо юридичних осіб обґрунтовано, зокрема, цілеспрямованість удосконалення підстав для застосування кримінально-правових заходів щодо юридичних осіб, які забезпечать їх досягнення. Головна мета – усунення передумов, що сприяли вчиненню суспільно небезпечного діяння.

Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб є новим самостійним інститутом кримінального права, норми якого ефективно регулюють відповідальність її уповноваженої особи за вчинення кримінального правопорушення. Запровадження дієвого інституту кримінально-правового впливу відносно юридичних осіб дозволило б створити систему протидії правопорушенням, які вчиняються в інтересах юридичних осіб або з використанням фінансових та інших їх можливостей. Таким чином виконання обов'язку України у сфері боротьби зі злочинністю юридичних осіб, який відображено у ратифікованих міжнародних стандартах, розроблених та затверджених ООН, Радою Європи та іншими уповноваженими органами приблизило правову систему України до міжнародних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: станом на 5 вересня 2017 р. Київ : ЦУЛ, 2017. 174 с
2. Онокієнко О. А. Деякі особливості застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Юрид. наук. електр. журнал № 3 2018 р. URL: http://lsej.org.ua/3_2018/58.pdf.
3. Провоторов О. В. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб як інститут кримінального права України : дис. ... канд. наук. Київ, 2019.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://court.gov.ua/reystri-ta-sistemi/>.

Наконечна Владислава Анатоліївна, здобувач вищої освіти факультету №6 (право)
Харківський національний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Лозова Світлана Миколаївна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології
Харківський національний університет внутрішніх справ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ І МАЛОЛІТНІХ

Як важлива і найчастіше практикувана слідча дія, допит є однією з форм отримання доказової інформації, процесуальний засіб формування і перевірки доказів. У результаті допиту здобувається і перевіряється значна частина відомостей про злочин, встановлюються мотиви та мета злочину, а також умови, за яких він відбувався та сприяли його скоєнню. Процесуальний порядок проведення допиту регламентується нормами КПК України (ст. 107, 143–146, 166–171, 201, 300, 303, 304, 307, 308, 311). Як у теорії кримінального процесу, так і у практичній діяльності слідчих підрозділів, є ряд аспектів, які стосуються особливостей допиту такої категорії осіб, як неповнолітні чи малолітні [1, с. 1].

Щодо ст. 3 КПК України *малолітньою* вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років, а *неповнолітньою* вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [2].

В якості особливостей допиту малолітньої або неповнолітньої особи, що відрізняють їх від допиту дорослої особи можна виділити наступне.

Допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря (присутність лікаря визнається необхідною, як правило, у разі відсталості у фізичному чи розумовому розвитку допитуваного, його хворобливості. Для вирішення цього питання у конкретній ситуації призначається комплексна психолого-психіатрична експертиза).

Допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом - понад дві години на день, (проте тривалість перерви законодавством не встановлена. Питання вирішується на розсуд слідчого з врахуванням особливостей кожної дитини (віку, процесуального статусу, психічного здоров'я тощо).

Особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання.

Згідно ст. 354 КПК допит малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого в судовому засіданні, у випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин та/або захисту прав малолітнього чи неповнолітнього свідка, за ухвалою суду він може бути допитаний поза залом судового засідання в іншому приміщенні з використанням відеоконференції (дистанційне судове провадження).

Щодо участі законного представника, педагога, психолога або лікаря у слідчих (розшукових) діях за участю малолітньої або неповнолітньої особи, то до початку

слідчої (розшукової) дії законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхнє право за дозволом ставити уточнюючі запитання малолітній або неповнолітній особі [2].

У виняткових випадках, коли участь законного представника може завдати шкоди інтересам малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого, слідчий, прокурор за клопотанням малолітнього або неповнолітнього чи з власної ініціативи, має право обмежити участь законного представника у виконанні окремих слідчих (розшукових) дій або усунути його від участі у кримінальному провадженні та залучити замість нього іншого законного представника [3].

Важливо знати, що при проведенні даної процесуальної дії слідчий зобов'язаний дотримуватись вимог щодо «Опитування дитини», передбачених у Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Серед них: а) проведення опитувань дитини без необґрунтованої затримки, відразу після повідомлення фактів компетентним органам; б) проведення опитувань дитини, якщо це необхідно, у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні; в) проведення опитувань дитини особою, спеціально підготовленою для цих цілей; г) проведення всіх опитувань дитини одними й тими самими особами, якщо це можливо та де це доцільно; д) якомога меншої кількості опитувань і настільки, наскільки це є вкрай необхідним для цілей кримінального провадження; е) можливості супроводження дитини її законним представником або, де це доцільно, дорослим, якого вона сама вибирає, якщо стосовно цієї особи не буде винесено мотивованого рішення про інше [3].

Виходячи з викладеного вище, допит малолітнього чи неповнолітнього є важливою формою отримання доказової інформації при розслідуванні різних кримінальних проваджень. При допиті неповнолітніх / малолітніх слідчий повинен враховувати їх індивідуальні, вікові, психологічні особливості. Також, під час отримання даних показань важливо враховувати інтереси дитини, яку допитують. Цьому сприяє участь в допиті законного представника, педагога, психолога або лікаря, обмеження даної слідчої (розшукової) дії в часі, використання відеоконференції (дистанційне судове провадження), тобто допит в суді може відбуватися поза залом судового засідання в іншому приміщенні для захисту дитини.

Список використаних джерел:

1. Басиста І.В., Пришляк С.О. Особливості допиту неповнолітніх потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2008. №2. С. 1-8 URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsv/02_2008/08bivtsn.pdf (дата звернення: 12.12.2021).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 12 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 12.12.2021).
3. Гошовська Ю. Допит неповнолітніх у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. Jurnalul juridic național: teorie și practică = Национальный юридический журнал: теория и практика = National law journal: theory and practice. 2016. Nr. 2/1 (18). С. 130–133. URL: http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/2/part_1/30.pdf (дата звернення: 12.12.2021).

СЕКЦІЯ 8.

БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

Іванчук-Ягодкін Артем Олександрович, здобувач вищої освіти факультету природничої, спеціальної та здоров'язбережувальної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна

Науковий керівник: Ярмач Тетяна Леонідівна, завідувач зоологічним музеєм ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна

ДО БІОЛОГІЇ РОЗМНОЖЕННЯ *FULICA ATRA* L. НА ВОДОЙМАХ У МІСТІ ХАРКОВІ

Вивчення орнітофауни на водоймах із значним рекреаційним навантаженням має важливе значення для оцінки сучасного стану популяцій видів. *Fulica atra* L. – один з видів, що має широку екологічну пластичність та пристосувався до життя в умовах міста. Дослідження проводились з березня по жовтень 2021 року. Територією дослідження обрані дві водойми у місті Харкові, розташовані поряд у одному із спальних районів міста: озеро Квітуче (50°2'0"N 36°19'18"E) та частина акваторії річки Харків (50°02'04.7"N 36°18'51.1"E) площею 363 662,94 м². Обидві водойми та прилегла територія має значне антропогенне навантаження.

Під час досліджень виявлено та помічено на карті 16 гнізд лиски на озері та 5 гнізд – на прилеглий акваторії річки Харків, проаналізовано особливості їх розміщення. Насидженість перевіряли способом занурення яєць у воду [1]. Відстань між гніздами на озері становила, в середньому, $77,37 \pm 40,38$ м. Визначено середні розміри гнізда, вони становили ($n = 8$): $D = 39$ см, $d = 24$ см, $h = 15,5$ см. Перші кладки лисок на озері з'явилися у третій декаді квітня, а останні – у третій декаді травня. На річці останні кладки знайдено у першій декаді липня. Середній розмір кладки на озері Квітучому у 2021 році становив $7,81 \pm 1,66$ яєць. Визначено морфометричні показники яєць, середній їх розмір становить ($n=67$): $53,65 \pm 2,1 \times 36,86 \pm 1,7$ мм; середня вага – $36,09 \pm 3,13$ г. Терміни появи перших пташенят – 10-13 травня.

Досліджуючи лиску на озері Кітучому, відмічено її широку екологічну пластичність. Так, під час досліджень відмічено, що лиска досить спокійно реагує на постійну присутність людей біля гніздової території але, під час насиджування яєць, досить агресивно захищає своє гніздо. І, навпаки, на водоймах, віддалених від населених пунктів, вона досить обережна [3].

Крім лиски (*Fulica atra* L.) на озері Кітучому зареєстровано пірникозу велику (*Podiceps cristatus*, L.), крижня (*Anas platyrhynchos* L.), бугайчика звичайного (*Ixobrychus minutus* L.) та різноманіття горобцеподібних. Також на озері зустрічали ондатру болотяну (*Ondatra zibethicus* L.) та європейську болотяну черепаху (*Emys orbicularis* L.). За дослідженнями у 2019 та 2020 роках на озері зареєстровано 18 видів птахів [2].

Відмічено, що *Fulica atra* у місті віддає перевагу закритій водоймі із густою рослинністю біля прибережної зони та достатньою площею відкритої води. У 2021 році на озері Квітучому гнізділось 16 пар лисок, що становить 3,2пар/га. На річці зареєстровано лише поодинокі гнізда.

Список використаних джерел:

1. Блум П.Н. Лысуха (*Fulica atra* L.) в Латвии. Рига: Зинатне, 1973. – 156 с.
2. Надточий А.С. Орнитофауна водно-болотных угодий города Харькова. Сучасні дослідження птахів України. Мелітополь: Бранта, 2021. – 182 с.
3. Ярмач Т.Л., Мамедова Ю.П., Чаплигіна А.Б. До біології розмноження лиски (*Fulica atra*) на озері Новий Лиман та водоочисних спорудах м. Харкова Біорізноманіття та роль тварин в екосистемах: Матеріали XI Міжнародної наукової конференції. Дніпро: Ліра, 2021. – С. 62

Штефуряк Христина Іванівна, здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту біології, хімії та біоресурсів
Чернівецький національний університет, Україна

Науковий керівник: Васіна Лілія Миколаївна, кандидат біологічних наук,
доцент кафедри біохімії та біотехнологій
Чернівецький національний університет, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ МОЖЛИВОСТІ СУМІСНОГО КУЛЬТИВУВАННЯ БАКТЕРІЙ РОДІВ *LACTOBACILLUS* ТА *CORYNEBACTERIUM*

Відомо, що мікрофлора відіграє значну роль у життєдіяльності рослин, тварин та людини, оскільки забезпечує виконання низки функцій, важливих для нормального росту та розвитку живого організму, до прикладу колонізаційно-резистентну, синтетичну, детоксикаційну, а також синтетичну. Часто молочнокислі бактерії, зокрема роду *Lactobacillus*, рекомендують застосовувати в складі різних пробіотичних засобів для попередження станів дисбіозу та профілактики і лікування інфекційних захворювань не лише у наземних тварин і людини, а й гідробіонтів. Проте, останнім часом розширюється спектр непатогенних бактерій, які є в складі нормальної мікрофлори організмів та можуть виступати компонентами пробіотичних та синбіотичних засобів [1, 2].

Для досліджень можливості сумісного культивування було обрано штами відомих пробіотичних мікроорганізмів – представників роду *Lactobacillus*, та перспективних бактерій – представників роду *Corynebacterium*.

Нами було проведено пошук оптимального складу компонентів поживного середовища для кокультивування [3, 4, 5]. Авторське середовище складалось з таких компонентів: глюкоза, сечовина, $(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$, NaCl , KH_2PO_4 , $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$, $\text{MnSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$, ZnSO_4 . Для одержання посівного матеріалу здійснювали посів мікроорганізмів з дотриманням стерильних умов у ламінарному боксі середовища загального типу (поживний бульйон). Кількість клітин у посівному матеріалі, яку визначали фотоколориметричним методом за допомогою КФК-2 при довжині хвилі $\lambda = 540$ нм, становила $1,5 \cdot 10^8$. Сумісне культивування (основна ферментація) проводилося впродовж 24 годин при температурі 37°C у рідкого поживному середовищі з підібраним оптимальним складом для росту різних видів бактерій. Для перевірки життєздатності дослідних культур *Corynebacterium* та *Lactobacillus* визначали кількість КУО при посіві 1 мл ферментаційного середовища на елективні тверді поживні середовища. Використовували при цьому МРС для виявлення лактобацил та середовище Бучина для коринебактерій. Умови культивування залишались незмінними [3, 4].

Отримані результати дозволили провести опис культуральних особливостей отриманих колоній мікроорганізмів.

Для вивчення морфологічних особливостей мікроорганізмів, що проросли на чашках Петрі зі специфічними поживними середовищами, готували фіксовані забарвленні препарати та порівнювали їх з тими, що були зроблені з посівного матеріалу чистих культур до основної ферментації. Мікроорганізми, вирощені на

середовищі МРС, являли собою паличкоподібні клітини, розташовані поодинокі, по 2 або в довгих ланцюжках. Бактерії, отримані на середовищі Бучина, часто поліморфні і утворювали як паличкоподібні, так і модифіковані форми, що характерно для коринебактерій на різних етапах їх життєвого циклу. Палички розташовані поодинокі або по дві клітини, нагадуючи літери V, X.

Для аналізу кислотоутворюючої здатності лактобацил було визначено вміст лактату й ацетату після сумісного культивування. Експериментальні дані вказують про активний синтез коротколанцюгових жирних кислот лактобацилами за умов сумісного культивування та збільшення їх вмісту у культуральній рідині.

Отже, згідно отриманих результатів, можливе успішне сумісне культивування досліджуваних бактерій в спільному створеному середовищі за однакових умов, що не матиме негативних наслідків на розвиток мікроорганізмів та їх специфічних (кислотоутворюючої у лактобацил) властивостей.

Список використаних джерел:

1. Кордон Т.І. Принципи створення, механізм дії та клінічне застосування пробіотиків (огляд). *Аннали Мечниковського інституту*. 2014. 2, с. 8-16.
2. Старовойтова С.О., Горчаков В.Ю. Пробиотики – промотори життя XXI століття. *Наукові вісті НТУУ «КПІ»*. 2006. 2, с. 104-114.
3. Андріяш Г.С., Заболотна Г.М., Шульга С.М. Регулювання та шляхи інтенсифікації біосинтезу лізину. *Мікробіологія та біотехнологія*. 2012, 4(20), с.6–17.
4. Акулевич О.В., Орябінська Л.Б., Дуган О.М. Кінетика росту молочнокислих бактерій роду *Lactobacillus* на живильних середовищах з різноманітними джерелами вуглецевого й азотного живлення. *Наукові вісті НТУУ "КПІ"*. 2013. 3, с. 7-11.
5. Гужвинська С. О., Палій А. П., Стегній Б. Т. Розробка середовища для культивування лактобактерій. *Ветеринарна медицина*. 2016. 102, с. 224-227.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ ІІ МІЖНАРОДНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ НАУКИ
ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ»**

17 грудня 2021 рік • м. Одеса, Україна

ТОМ 1

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли перевірку на плагіат та експертизу за формальними ознаками
(форматування, стиль мови, оформлення цитувань та списку використаних джерел).
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори та їх наукові керівники.
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів.*

Підписано до друку 17.12.2021.

Папір офсетний. Цифровий друк. Формат 60×84/16.

Гарнітура Times New Roman, Poiret One та Arial.

Умовно-друк. арк. 6,62. Замовлення № 245.

Тираж: 50 екземплярів. Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

Громадська організація «Молодіжна наукова ліга»
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1956755
E-mail: info@liga.science

Видавець: ГО «Європейська наукова платформа».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7172 від 21.10.2020.